

รายงานฉบับสมบูรณ์
แนวทางการประยุกต์ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้
ในศตวรรษที่ 21 : กรณีหมอลำกลอนสินไซ ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง
จังหวัดขอนแก่น

สุภาภรณ์ คำนวนดี
สุนทรชัย ขอบยศ
สุรัชย์ ทาระคุณ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจาก
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ประจำปี 2562

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข
Abstract	ค
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์	4
1.3 คำถามในการวิจัย	4
1.4 ขอบเขตการวิจัย	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.6 นิยามศัพท์	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	6
2.2 แนวคิดด้วยการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	10
2.3 วรรณกรรมสื่อนิโงะในอีสาน	11
2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย	14
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา	15
3.1 ระเบียบวิธีวิจัย	15
3.2 ขั้นตอนวิธีการในการดำเนินการวิจัย	16
บทที่ 4 ผลการศึกษา	17
4.1 สถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์หมอลำกลอนสื่อนิโงะ ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	17
4.2 องค์ความรู้ในหมอลำกลอนสื่อนิโงะเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	45
4.3 แนวทางในการประยุกต์ใช้หมอลำกลอนสื่อนิโงะเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	61
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล	72
5.1 สรุป	72
5.2 อภิปรายผล	79
5.3 ข้อเสนอแนะ	81

สารบัญภาพ

เรื่อง	หน้า
ภาพที่ 4.1 คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ นางฉวีล สุวดีดีทา และสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์และประยุกต์ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสืงไซบ้านห้วยหว้า	18
ภาพที่ 4.2 คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ นางสมัย ชุยสำโรง	24
ภาพที่ 4.3 คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ นางนางทองหล่อ คำภู	29
ภาพที่ 4.4 ผลงานของนางทองหล่อ คำภู	30
ภาพที่ 4.5 คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์นายทา ขาริตีและนางศรีจันทร์ ขาริตี ผู้ก่อตั้งคณะโนน ฆ้องสังข์สินไช	31
ภาพที่ 4.6 สมาชิกคณะโนนฆ้องสังข์สินไช	33
ภาพที่ 4.7 คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ นางถัน ขุยมณตรี	36
ภาพที่ 4.8 คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ นางสุดใจ พานน้อย	37
ภาพที่ 4.9 ภาพการดำเนินกิจกรรมการแสดงหมอลำสืงไซของกลุ่มเด็กเยาวชนบ้านหินฮาว	38
ภาพที่ 4.10 คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ นายขันตี โยวะ	40
ภาพที่ 4.11 คณะผู้วิจัยประชุมร่วมกับคณะครูและนักเรียนเพื่อแสวงหาแนวทางการ ประยุกต์ใช้ในทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	66

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ 4.1 สมาชิกคณะบูบันเทิงศิลป์ (มีชีวิต)	20
ตารางที่ 4.2 สมาชิกคณะบูบันเทิงศิลป์ (เสียชีวิต)	20
ตารางที่ 4.3 สมาชิกคณะชาลีบันเทิงศิลป์ (มีชีวิต)	21
ตารางที่ 4.4 สมาชิกคณะชาลีบันเทิงศิลป์ (เสียชีวิต)	21
ตารางที่ 4.5 รายชื่อสมาชิกคณะโนนฆ้องศิริไล (มีชีวิต)	23
ตารางที่ 4.6 รายชื่อสมาชิกคณะโนนฆ้องศิริไล (เสียชีวิต)	24
ตารางที่ 4.7 รายชื่อสมาชิกคณะรวมดาวบันเทิงศิลป์ (มีชีวิต)	26
ตารางที่ 4.8 รายชื่อสมาชิกคณะรวมดาวบันเทิงศิลป์ (เสียชีวิต)	26
ตารางที่ 4.9 สมาชิกคณะไหมไทยบันเทิงศิลป์ (มีชีวิต)	27
ตารางที่ 4.10 สมาชิกคณะไหมไทยบันเทิงศิลป์ (เสียชีวิต)	28
ตารางที่ 4.11 สมาชิกคณะคณะทองหล่อร่วมมิตร(เสียชีวิต)	30
ตารางที่ 4.12 สมาชิกคณะโนนฆ้องสังข์สินไซ (มีชีวิต)	32
ตารางที่ 4.13 หมอลำสินไซบ้านสร้างแก้ว (มีชีวิต)	34
ตารางที่ 4.14 หมอลำสินไซหินตั้ง (มีชีวิต)	35
ตารางที่ 4.15 สมาชิกคณะทิวารุ่งเรืองศิลป์ (มีชีวิต)	38
ตารางที่ 1.16 สมาชิกคณะทิวารุ่งเรืองศิลป์ (เสียชีวิต)	38
ตารางที่ 1.17 หมอลำสินไซบ้านหนองสำโรง (มีชีวิต)	40
ตารางที่ 1.18 หมอลำสินไซบ้านหนองสำโรง (เสียชีวิต)	40
ตารางที่ 1.19 สรุปสถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์หมอลำสินไซ ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	41
ตารางที่ 4.20 สรุปทุนทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซภายในพื้นที่ตำบลโนนฆ้อง	62
ตารางที่ 4.21 รายละเอียดการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นตามระดับชั้นภายในสถานศึกษา	67
ตารางที่ 4.22 สรุปแนวทางในการประยุกต์วรรณกรรมสินไซกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่	71
21	
ตารางที่ 5.1 ตารางการประยุกต์เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น	75
ตารางที่ 5.2 สรุปแนวทางในการประยุกต์วรรณกรรมสินไซกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่	78

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยเรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ 21 : กรณีหมอลำกลอนสืงไซ ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น สำเร็จลงได้ ได้รับความร่วมมือและความอนุเคราะห์จากการให้ข้อมูล ของกลุ่มศิลปินหมอลำสืงไซทั้ง 8 หมู่บ้านในตำบล โนนฆ้อง ที่ทำให้ได้ฐานข้อมูลหมอลำสืงไซในภาพรวมของตำบลโนนฆ้อง ซึ่งเป็นข้อมูลที่ยังไม่มีการสำรวจที่ ครบคลุมพื้นที่มาก่อน น้อมคารวะดวงวิญญาณแห่งหมอลำสืงไซ โดยเฉพาะคุณแม่ทองหล่อ คำภู แม่ครู หมอลำที่เสียชีวิตในช่วงระหว่างการเก็บข้อมูลการวิจัย ขอขอบคุณกลุ่มอนุรักษ์และประยุกต์มรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมหมอลำสืงไซบ้านห้วยหว้า คณะโนนฆ้องสังข์สืงไซ และศิลปินหมอลำสืงไซทุกท่านที่ เอื้อเพื่อข้อมูลแก่คณะผู้วิจัยจนสามารถรวบรวมและเรียบเรียง วิเคราะห์ข้อมูลวิจัยได้ นอกจากนี้ขอขอบคุณ โรงเรียนห้วยหว้าวิทยา ที่อำนวยความสะดวกเรื่องพื้นที่และจัดสนทนากลุ่มย่อยให้เกิดการขบคิดแนวทาง ในการประยุกต์หมอลำสืงไซในศตวรรษที่ 21

งานวิจัยชิ้นนี้จะไม่สามารถดำเนินการได้เลยหาก สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ไม่ได้ให้การสนับสนุนโครงการวิจัย ประจำปี 2562 ท้ายที่สุดหากงานศึกษาฉบับนี้ จะพอมีประโยชน์แก่วง วิชาการท้องถิ่นอยู่บ้าง ขอขอบคุณงามความดีทั้งหมดแก่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม สถาบันที่ผลิตบัณฑิตทางศิลปะแห่งความเจริญและเป็นการขับเคลื่อนวิชาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

สุภาภรณ์ คำนวนดี และคณะ

5 กันยายน 2562

บทคัดย่อ

รายงานการวิจัย : แนวทางการประยุกต์ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 : กรณีหมอลำกลอนสืงไซ ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัย : สุภาภรณ์ คำนวนดี, สุนทรชัย ขอบยศ, สุรัชย์ ทาระคุณ

แหล่งทุน : โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ประจำปี 2562

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์หมอลำกลอนสืงไซ ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น 2) ศึกษาองค์ความรู้ในหมอลำกลอนสืงไซที่เกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และ 3) เสนอแนวทางในการประยุกต์ใช้หมอลำกลอนสืงไซเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อย ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์หมอลำกลอนสืงไซ ได้แก่ 1) การถูกลดบทบาทความสำคัญของหมอลำกลอนสืงไซเนื่องจากกระแสของวัฒนธรรมใหม่ 2) การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุส่งผลต่อหมอลำกลอนสืงไซ 3) การสนับสนุนและให้ความสำคัญจากฝ่ายนโยบายมีข้อจำกัด 4) กิจกรรมขาดความต่อเนื่องในการอนุรักษ์หมอลำกลอนสืงไซ 5) เริ่มมีหน่วยงานภายนอกให้ความสำคัญและรื้อฟื้นหมอลำสืงไซ 6) การเข้ามาของสื่อสมัยใหม่ที่ดึงดูดใจเด็กและเยาวชนเปลี่ยนพื้นที่การเรียนรู้

ทั้งนี้องค์ความรู้ในหมอลำกลอนสืงไซที่เกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีดังนี้ 1) การมีความรู้ในสาขาวิชาหลัก (Core subjects) และต้องรู้ในลักษณะสหวิทยาการ (interdisciplinary) 2) การมีทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ (Life and Career Skills) 3) ต้องมีทักษะการเรียนรู้และทักษะสร้างนวัตกรรมใหม่ (Learning and Innovation Skills) 4) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills) สำหรับข้อเสนอแนวทางในการประยุกต์ใช้หมอลำกลอนสืงไซเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ 1) การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับหลักการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) การทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร 3) การส่งเสริมการเรียนรู้จากฐานการเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่น 4) การจัดมหกรรมวิชาการหมอลำสืงไซ

คำสำคัญ : ตำบลโนนฆ้อง, หมอลำกลอนสืงไซ, มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

Abstract

Title : Guidelines on the application of local cultural heritage in the 21st century learning: the case study of traditional SinSai folk music, Non Khong Sub district, Ban Fang District, Khon Kaen Province

Researcher : Supaporn Khumnuandee, Sunthonchai Chopyot, Surachai Tharakhun

Research : Bunditpatanasilpa Institute, Ministry of Culture, Bangkok, Thailand

Fund

This study aims to 1) investigate the issues concerning the protection of traditional SinSai folk music in Non Khong Sub-district, Ban Fang District, Khon Kaen Province 2) to pursue the body of knowledge in traditional SinSai folk music relevant to the 21st century learning skill and 3) to propose recommendations for the application of traditional SinSai folk music in the 21st century learning. This study employed qualitative research methods through documentary research, in-depth interviews and focus group discussion. The study revealed that the issues concerning the protection of traditional SinSai folk music comprise: 1) being undermined and replaced by a modern trend 2) turning into the aging society impact the traditional SinSai folk music 3) lack of support and being overlooked by the policy 4) lack of continuous protection of traditional SinSai folk music 5) being reviewed and reconsidered by an external organization, and 6) being distracted by the modern social media.

The body of knowledge in traditional SinSai folk music relevant to the 21st century learning skill include: 1) the knowledge of core subjects and interdisciplinary science, 2) the acquiring the skill of life and career 3) possessing the skill of learning and innovation, and 4) having the skills of Information, Media and Technology.

The recommendations for the application of traditional SinSai folk music in the 21st century learning encompass: 1) creating a local curriculum that is linked to the principles of the 21st century learning skill 2) providing more extracurricular activities 3) promoting learning from community-based learning process, and 4) organizing an academic fair of traditional SinSai folk music.

Keywords; Nonkhong Sub-District, SinSai Folk Music, Intangible Cultural Heritage,
The Twenty-First Century Skills

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

โลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) เมื่อต้องเผชิญหน้ากับปัญหาท้าทายต่างๆ ที่รออยู่ในอนาคต มนุษย์มองเห็นคุณค่าของแก่นของของการศึกษา เพื่อนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีขึ้นในศตวรรษใหม่ในวงการศึกษาความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาการเผชิญกับข้อมูลมหาศาล ซึ่งไม่สามารถจัดการกับข้อมูลเหล่านั้นและใช้ข้อมูลเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ได้ การเปลี่ยนแปลงและปัญหาชุดใหม่ที่เกิดขึ้นนี้ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่อย่างมีคุณภาพ จึงทำให้เกิดความจำเป็นในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ใหม่และทักษะชีวิตชุดใหม่ (ทศนา แคมมณี, 2555) อีกทั้งปัจจุบันมนุษย์อยู่ในโลกาภิวัตน์ที่ไม่มีความแน่นอน ทักษะเดิมๆ ที่มนุษย์มีและใช้ได้ในโลกยุคก่อนๆ ไม่สามารถใช้ได้ผลในยุคปัจจุบันและอนาคตมนุษย์ต้องเรียนรู้ทักษะใหม่เพื่อความอยู่รอดในสังคม (Martin, 2010)

การรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นการเรียกร้องให้เตรียมความพร้อมเมืองสำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อสะท้อนความเป็นไปได้ในด้านต่างๆ ซึ่งเป้าหมายหลักของการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของบุคคลและสังคม โดยถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2553) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าความรู้และกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญต่อการเรียนรู้เรื่องอื่นๆ ที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นและเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงได้ให้ความสำคัญต่อความรู้และกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากมาตรา 23 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับเป็นกฎหมาย ซึ่งจัดพิมพ์โดยองค์การการค้าของคุรุสภา (2542) ที่ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้อย่างชัดเจนว่า “การจัดการศึกษาและการฝึกอบรมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องเน้นความสำคัญของความรู้และกระบวนการเรียนรู้”

ทั้งนี้สังคมโลกกำลังเผชิญปัญหาหลายด้าน หนึ่งในนั้นคือเรื่องการบริหารจัดการโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมผู้สูงวัย คืออัตราการเกิดน้อย วัยแรงงานขาดแคลน และมีผู้สูงวัยจำนวนมาก ประเด็นผู้สูงวัยในสังคมไทยก็มีมาตรการรองรับหลายมาตรการ เช่น การจัดสวัสดิการโดยการจ่ายเบี้ยยังชีพ การอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ รวมถึงสงเคราะห์ รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุหรือผู้สูงวัยนั้นเป็นวัยที่ต้องการได้รับการยอมรับและเอาใจใส่จากลูกหลานและคนรอบข้างในชุมชน ผู้สูงอายุมีขีดความสามารถในการพัฒนาได้อย่างยิ่งโดยเฉพาะมิติด้านภูมิปัญญาวัฒนธรรมที่มีในกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งนี้ในการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ก็เน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา จะเห็นได้ว่ามีความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุโดยใช้ภูมิปัญญาในการพัฒนาท้องถิ่นได้ ในที่นี้ผู้สูงอายุถือเป็นครุภูมิปัญญาได้อย่างดี หากการเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยโดยไม่เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ องค์ความรู้ที่ผู้สูงอายุสะสมมาก็หมดไปกับอายุขัยของผู้สูงวัย ดังนั้นหากมีการศึกษาเรียนรู้และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหมอลำกลอนสินไซ โดยเรียนรู้ผ่านวรรณกรรมสินไซของนักเรียนในพื้นที่ตำบลโนนฆ้อง ก็จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น ซึ่งการประยุกต์ใช้อาจมีหลายมิติ มูลเหตุที่ต้องเน้นการศึกษาของเยาวชนในพื้นที่ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เพราะเป็นพื้นที่ที่มีทุนภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะในอดีตมีคณะหมอลำจำนวนมาก ซึ่งปัจจุบันเหลือเพียงคณะเดียว และองค์ความรู้ด้านหมอลำกลอนสินไซจะจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ อีกทั้งยังขาดการเอาใจใส่และให้ความสำคัญทั้งที่วรรณกรรมสินไซ ที่ถูกถ่ายทอดผ่านหมอลำกลอนนั้น มีความสำคัญต่อการพัฒนาคนอย่างมาก มีคตินิยมและการอยู่ร่วมกันในสังคมท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะของคนเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองของโลก Partnership for 21st Century Skills (P21) ได้เสนอกรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ ประการแรก คือ การมีความรู้ในสาขาวิชาหลัก (Core subjects) และ ต้องรู้ในลักษณะสหวิทยาการ (interdisciplinary) ประการที่สองต้องมีทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ (Life and Career Skills) ประการ ที่สามต้องมีทักษะการเรียนรู้และทักษะสร้างนวัตกรรมใหม่ (Learning and Innovation Skills) ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking), ทักษะในการสื่อสาร (Communication), ทักษะด้านความร่วมมือ (Collaboration Skills) และ ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ประการสุดท้ายคือทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills) ซึ่งทักษะเหล่านี้ส่งผลให้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับต้องได้รับการปฏิรูปให้ถูกต้องและเหมาะสม ดังนั้นครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา ควรได้รับการพัฒนาและการเตรียมความพร้อมในด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills (P21), 2009) เพื่อส่งผ่านสู่การพัฒนาคนที่ต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร แม้จะเห็นผลช้าแต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลต่อการพัฒนาสังคมที่พึงปรารถนา โดยเฉพาะเรื่องความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิต ความคิดสร้างสรรค์จะช่วยให้เราประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตได้ เพราะจะช่วยให้เรา

เรียนรู้ที่จะไม่พึงพอใจในสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ และ พยายามพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2553) ความคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่ สามารถสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ มากมาย ตั้งแต่เรื่องเล็กน้อย ไปจนถึงเรื่องยิ่งใหญ่ ซึ่งความเจริญวัฒนาของโลกซึ่ง ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ วัฒนธรรมทุกแขนง ไม่ว่าจะเป็นศิลปะ ดนตรี วรรณคดี รวมถึงนวัตกรรมทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฯลฯ ล้วนเป็นผลผลิต ที่เกิดมาจากความคิดสร้างสรรค์ทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้เอง ความคิดสร้างสรรค์จึงมีความสำคัญตั้งแต่ในระดับ มวลมนุษยชาติ ประเทศชาติ องค์กร จนถึงหน่วยย่อยใน ระดับปัจเจกบุคคล (ชาญณรงค์ พรุ่งรุ่งโรจน์, 2543)

ความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิต ความคิดสร้างสรรค์จะช่วยให้เรา ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตได้ เพราะจะช่วยให้เราเรียนรู้ที่จะไม่พึงพอใจในสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ และ พยายามพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2553) ความคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งมหัศจรรย์ ที่ สามารถสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ มากมาย ตั้งแต่เรื่องเล็กน้อยไปจนถึงเรื่องยิ่งใหญ่ ซึ่งความเจริญวัฒนาของโลกซึ่ง ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ วัฒนธรรมทุกแขนง ไม่ว่าจะเป็นศิลปะ ดนตรี วรรณคดี รวมถึงนวัตกรรม ทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฯลฯ ล้วนเป็นผลผลิตที่เกิดมาจากความคิดสร้างสรรค์ทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้เอง ความคิดสร้างสรรค์จึงมีความสำคัญตั้งแต่ในระดับมวลมนุษยชาติ ประเทศชาติ องค์กร จนถึงหน่วย ย่อยใน ระดับปัจเจกบุคคล (ชาญณรงค์ พรุ่งรุ่งโรจน์, 2543)

ในปัจจุบัน ถึงแม้จะมีงานวิจัยมากมายที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ แต่งานวิจัยเหล่านั้น ส่วนใหญ่ จะเป็นการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ที่สอดแทรกอยู่ในรายวิชาต่างๆ แต่น้อยนักที่จะมีการ ผลักดันให้ กิจกรรมส่งเสริมทักษะการคิดสร้างสรรค์เป็นการสอนโดยตรงในฐานะของ “วิชา”(เมริกา ตรกวาทกร,2556) ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อถ่ายทอดรูปแบบกิจกรรม กระบวนการ อันจะช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ไปสู่นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายและมีเริ่มต้นในพื้นที่วิจัย โดยที่แต่ละกิจกรรมจะผ่าน การ วิเคราะห์ คัดเลือก ตรวจสอบและปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน

ด้วยเหตุผลและแนวคิดดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้คณะผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของ แนวทางการประยุกต์ใช้มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 : กรณีหมอลำกลอน สิ้นไช ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยเป็นการตระหนักในคุณค่าของผู้สูงอายุที่จะ ถ่ายทอดหมอลำกลอนสิ้นไช ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการศึกษาสถานการณ์ ปัญหาในการอนุรักษ์หมอลำกลอนสิ้นไช ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น รวมถึงศึกษา องค์ความรู้ในหมอลำกลอนสิ้นไชเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเสนอแนวทางในการ ประยุกต์ใช้หมอลำกลอนสิ้นไชเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ส่งเสริม และพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนในการส่งเสริมการอนุรักษ์และประยุกต์ใช้มรดกภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรมขึ้นในท้องถิ่น

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์หมอลำกลอนสืงไซ่ ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น
- 2) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ในหมอลำกลอนสืงไซ่เกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
- 3) เพื่อเสนอแนวทางในการประยุกต์ใช้หมอลำกลอนสืงไซ่เพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

1.3 คำถามในการวิจัย

สถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์หมอลำกลอนสืงไซ่ในพื้นที่ตำบลโนนฆ้องเป็นเช่นใด ในหมอลำกลอนสืงไซ่สามารถวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้หรือไม่ อย่างไร และเมื่อเห็นภาพความเชื่อมโยงแนวคิดระหว่างหมอลำกลอนสืงไซ่กับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แล้ว จะสามารถประยุกต์หมอลำกลอนสืงไซ่เป็นแนวทางในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาเพื่อสืบค้นสภาพปัญหาในการอนุรักษ์ของหมอลำกลอนสืงไซ่ในพื้นที่ตำบลโนนฆ้องว่าเป็นเช่นใดการศึกษาแนวทางร่วมกันกับคณะครู ชุมชน นักเรียน ในการประยุกต์ใช้หมอลำกลอนสืงไซ่เพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในพื้นที่ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ในฐานะที่เป็นพื้นที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรม พร้อมกับเสนอแนวทางในการประยุกต์ใช้หมอลำกลอนสืงไซ่เพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาค้นคว้าเน้นการสืบค้นข้อมูลชุมชนในสถานการณ์ปัญหาการบริหารงานท้องถิ่น เพื่อการประยุกต์ใช้หมอลำกลอนสืงไซ่เพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นพื้นที่โรงเรียนห้วยหว้าวิทยาคม ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพการบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนโดยการประยุกต์ใช้หมอลำกลอนสืงไซ่เพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้น และแสวงหาแนวทางการประยุกต์

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้สูงอายุหมอลำกลอนสืงไซ่จำนวน 10 คน

กลุ่มครูและนักเรียนโรงเรียนห้วยหว้าวิทยาคม จำนวน 20 คน

กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ได้เป็นหมอลำแต่สามารถถ่ายทอดวรรณกรรมสืบทอดได้ จำนวน 10 คน

กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการสถานศึกษา จำนวน 5 คน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทราบสภาพปัญหาโดยรวมในการอนุรักษ์หมอลำกลอนสืบทอด วรรณกรรมสองฝั่งโขงที่มีความโดดเด่นแต่ขาดการเหลียวแลในพื้นที่ ว่าเป็นเช่นใดหรืออยู่ในสถานการณ์เช่นใด
- 2) เกิดองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาหมอลำกลอน/วรรณกรรมสืบทอด กับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะเป็นการยืนยันว่าหมอลำสืบทอดจะสามารถนำมาสร้างการเรียนรู้คู่กับการศึกษาสมัยใหม่ได้หรือไม่
- 3) เกิดแนวทางการประยุกต์ใช้หมอลำกลอนสืบทอดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่สามารถส่งต่อผ่านเยาวชนในสถาบันการศึกษาในพื้นที่

1.6 นิยามศัพท์

1) หมอลำกลอนสืบทอด หมายถึง การแสดงหมอลำที่ใช้วรรณกรรมเรื่องสืบทอดเป็นตัวเดินเรื่อง ตั้งแต่ต้นจนจบการแสดง ทั้งนี้องค์ประกอบของเรื่องจะเน้นการอธิบายการเดินทางของสืบทอดเพื่อตามหาอาสุมณฑา กลับนครเบ็ญจาล สำหรับการแสดงมีการใช้เครื่องดนตรีประกอบไม่มากนักคือ แคนและกลอง

2) การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หมายถึง การเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม คิดสร้างสรรค์ ใส่ใจนวัตกรรม มีวิจรรย์ญาณ แก้ปัญหาเป็น สื่อสารดี เติบโตร่วมมือ ทักษะสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี อัปเดตทุกข้อมูลข่าวสาร รู้เท่าทันสื่อ รอบรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ ฉลาดสื่อสาร และการมีทักษะชีวิตและอาชีพ โดยมีความยืดหยุ่น รู้จักปรับตัว ริเริ่มสิ่งใหม่ ใส่ใจดูแลตัวเอง รู้จักเข้าสังคม เรียนรู้วัฒนธรรม

3) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง การปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน หรือในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่ง ของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งนี้ เป็นสิ่งที่ชุมชนและกลุ่มชนสร้างขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ทำให้คนเหล่านั้นเกิดความภูมิใจในตัวตน จำแนกออกได้เป็น 7 สาขา คือ สาขาศิลปะการแสดง สาขางานช่างฝีมือดั้งเดิม สาขาวรรณกรรมพื้นบ้าน สาขากีฬาภูมิปัญญาไทย สาขาแนวปฏิบัติทางสังคมพิธีกรรมและงานเทศกาล สาขาความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และสาขาภาษา ทั้งนี้ในงานศึกษานี้จะเน้นที่สาขาวรรณกรรมพื้นบ้านและสาขาศิลปะการแสดงเรื่องสืบทอด เป็นสำคัญ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

บทนี้จะกล่าวถึงแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยมีประเด็นสำคัญได้แก่

2.1 แนวคิดว่าด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

2.2 แนวคิดว่าด้วยการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2.3 วรรณกรรมสินไซในอีสาน

ทั้งนี้รายละเอียดแต่ละประเด็นเป็นดังนี้

2.1 แนวคิดว่าด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

เมื่อกล่าวถึงความหมายของ “วัฒนธรรม” อาจสามารถแบ่งออกกว้างๆเป็นวัฒนธรรมที่มีตัวตนสัมผัสได้ (tangible culture) และวัฒนธรรมไร้รูป (intangible culture) ดังที่ UNESCO (อ้างถึงในกระทรวงวัฒนธรรม, 2556: ออนไลน์) ได้แบ่ง “มรดกวัฒนธรรม” ออกเป็น 2 ส่วนคือ Tangible Cultural Heritage คือ มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุต่างๆ และ Intangible Cultural Heritage คือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญา ทรัพยากรทางปัญญา ระบบคุณค่า ความเชื่อ พฤติกรรมและวิถีชีวิต ซึ่งวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นี้ มีผู้เสนอว่าน่าจะใช้คำว่า “วิถีชน” จะเห็นภาพได้ชัดเจนกว่า ทั้งนี้กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2558) ใช้คำว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ซึ่งมีการส่งเสริมให้มีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมถึง 7 สาขา คือ สาขาภาษา สาขาวรรณกรรมพื้นบ้าน สาขาศิลปะการแสดง สาขานวนปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล สาขาความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล สาขาช่างฝีมือดั้งเดิมและสาขากีฬาภูมิปัญญาไทย และนิยามขอบเขตข้างต้นจึงทำให้กระทรวงวัฒนธรรม (2556; ออนไลน์) ได้แบ่ง วัฒนธรรม ออกกว้างๆได้ 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับปัจจัยสี่ และวัฒนธรรมทางจิตใจ ได้แก่ เรื่องศาสนา ศิลปะ วรรณคดี กฎระเบียบต่างๆที่ส่งเสริมในเรื่องจิตใจ

ทั้งนี้ในความเข้าใจของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (2549) ได้ให้นิยาม “วัฒนธรรม” ว่าหมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตที่ถือปฏิบัติ ปรับเปลี่ยนสืบทอดกันมาทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งก็ดูจะมีความสอดคล้องกับแนวทางของ UNESCO ในขณะที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 อธิบายคำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง “สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ” ส่วนพระราชบัญญัติวัฒนธรรม พ.ศ. 2485 นิยามคำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง “ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดี

ของประชาชน” และปัจจุบันพระราชบัญญัติวัฒนธรรม พ.ศ. 2553 ซึ่งได้ตราขึ้นและยกเลิกพระราชบัญญัติวัฒนธรรม พ.ศ. 2485 ให้ความหมายวัฒนธรรมว่าหมายถึง “วิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณีพิธีกรรมและภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์สั่งสม ปลุกฝัง สืบทอด เรียนรู้ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม ทั้งด้านจิตใจและวัตถุอย่างสันติสุขและยั่งยืน”

ทั้งนี้ พึงสังเกตความหมายของคำว่าวัฒนธรรมของรัฐที่ให้นิยามคำว่าวัฒนธรรมที่ต่างกันในแต่ละช่วง กฎหมายด้านวัฒนธรรมนั้นเกิดขึ้นในช่วง จอมพล ป. พิบูลสงครามที่จะสร้างความเป็นชาติไทยในช่วงนั้น จึงเห็นคำว่าความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน นั้นย่อมสะท้อนถึงการกำหนดค่านิยมที่เน้นไปที่วัฒนธรรมของชาติเป็นหลักไม่มีความชัดเจนเรื่องวัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือกลุ่มชนซึ่งต่างจากค่านิยมของรัฐในปัจจุบันที่ปรากฏในพระราชบัญญัติวัฒนธรรม พ.ศ. 2553 ที่นิยามคำว่าวัฒนธรรมให้เข้าใจง่ายชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งชัดเจนว่าแต่ละบริบทพื้นที่ย่อมมีความต่างกัน หรือความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณีพิธีกรรมและภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์สั่งสม ปลุกฝัง สืบทอด การให้นิยามลักษณะเช่นนี้ถือเป็นการให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ หรือแต่ละภูมิภาครวมถึงเรื่องการมีกระบวนการวัฒนธรรมนั้นคือการสร้างสรรค์ สั่งสม ปลุกฝัง สืบทอด ของชุมชนหรือสังคมนั้นๆ เป็นสำคัญ ซึ่งมีทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจอันเป็นขอบเขตหลักของการแบ่งประเภททางวัฒนธรรม คือมีทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้นั่นเอง สำหรับหน่วยงานหลักทางด้านวัฒนธรรมอย่างกระทรวงวัฒนธรรม (2556 : ออนไลน์) ได้กล่าวไว้ว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิต (The Way of Life) ของคนในสังคม นับตั้งแต่วิถีกิน วิถีอยู่ วิถีแต่งกาย วิถีทำงาน วิถีพักผ่อน วิถีแสดงอารมณ์ วิถีสื่อความ วิถีจราจรและขนส่ง วิถีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ วิถีแสดงความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต โดยแนวทางการแสดงถึงวิถีชีวิตนั้นอาจมาจากเอกชน หรือคณะบุคคลทำเป็นตัวแบบ แล้วต่อมาคนส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติสืบทอดกันมา วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิถีใหม่ที่แก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า ซึ่งอาจทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม ดังนั้น การรักษาหรือธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิม จึงต้องมี

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย ซึ่งก็ดูจะมีความสอดคล้องกับนิยามของพระราชบัญญัติวัฒนธรรม พ.ศ. 2553 นั่นเอง

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (2546) ได้แสดงปาฐกถาในวันอนุমানราชธน เรื่องภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับการพัฒนา ณ ราชบัณฑิตยสถาน วันที่ 15 ธันวาคม 2546 ได้อธิบายความหมายของวัฒนธรรมว่าเป็น วิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ ในวิถีชีวิตร่วมกันมีบูรณาการองค์ประกอบที่จำเป็นต่อวิถีชีวิตเข้ามาทั้งหมดอันได้แก่อาชีพหรือเศรษฐกิจ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การดูแลความปลอดภัย ความเป็นสังคมหรือความร่วมมือกัน ศิลปะ ศาสนา สุขภาพ และการเรียนรู้ การให้ความหมายเช่นนี้ย่อมสะท้อนข้อเท็จจริงประการหนึ่งคือ บริบทแวดล้อมที่ต่างกัน

ก็นำมาซึ่งวิถีวัฒนธรรมที่ต่างกัน เกิดวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน หรือเกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั่นเอง ความหลากหลายทำให้งามทำให้อยู่รอดเพราะมีความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมคือการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การให้ความสำคัญกับความเสมอภาคของคนวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่างหากเคารพความแตกต่างหลากหลายความขัดแย้งก็จะลดน้อยลง สังคมแห่งความสุขจะเกิดขึ้นได้ การพัฒนาที่ยั่งยืนก็จะตามมาบนฐานการพัฒนาที่เอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ภูมิปัญญาเกิดและพัฒนาในพื้นที่นั้นๆ จึงเหมาะที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นนั้น ตรงตามบริบทปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม โดยรวมแล้ว“ภูมิปัญญาท้องถิ่น”คือ ความรู้ของคนในท้องถิ่น ซึ่งได้มาจากประสบการณ์และความริเริ่มของคนในท้องถิ่น รวมทั้งความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษ สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นระหว่าง การสืบทอดมีการปรับ ประยุกต์และเปลี่ยนแปลง พัฒนา สูญสลายหายไปบ้างและเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามยุคสมัย หรืออาจกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการใช้ภูมิปัญญาหรือความรู้ในท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นซึ่งเป็นความรู้ชุดใหม่ ทั้งนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการพัฒนาอยู่เรื่อยๆ จนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่และองค์ความรู้ใหม่นี้ก็ถูกพัฒนาต่อไปเป็นองค์ความรู้ใหม่อีกซึ่งมีวัฏจักรในการเกิดขึ้น พัฒนา เกิดองค์ความรู้ใหม่อยู่เรื่อยๆ โดยลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 5 ประการ คือ

- 1) มีวัฒนธรรมเป็นฐาน
- 2) มีลักษณะผสมผสาน
- 3) มีความเชื่อมโยงกับความเชื่อ
- 4) เน้นการปฏิบัติที่ถูกทำนองครองธรรมและพฤติกรรมมนุษย์
- 5) เน้นพฤติกรรมกลุ่มของหน่วยทางสังคมและสถาบันสังคม หรืออาจกล่าวโดยสรุปว่า ภูมิปัญญาเป็นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ทั้งนี้หากพิจารณาลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น สรุปได้ดังนี้ (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2554: 36-37,40)

- 1) เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อและพฤติกรรม
- 2) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
- 3) เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
- 4) เป็นเรื่องของ การแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัวการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม
- 5) เป็นแกนหลักหรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่างๆ
- 6) มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
- 7) มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา
- 8) มีวัฒนธรรมเป็นฐานไม่ใช่วิทยาศาสตร์
- 9) มีการบูรณาการสูง

10) มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง

11) เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2554: 11) ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ว่าหมายถึง ความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่นซึ่งได้มาจากประสบการณ์และความเฉลียวฉลาดของชาวบ้านรวมทั้งความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งระหว่างการสืบทอดมีการปรับปรุงยุคและเปลี่ยนแปลงจนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ได้นิยามคำว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” หมายความว่า ความรู้ การแสดงออก การประเพณีปฏิบัติหรือทักษะทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชนยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งโดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน ทั้งนี้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริมและรักษาตามพระราชบัญญัตินี้ มีลักษณะสำคัญคือ (1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (2) ศิลปะการแสดง (3) แนวปฏิบัติทางสังคมพิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม (6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (7) ลักษณะอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

กล่าวโดยสรุปแล้ว “วัฒนธรรม” หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของผู้คนแต่ละท้องถิ่น ที่มีทั้งสิ่งที่จับต้องได้เช่น ศิลปวัตถุ โบราณสถาน และที่จับต้องไม่ได้ เช่น ค่านิยม ความเชื่อ พิธีกรรม โดยมีการเรียนรู้ สืบทอดและปรับปรุงยุคจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งอย่างสร้างสรรค์และก่อให้เกิดความองงามของชุมชนและสังคม ส่วนคำว่า “ภูมิปัญญา” นั้นหมายถึง ความรู้ของคนในท้องถิ่น

ทั้งนี้มีแนวคิดการบริหารจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเชิงรุกที่ต้องเน้นการถ่ายทอดที่ผสมผสานกันระหว่างความรู้มรดกภูมิปัญญาพื้นฐานดั้งเดิม กับความรู้ที่เข้ามาใหม่จากภายนอก ที่ต้องทำให้เกิดการบริหารจัดการด้วยรูปแบบกิจกรรมต่างๆ จึงจะเกิดเป็นกระบวนการและกลยุทธ์ในการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมขึ้น และควรคำนึงถึงแนวทางการจัดการและกลยุทธ์ที่สำคัญดังนี้ (วีระ โรจน์พจนรัตน์, 2559)

1) การส่งเสริมและสนับสนุนให้สร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในชุมชน โดยให้ชุมชน กลุ่มบุคคล บุคคล องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีส่วนร่วมดำเนินการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างกว้างขวางทุกขั้นตอนและสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่า ความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตน

2) การส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดความรู้ทักษะความชำนาญ และสร้างผู้ปฏิบัติสืบทอดให้มากขึ้น โดยจัดการสนับสนุนให้ ชุมชน กลุ่มบุคคล บุคคล องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ ทักษะการปฏิบัติมรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทั้งในระบบการศึกษานอกระบบ การศึกษา และการศึกษาตามความสนใจหรือตามอัธยาศัย โดยอาจจะมีกลวิธีต่างๆ เช่นการจัดให้มี

แหล่งเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมบนพื้นที่ของชุมชน หรือจัดตั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ของชมรมโดย เชิญ ศิลปิน พ่อเพลง แม่เพลง ปราชญ์ในชุมชน ผู้ประกอบพิธีกรรม ฯลฯ เป็นผู้ถ่ายทอดให้ผู้สนใจคนรุ่นใหม่

3) ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ พื้นฟู โดยส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์หรือการรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ด้วยการสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดความเคารพต่อจารีตประเพณีของชุมชน เพื่อหวังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมค่านิยมของเยาวชนรุ่นใหม่ให้หันมานิยมไทย

4) ส่งเสริมด้านวิชาการโดยส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัย การจำแนก การรวบรวมจัดเก็บข้อมูล การจัดทำฐานข้อมูล รวมถึงการศึกษาวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ เทคนิคและศิลปะ การเก็บบันทึกข้อมูลองค์ความรู้ การฝึกอบรม การเผยแพร่และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และสืบทอดเคารพต่อจารีตประเพณีของชุมชน

5) ส่งเสริมให้มีการประกาศเกียรติคุณเพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติ โดยการประกาศเชิดชูเกียรติชุมชน กลุ่มบุคคล บุคคล องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ทำคุณประโยชน์เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยการส่งเสริมสนับสนุน กลุ่มผู้ปฏิบัติ อนุรักษ์ พื้นฟู ถ่ายทอด จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและจริงจังเพื่อเป็นกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างแพร่หลาย รวมถึงสามารถทำให้เกิดการพัฒนาต่อยอดสร้างสรรค์

2.2 แนวคิดว่าด้วยการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ประเทศไทยมีการปฏิรูปขนานใหญ่อย่างเป็นระบบเพียงครั้งเดียวในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 หลังจากนั้นก็ขาดการปฏิรูปขนานใหญ่อย่างต่อเนื่องจวบจนปัจจุบัน ผลลัพธ์ที่ตามมาคือ เมื่อพัฒนาได้ถึงระดับหนึ่งประเทศไทยต้องเผชิญกับกับดักประเทศรายได้ขนาดปานกลางที่เต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำ ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันความขัดแย้งที่รุนแรงในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา นโยบายของรัฐบาลในชุดปัจจุบันจึงมุ่งเน้น “การปฏิรูปใหญ่ครั้งที่ 2” ซึ่งต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่องโดยการผนึกกำลังของทุกภาคส่วน ประเทศไทยจะสามารถปรับเปลี่ยน กลายเป็นประเทศในโลกรุ่นหนึ่งเป็นประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนเฉกเช่นเดียวกับอารยประเทศอื่นในประชาคมโลกจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมี “วิสัยทัศน์” เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับประเด็นท้าทายต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยยึด “ผลประโยชน์ชาติ” เป็นสำคัญ นอกจากนี้ ยังต้องกำหนด “กรอบยุทธศาสตร์ชาติ” เพื่อเป็นแนวทางขับเคลื่อนประเทศเพื่อไปสู่วิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ได้ (สุวิทย์ เหมอินทรีย์, 2559) การเตรียมการศึกษาไทยเพื่อก้าวเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0 มีปัจจัยหลายอย่างที่ต้องคำนึงถึงโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรายังมีคนอีกจำนวนมากที่อยู่ในระบบ 1.0, 2.0, 3.0 ดังนั้น การจะเปลี่ยนแปลงต้องเป็นการก้าวที่ละก้าวจึงจะเกิดความยั่งยืนได้ (ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์, 2559)

การศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งในการดำรงชีวิต ความพยายามของภาครัฐที่จะสนองความต้องการด้านการศึกษาในสังคมไทย และสังคมโลก ในศตวรรษที่ 21 โดยจัดการศึกษาหลายรูปแบบ หลายประเภท ในหลายระดับ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและ

สังคม ปัจจัยความเจริญมั่นคงของประเทศในยุคปัจจุบันขึ้นอยู่กับการแข่งขันด้านความรู้ ภูมิปัญญา และวิชาการ ความรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ การสร้างประสบการณ์ให้สามารถอยู่กับธรรมชาติและโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้ ต้องช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกันซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้ และเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับโรงเรียนในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง วิจารย์ พานิช (2554) ได้สรุปลักษณะของการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning) ว่ามีลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ การสอนให้น้อยเรียนรู้ให้มาก, การไปไกลกว่าสาระวิชา, การเรียนรู้ด้วยตัวโรงเรียนโดยตรง, การร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน, การเรียนรู้ด้วยการทำงานเป็นทีมมากกว่าการเรียนรู้เฉพาะคน, กระบวนทัศน์ใหม่แห่งการประเมินผล คือ ไม่เน้นถูกผิด เน้นการประเมินทีมและข้อสอบไม่เป็นความลับ ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน (วิจารย์ พานิช, 2554)

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นความท้าทายของสถาบันการศึกษาทุกระดับ ในการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้มีทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต สถาบันการศึกษาจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเพื่อให้โรงเรียนและบุคลากรมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ มีคุณค่าเป็นที่ยอมรับ สามารถทำงานและใช้ชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 หรือ Partnership for 21st Century Skills (P21) ได้เสนอกรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

องค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประการแรก คือ การมีความรู้ในสาขาวิชาหลัก (Core subjects) และ ต้องรู้ในลักษณะสหวิทยาการ (interdisciplinary) ประการที่สอง ต้องมีทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ (Life and Career Skills) ประการที่สาม ต้องมีทักษะการเรียนรู้และทักษะสร้างนวัตกรรมใหม่ (Learning and Innovation Skills) ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking), ทักษะในการสื่อสาร (Communication), ทักษะด้านความร่วมมือ (Collaboration Skills) และ ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ประการสุดท้ายคือ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills) ซึ่งทักษะเหล่านี้ส่งผลให้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับต้องได้รับการปฏิรูปให้ถูกต้องและเหมาะสมดังนั้น ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา ควรได้รับการพัฒนาและการเตรียมความพร้อมในด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills (P21), 2009)

2.3 วรรณกรรมสินไซในอีสาน

2.3.1 ทำไมต้องเป็นวรรณกรรมสินไซ

วรรณกรรมสินไซเป็นวรรณกรรมร่วมสองฝั่งโขงที่มีความสำคัญอย่างมากโดยเฉพาะในแถบอีสานและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เรื่องเล่าวรรณกรรมกล่าวถึงแง่คิดและมุมมองต่อการ

ใช้ชีวิตความรักการปกครอง ซึ่งถือเป็นวรรณกรรมสำคัญที่ได้มีการสืบทอดและส่งต่อกันมาอย่างยาวนาน เมื่อเปรียบเทียบกับวรรณกรรมคนอื่นในอีสานแล้ว เรื่องของสินไชเป็นที่รู้จักอย่างดีโดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุในสังคมอีสาน การสืบเสาะเรื่องราวความเป็นมาในการถ่ายทอดวรรณกรรมสินไชผ่านหมอลำในฐานะที่เป็นสื่ออย่างหนึ่งของท้องถิ่น ที่ได้รับความนิยมอย่างมากในอดีตซึ่งผู้ที่จะแสดงหมอลำได้ต้องเป็นผู้ที่มีความเป็นเลิศทางปัญญาคือมีความจำดี มีความขยันหมั่นเพียรในการฝึกซ้อม มีความอดทน ซึ่งสิ่งเหล่านี้แฝงอยู่ในการแสดงหมอลำกลอนสินไช

2.3.2 เรื่องย่อของวรรณกรรมสินไช

พระยาสุรราชเจ้าเมืองเปงจาล มีมเหสีชื่อนางจันทา เจ้าเมืองมีน้องสาวชื่อ นางสุนทา มียักษ์ชื่อกุมภกันท์ มาลักเอาตัวนางสุนทาไปเป็นเมียมีลูกด้วยกันชื่อ นางสุตาจันทร์ พระยาสุรราชคิดถึงน้องสามมากจึงออกบวชเพื่อตามหาไปถึงเมืองจำปา ได้เห็นลูกสาว 7 คนของนนทเศรษฐีจึงเกิดความรักจึงได้ลาสิกขาและส่งขุนสีและขุนคอน ยกขันหมากมาสู่ขอนางทั้ง 7 คน คนแรกชื่อปทุมมา คนสุดท้ายชื่อนางลุน ต่อมาเมเหสีทั้ง 8 รวมนางจันทาเกิดตั้งครรภ์พร้อมกัน โหรได้ทำนายว่าลูกของนางจันทาและของนางลุนจะเป็นคนดีส่วนลูกของ 6 คนที่เหลือจะเป็นคนชั่ว เมเหสีอีก 6 คนจึงจ้างให้โหรกลับคำทำนายใหม่และทำเสน่ห์ยาแฝดให้พระยาสุรราชหลงใหลพวกนางทั้ง 6 คน นางจันทาได้คลอดลูกเป็นชายชื่อ สี่โห นางลุนคลอดเป็นแฝด คนถือดาบกับธนูศิลป์ ชื่อสินไช ส่วนน้องเป็นหอยสังข์ ชื่อสังข์ทองกุมารหรือสังข์ทอง ส่วนลูกจากเมเหสีทั้ง 6 เป็นชายทั้งหมด พระยาสุรราชเชื่อคำทำนายและเห็นลูกคลอดออกมาแปลกประหลาดจึงขับไล่นางทั้ง 2 และลูกทั้ง 3 คนออกจากเมือง พระอินทร์เกิดความสงสารแม่ลูกทั้ง 5 จึงได้เนรมิตปราสาทให้อยู่อาศัยถึง 7 ปี ได้รับการดูแลจากครุฑและนาค พระยาสุรราชมีความคิดถึงน้องสาวมากจึงสั่งให้ลูกชายทั้ง 6 คนออกตามหาจนทั้งหมดไปพบกับ สินไช นางจันทา นางลุนจนได้รู้ว่าเป็นญาติกัน ท้าวทั้ง 6 ได้ออกอุบายให้สินไช สังข์ทอง สี่โห ออกตามหานางสุนทาซึ่งเป็นอา การเดินทางตามหาต้องผ่าน 6 ย่านน้ำ 9 ด่านมหาภัย ดังนี้ (สำนักศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2551)

ด่านที่ 1 ภูซวง (พญานาค) สินไชใช้ดาบฟันภูซวงและมีแม่น้ำกว้าง 1 โยชน์ ท้าวทั้ง 6 ไม่สามารถข้ามไปได้ด้วยความกลัวสินไชจึงให้พวกเขาคอยอยู่ที่นั่น แล้วให้สี่โหคอยระวังภัยส่วนสินไชกับสังข์ทองจะเดินทางไปต่อโดยสังข์ทองแปลงร่างเป็นเรือให้สินไชนั่งข้ามแม่น้ำ

ด่านที่ 2 ยักษ์กันดาน มีแม่น้ำกว้าง 2 โยชน์สินไชก็ผ่านไปได้

ด่านที่ 3 ช้าง โขลงช้างนับแสนตัวมีพญาคชทันต์เป็นหัวหน้า และแม่น้ำสายที่สามกว้าง 3 โยชน์สินไชก็สามารถผ่านมันไปได้

ด้านที่ 4 ยักษ์ 4 ตน ชื่อ กันดานยักษ์ จิตตยักษ์ ไชยยักษ์ วิชัยยักษ์ แม่น้ำสายที่ลึกกว้าง 4 โยชน์พวกสินไชก็สามารถผ่านไปได้

ด้านที่ 5 ยักษ์ขนิ ซึ่งมากด้วยกามราคะ พร้อมกับแม่น้ำสายที่หักกว้าง 5 โยชน์สินไชก็เอาตัวรอดมาได้

ด้านที่ 6 นารีผล เป็นต้นไม้ที่พระอินทร์ปลูกไว้ทดสอบนักพรต ฤๅษี ดาบส วิชยาร เพื่อให้นักพรตได้รู้กับวิชยารและยักษ์แต่สินไชก็เอาชนะได้และข้ามแม่น้ำสายที่หักกว้าง 6 โยชน์

ด้านที่ 7 ยักษ์อศมุขี หน้าเป็นสุนัข สินไชได้ใช้ดาบตัดคอยักษ์ตนนั้นตาย

ด้านที่ 8 เทพกนิร โดยสินไชได้นำเงี้ยวคำ ลูกสาวพระยาที่ปกครองนางกนิรเป็นเมียสินไชติดอยู่ 7 วันทำให้สังข์ทองต้องล่องหนไปก่อนจากนั้นได้มีช้างช่วยพาสินไชและสังข์ทองไปยังเมืองโนราช

ด้านที่ 9 ยักษ์กุมภกันท์ ซึ่งเป็นวันที่ยักษ์กุมภกันท์ออกหาอาหารพอดี สินไชได้ลอบเข้าไปในปราสาทบอกให้นางสุนทราภักดิ์เมืองเปงจาลแต่นางรักยักษ์กุมภกันท์มาก จนเกิดศึกแย่งชิงนางระหว่างกองทัพยักษ์กับพวกสินไช พวกยักษ์ฆ่าไม่ตายมีแต่เพิ่มจำนวนขึ้นสินไชจึงยิงศรไปบอกสีหให้มาช่วยจน 3 พี่น้องเอาชนะได้สินไชได้สังหารกุมภกันท์ แต่นางสุนทราไม่ยอมกลับเมืองอยากจะทำพระธิดาคือนางสุตาจันทร์ ซึ่งตกเป็นชายาของท้าวอรุณนาคแห่งบาดาลเมื่อครั้งกุมภกันท์แพ้พนันสกา สินไชจึงต้องลงไปบาดาลแข่งพนันสกาพานางสุตาจันทร์กลับมาแล้วจึงเดินทางกลับเมืองเจอพี่น้องทั้ง 6 คนซึ่งทั้ง 6 ได้ออกอุบายชวนสินไชไปอาบน้ำแล้วผลักเขาตกเหวแต่เขารอดเพราะพระอินทร์ช่วย พี่น้องทั้ง 6 ได้ทูลต่อพระยาสุรราชเอาความดีความชอบใส่ตัวบอกสินไชตายแล้วแต่นางสุนทราไม่เชื่อจึงเอาไม้ซุงปิ่นเกล้าและสไบเสี่ยงทายหากเขาตายก็ให้สิ่งของนี้หายหากไม่ตายก็ให้มีคนนำมาคืน แต่มีพ่อค้านายสำเภาเอาสิ่งของมาคืนจึงรู้ว่าสินไชยังไม่ตาย พระยาสุรราชรู้ความจริงทั้งหมดจึงสั่งให้นำลูกทั้ง 6 ไปขังและจัดขบวนไปรับเหสีและลูกกลับวังแต่ได้รับการปฏิเสธทำให้พระองค์เสียพระทัยสลับไป สินไชจึงขอให้พระอินทร์ช่วยให้พ้นจากนั้นเหล่าอำมาตย์จึงขอให้สินไชครองเมือง เขาจึงรับคำเชิญ

2.3.3 คุณค่าของวรรณกรรมสินไช

วรรณกรรมสินไชมีคุณค่าสำคัญต่อชุมชนดังนี้ (พระครูบุญชยากร, 2556)

ประการแรก ก่อให้เกิดความบันเทิงใจแก่ชุมชน

ประการที่สอง ก่อให้เกิดความเข้าใจในค่านิยม โลกทัศน์ของท้องถิ่นโดยผ่านทางวรรณกรรม

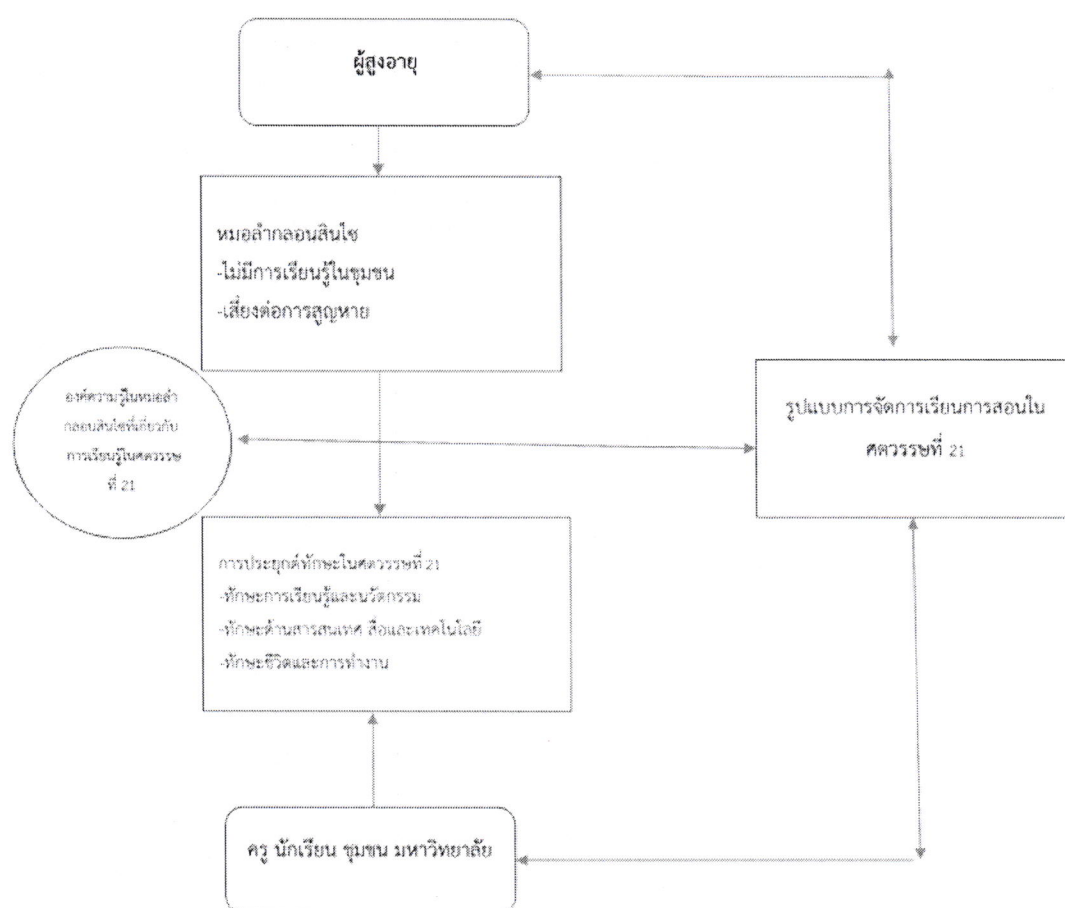
ประการที่สาม ทำให้เกิดความเข้าใจวัฒนธรรมของชาวบ้านในท้องถิ่น

ประการที่สี่ ก่อให้เกิดความรักถิ่น ห่วงแหนมาตุภูมิและรักสามัคคีกันของในท้องถิ่น

ประการที่ห้า เป็นสื่อในการถ่ายทอดพระพุทธรธรรมนำศรัทธาตลอดจนจารีตยืตคองประเพณี จากวัด คือพระสงฆ์เข้าสู่ชุมชนชาวบ้านอย่างได้ผล

2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

3.1 ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจะเริ่มจากส่วนที่เกี่ยวกับบริบทของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในประเด็นการวิจัยซึ่งนอกจากจะใช้วิธีการศึกษาเอกสารแล้วยังใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์รายบุคคล การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดของแหล่งของ การเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิของการวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Documents) เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาการวิจัยและแนวคิดรวมทั้งทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่นำมากำหนดกรอบแนวคิดและกรอบในการวิเคราะห์เกี่ยวกับบริบทชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาการของหมอลำสืงไซ จากเอกสารสิ่งพิมพ์ รายงานการวิจัย และชุมชน แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ประกอบด้วยข้อมูลด้านบริบทของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ปัญหาอุปสรรคการอนุรักษ์หมอลำสืงไซ โดยมีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

การสนทนากลุ่ม (Focused Group) โดยการระดมความคิดเห็น (Brainstorming) เพื่อศึกษาปัญหาการอนุรักษ์หมอลำกลอนสืงไซ รวมถึงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ แนวทางในการประยุกต์หมอลำกลอนสืงไซ พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการร่วมกันในการประยุกต์ภูมิปัญญาเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 รวมถึงการผลักดันให้เกิดกิจกรรมเสริมในโรงเรียนและพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้สืงไซ

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้มรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรม หมอลำกลอนสืงไซ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้สูงอายุหมอลำกลอนสืงไซจำนวน 10 คน

กลุ่มครูและนักเรียนโรงเรียนห้วยหัววิทยาคม จำนวน 10 คน

กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ได้เป็นหมอลำแต่สามารถถ่ายทอดวรรณกรรมสืงไซได้ จำนวน 5 คน

กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการสถานศึกษา จำนวน 5 คน

3.2 ขั้นตอนวิธีการในการดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยแบ่งรายละเอียดขั้นตอนในการดำเนินงานออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมการ 2) ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล 3) ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล 4) ขั้นสรุปผล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 ทีมวิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การประยุกต์ภูมิปัญญาเพื่อการเรียนรู้

1.2 ประสานกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มหมอลำสันทัน ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำศาสนา และครู นักเรียน โรงเรียนห้วยหว้าวิทยาคม เพื่อนำไปสู่การแสวงหาแนวทางการประยุกต์หมอลำกลอนสันทันกับการเรียนการสอน

2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาบริบทของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องราวสันทันในกลอนลำที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ศักยภาพชุมชน ปัญหาอุปสรรคในอนุรักษ์หมอลำกลอนสันทัน และ ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน เช่น องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาวัฒนธรรมในชุมชนที่น่าสนใจ จัดเวทีแลกเปลี่ยนและระดมความคิดเห็น รวบรวมตรวจสอบข้อมูลในระดับชุมชน

2.2 การศึกษา ศักยภาพ ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์หมอลำกลอนสันทัน ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้รู้และผู้อาวุโส ในการเล่าถึงคุณค่าของวรรณกรรมสันทันซึ่งเน้นการเก็บข้อมูลภาพรวมทั้งตำบลโนนฆ้อง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ศึกษาองค์ความรู้ในหมอลำกลอนสันทันที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยมีการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และกลอนลำสันทัน เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ความเกี่ยวพันระหว่างหมอลำกลอนสันทันกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

3.2 การศึกษาแนวทางในการประยุกต์ใช้หมอลำกลอนสันทันเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยการระดมความเห็นจากคณะครู นักเรียน โรงเรียนห้วยหว้าวิทยาคม ผู้สูงอายุ

3.3 การวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หมอลำกลอนสันทัน เพื่อการส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุโดยบูรณาการกับการเรียนการสอนในสถานศึกษาในชุมชน

4. ขั้นสรุปประเมินผล

4.1 วิเคราะห์ผล สรุปผล และเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในบทนี้จะกล่าวถึง ประวัติศาสตร์พัฒนาการเกิดขึ้นของหมอลำกลอนสินไช้ตำบลโนนฆ้องรวม ไปถึงสถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์หมอลำกลอนสินไช้ตำบลโนนฆ้อง เพื่อเป็นบทสะท้อนการดำรงอยู่ของกลุ่มหมอลำสินไช้ในปัจจุบัน โดยในส่วนที่สองจะอธิบายถึงกลอนลำสินไช้ว่ามีความเชื่อมโยงกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อย่างไร ส่วนที่สามจะเป็นแนวทางในการดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์และประยุกต์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไช้ตำบลโนนฆ้องต่อไปในอนาคต ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

4.1 สถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์หมอลำกลอนสินไช้ ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

หมอลำสินไช้ถือได้ว่าเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าในภูมิภาคอีสาน โดยเป็นวรรณกรรมสอดแทรกคติธรรมคำสั่งสอนให้ผู้คนในสังคมอีสานให้ปฏิบัติตามฮีต-คองประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา แต่ในปัจจุบันหมอลำสินไช้เป็นคณะหมอลำที่หาชมได้ยากมากยิ่งขึ้นเนื่องจากหลายปัจจัยด้วยกัน โดยทางผู้ศึกษาได้เล็งเห็นคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไช้จึงได้เลือกพื้นที่ศึกษาภายในหมู่บ้าน ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ที่มีการแพร่กระจายของคณะหมอลำสินไช้ในพื้นที่เพื่อการศึกษาสถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไช้โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

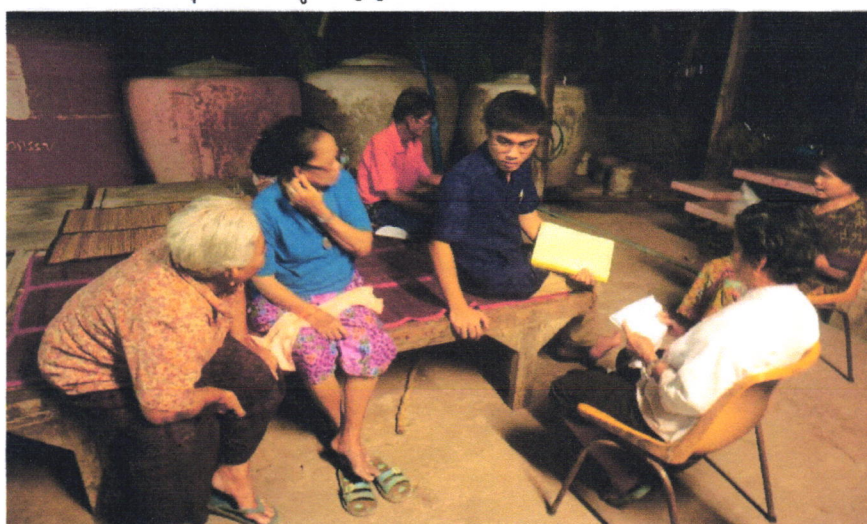
4.1.1) สถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไช้หมอลำสินไช้บ้านห้วยหว้า

บ้านห้วยหว้า หมู่ 6,8 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นอีกหนึ่งหมู่บ้านที่มีคณะหมอลำสินไช้ ถึง 2 คณะ คือ 1. คณะบุ๋มบันเทิงศิลป์ โดยมีคุณพ่อบุ๋ม หล้าตุ้ย (เสียชีวิตแล้ว) เป็นหัวหน้าคณะ 2.คณะชาลีบันเทิงศิลป์ โดยมีพ่อชาลี (เสียชีวิตแล้ว) เป็นหัวหน้าคณะ ทั้งสองคณะถือได้ว่าเป็นคณะหมอลำคณะแรกๆ ของหมู่บ้านที่ริเริ่มตั้งคณะหมอลำขึ้น โดยได้รับอิทธิพลของการแพร่กระจายของหมอลำกลอนสินไช้ โดยได้ไปเรียนหมอลำกลอนสินไช้จากพ่อหุ่ย-พ่อซูลู บ้านท่าศาลา ตำบลหนองเรือ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ที่ได้ทำการฝึกสอนให้กับหมอลำสินไช้ก่อนที่จะมาตั้งเป็นคณะหมอลำสินไช้ของตนเอง ถือได้ว่าเป็นคณะหมอลำที่ได้รับความนิยมในช่วงทศวรรษ 2500 อันเนื่องมาจากเนื้อเรื่องสินไช้มีความยาวหลายบทหลายตอน ที่ได้แฝงไปด้วยคติคำสอนในการใช้ชีวิตให้กับผู้คนในสังคม ภายหลังหมอลำได้เสื่อมความนิยมลงอันเนื่องมาจากหลายปัจจัยหลายประการจากการสัมภาษณ์ นางถวัลย์ สวัสดิ์ทา ผู้ที่เป็นหมอลำสินไช้ภายในหมู่บ้านห้วยหว้าได้อธิบายความนิยมของ

หมอลำสืงไซและสถานการณ์ปัญหาในการในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสืงไซ
หมอลำสืงไซไว้ดังนี้

“..หมอลำสืงไซได้รับความนิยมประมาณ 7-8 ปี ก็เสื่อมความนิยมในหมู่
ผู้ชมเพราะว่า เนื้อหาหมอลำสืงไซที่ทำการแสดงเป็นเรื่องเดิมที่เคยดูแล้ว ทำให้
ผู้ชมไม่ค่อยนิยมและหันมานิยมหมอลำเพลินแทน ซึ่งมีจังหวะและดนตรีและเนื้อ
เรื่องแปลกใหม่..” (นางถวัล สวัสดิ์ทา, การสัมภาษณ์: 12 กุมภาพันธ์ 2562)

ภาพที่ 4.1 คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ นางถวัล สวัสดิ์ทา และสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์และ
ประยุกต์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสืงไซบ้านห้วยหว้า

แหล่งที่มา : คณะผู้วิจัย

ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นางทองอ่อน คำมี ผู้ที่เป็นหมอลำสืงไซภายในหมู่บ้าน
ห้วยหว้า โดยได้อธิบายว่า

“..หมอลำสืงไซได้รับความนิยม 5-6 ปี เพียงเท่านั้น คนก็หันไปให้ความ
นิยมกับหมอลำเพลินที่มีจังหวะดนตรีสนุกสนาน เนื้อเรื่องมีความแปลกใหม่ เช่น สี
ธน มโนราห์ จนเกิดกระแสนิยมจนจึงหันไปเรียนลำหมอลำเพลิน..” (นางทองอ่อน
คำมี การสัมภาษณ์: 12 กุมภาพันธ์ 2562)

จากการให้สัมภาษณ์ของ นางถวัล สวัสดิ์ทา และนางทองอ่อน คำมี จะเห็นได้ว่า หมอลำสืงไซ
ได้รับความนิยมประมาณ 6-7 ปี และสถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
หมอลำสืงไซ ส่วนหนึ่งมาจากการเสื่อมความนิยมของหมอลำสืงไซถึงแม้เนื้อหาหมอลำสืงไซจะมี

เนื้อหาหลายตอน เช่น การต่อสู้ระหว่างสินไชกับพญานาค การต่อสู้ระหว่างสินไชกับยักษ์ ซึ่งชวนติดตาม มีจังหวะและทำนองที่สนุกสนาน มีดนตรีที่ประกอบไปด้วย กลอง ฉิ่ง แคน พิณ ที่ได้เพิ่มจังหวะที่เกิดความเล้าใจให้ผู้ชม แต่เนื่องจากการแสดงหมอลำสินไชที่ไปแสดงยังที่ต่างๆ นั้นมีเนื้อหาเรื่องราวเดิมที่เคยแสดงและผู้ชมเคยดูแล้ว ทำให้ไม่ได้รับความนิยม ในขณะเดียวกันกระแสความนิยมของหมอลำเพลิน ได้เข้ามาแทนที่ ผู้ชมจึงหันไปนิยมมากขึ้นเนื่องจากหมอลำเพลินเพราะ มีเนื้อหาการแสดงแปลกใหม่จากหมอลำสินไช อีกทั้งยังมีดนตรีที่สนุกสนานได้รวมดนตรีเป็นดนตรีสากลมากขึ้น เช่น กลองชุด กีตาร์ แซกโซโฟน และเครื่องเสียงเวทีที่มีขนาดใหญ่ นอกจากนี้นางทองอ่อน คำมี ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า

“..นอกจากกระแสความนิยมของหมอลำเพลินแล้ว ในปัจจุบันเด็กและเยาวชนในชุมชนไม่สนใจเหมือนสมัยที่ตนยังเป็นหนุ่มสาวที่สนใจไปเรียนหมอลำหลังจากที่เรียนจบชั้นประถม เด็กทุกวันนี้หันไปให้ความสนใจอย่างอื่นมากกว่าที่เหมาะสมกับวัยของเขา นั่นคือ โทรศัพท์ ที่มีหลายอย่างให้เขาสนใจ..” (นางทองอ่อน คำมี การสัมภาษณ์: 12 กุมภาพันธ์ 2562)

จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนั้นสื่อต่างๆ เข้ามาแทนที่โดยผ่านอินเทอร์เน็ตในโทรศัพท์มือถือ ที่มีสิ่งต่างๆ ได้ให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่ได้เรียนรู้มากมายทำให้พื้นที่การเรียนรู้มากขึ้นแต่ในขณะเดียวกันได้ลดคุณค่าพื้นที่การเรียนรู้ภายในชุมชนให้น้อยลง จึงทำให้ไม่ได้รับความสนใจจากเด็กและเยาวชนภายในพื้นที่ซึ่งไม่เหมือนกับอดีตที่หมอลำสินไชได้รับความนิยมจากกลุ่มคนหลายช่วงวัยอย่างมากโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน ที่หันไปเรียนหมอลำภายหลังจบการศึกษาประถมศึกษา แต่ในปัจจุบันเด็กและเยาวชนไม่สนใจ แต่จากการให้สัมภาษณ์ของเด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านห้วยหว้าได้อธิบายถึง ความรับรู้ต่อหมอลำสินไชบ้านห้วยหว้าไว้ดังนี้

“..ไม่ได้ไม่สนใจแต่ไม่เคยได้รู้จักว่ามีหมอลำสินไชในหมู่บ้านมาก่อน เพราะไม่เห็นมีการแสดงให้เห็นในหมู่บ้านเลย..” (ด.ญ.อังคณา หล้าตุ้ย การสัมภาษณ์: 12 กุมภาพันธ์ 2562)

จากคำให้สัมภาษณ์จากเด็กและเยาวชนบ้านห้วยหว้าสะท้อนให้เห็นการรับรู้ต่อหมอลำสินไชภายในหมู่บ้านอย่างมากในแง่ที่ว่า การขาดการอนุรักษ์หมอลำสินไชได้ทำให้ส่งผลต่อการรับรู้ของคนภายในชุมชนและถึงแม้จะมีสื่อสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ เด็กและเยาวชนยังคงอยากเห็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไชภายในหมู่บ้านอยู่ สภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้นำไปสู่การแสวงหาแนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไช ปัจจุบันนี้หมอลำสินไชบ้านห้วยหว้าได้เกิดการรวมกลุ่มในนาม “กลุ่มอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไชบ้าน

ห้วยห้ว” เพื่อเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูหมอลำสินไซให้กับคนรุ่นหลังได้รับรู้มรดกอันทรงคุณค่าภายในหมู่บ้านของตนเอง โดยได้รับการสนับสนุนจากทางวิทยาลัยการเมืองการปกครอง ในการรวมกลุ่มดังกล่าวขึ้น ดังสะท้อนจากคำให้สัมภาษณ์ของ นางถวัลย์ สวัสดิ์ทา ผู้เป็นคณะกรรมการบริหารกลุ่มอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซบ้านห้วยห้ว ดังนี้

“..วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้เล็งเห็นและให้ความสำคัญกับคุณค่าหมอลำสินไซภายในหมู่บ้าน จึงได้มีการดำเนินกิจกรรมและตกลงกันในการรวมกลุ่มขึ้นเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดหมอลำสินไซภายในหมู่บ้านขึ้น..” (นางถวัลย์ สวัสดิ์ทา, การสัมภาษณ์: 12 กุมภาพันธ์ 2562)

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์สถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซ จากผู้ที่เป็นหมอลำสินไซภายในหมู่บ้านห้วยห้ว ทางคณะผู้วิจัยได้สำรวจผู้ที่เป็นหมอลำสินไซภายในหมู่บ้านตั้งแต่วัยแรกของการก่อตั้งคณะหมอลำสินไซในหมู่บ้านห้วยห้ว จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีชีวิตอยู่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) คณะบุบันเทิดศิลป์ โดยมีคุณพ่อปู่ หล้าต๋วย (เสียชีวิตแล้ว) เป็นหัวหน้าคณะ บ้านห้วยห้ว ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จ.ขอนแก่น และยังคงมีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่และเสียชีวิตแล้วโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 สมาชิกคณะบุบันเทิดศิลป์ (มีชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1	แม่ถวัลย์ สวัสดิ์ทา	72	สังข์ทอง	
2	พ่อประเสริฐ วาทยโยธา	77	หมอแคน	
3	พ่อเดช แห่ยงบุตรดา			ย้ายภูมิลำเนาไปบ้านหนองบอน อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม
4	นายเหรียญ ทับบุญ		ท้าวทั้งหก	ย้ายภูมิลำเนาไปบ้านผือ-พระคือ

แหล่งที่มา: สุนทรชัย ขอบยศ และคณะ

ตารางที่ 4.2 สมาชิกคณะบุบันเทิดศิลป์ (เสียชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1	แม่เอ้า ชัยกระเดื่อง		สีโห	
2	แม่หรั่ง หล้าต๋วย		นางจันทา	
3	แม่เพ็ง สุโพธิ์ฤทธิ์		สมนทา	
4	นางจุม สุโพธิ์ฤทธิ์		สินไซคนที่ 1	ย้ายภูมิลำเนา

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
5	นายเสริม สวัสดิ์ทา		งูชวง	
6	พ่อท่า พรหมทา		กุ่มกัณฑ์	
7	พ่อคล้าย แสนจำลา		พระอินทร์	
8	พ่อบุญ หล้าต้อย		หัวหน้านาง	
9	พ่อขาว แสนนาม		งูชวง	
10	แม่ใบ		สินไซ (ตัวสำรอง)	บ้านหนองแขง

แหล่งที่มา: สุนทรชัย ขอบยศ และคณะ

2) คณะชาลีบ้านเทิงศิลป์ โดยมีพ่อชาลี (เสียชีวิตแล้ว) เป็นหัวหน้าคณะ และยังคงมีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่และเสียชีวิตแล้วโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.3 สมาชิกคณะชาลีบ้านเทิงศิลป์ (มีชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1	แม่ทองอ่อน คำมี	71	สินไซ	ลำดับอายุ 12 ปี
2	แม่บุญเหลือ ท้าวเพ็ง		สุมนทา	
3	แม่ถนอม โพธิ์สสา		สังข์ทอง	
4	แม่อ่อน		นางลุน	บ้านสร้างแก้ว
5	พ่อสำเภา คุณแก้ว		ท้าวทั้งหก	ย้ายภูมิลำเนา
6	แม่ศรี สมชัย		สีโห	ย้ายภูมิลำเนาไปกำแพงเพชร
7	แม่เรียน พรหมทา		นางสนม	กทม.

แหล่งที่มา: สุนทรชัย ขอบยศ และคณะ, 2562

ตารางที่ 4.4 สมาชิกคณะชาลีบ้านเทิงศิลป์ (เสียชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1	พ่อชาลี		หัวหน้าคณะ	ย้ายภูมิลำเนาไปสร้างก่อ จ. อุตรธานี
2	พ่อจันทร์ สิมมา		กุ่มกัณฑ์	บ้านหินตั้ง
3	แม่แถม จันทร		นางจันทา	บ้านสร้างแก้ว
4	พ่อพวย สวัสดิ์ทา		หมอแคน	

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
5	พ่อชาลี สมทรัพย์			ย้ายภูมิลำเนาไปสร้างก่อ จ. อุตรธานี (ชื่อชาลี ในวงมี สองคน)
6	พ่อบุญจันทร์ หล้าตุ้ย		เสนา	
7	พ่อหมุน		พระยาสุรราช	ย้ายไปอ.จตุรพักพิมาน
8	พ่อบุญมี โพธิ์ปัสสา			
9	พ่อบุญมี อ้นภักดี		หมอแคน	

แหล่งที่มา: สุนทรชัย ขอบยศ และคณะ, 2562

จากการสำรวจสถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซ บ้านห้วย บ้านห้วยหว้า พบว่าการแสดงหมอลำสินไซที่แสดงเรื่องเดิมทำให้ไม่เป็นที่นิยมในหมู่ผู้ฟัง และการเข้ามาของหมอลำเพลิน หมอลำซิ่ง ทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านความนิยมด้านหมอลำ ในขณะเดียวกัน กลุ่มศิลปินหมอลำสินไซมองว่าเด็กและเยาวชนในปัจจุบันไม่ได้ให้ความสนใจด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซมากนักเนื่องมาจากเทคโนโลยีสื่อออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทต่อเด็กและเยาวชน ภายในพื้นที่ แต่ในทัศนะของเด็กและเยาวชนมองว่าเนื่องจากขาดการอนุรักษ์และสืบทอดหมอลำสินไซ มาอย่างยาวนานทำให้ความรับรู้ของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับหมอลำสินไซภายในชุมชนท้องถิ่นไม่เป็นที่ รู้จักต่อเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งสถานการณ์ปัญหาการของกลุ่มคนต่างช่วงวัยภายในชุมชนที่ไม่ได้ เกิดการปฏิสัมพันธ์กัน และขาดการพูดคุย การทำความเข้าใจซึ่งกันและกันภายในชุมชน โดยในปัจจุบัน ได้เกิดการรวมกลุ่มอนุรักษ์และประยุกต์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซบ้านห้วยหว้าขึ้น โดยเกิดจากวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มาดำเนินกิจกรรมการวิจัยและจัด กิจกรรมให้เกิดการเล็งเห็นถึงความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซ และ ดำเนินการเผยแพร่หมอลำสินไซให้กับผู้ที่สนใจ

4.1.2) สถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซ บ้านโนนฆ้อง

บ้านโนนฆ้อง ประกอบไปด้วยหมู่บ้านจำนวน 2 หมู่ คือ บ้านโนนฆ้องหมู่ 2 และบ้านโนนฆ้อง หมู่ 10 อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยหมู่บ้านโนนฆ้องถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่มีคณะหมอลำสินไซ ที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานาน และได้มีการยุบคณะและมีการก่อตั้งคณะขึ้นมาใหม่ในช่วงเวลาที่ไม่ ห่างไกลกันมากนัก คณะหมอลำสินไซในหมู่บ้านมีทั้งหมด 6 คณะ ประกอบไปด้วย 1.คณะโนนฆ้อง ศิวีไล 2.คณะทองหล่อรุ่งอีสาน 3.คณะทองหล่อร่วมมิตร 4.คณะรวมดาวบันเทิงศิลป์ 5.คณะไหมไทย บันเทิงศิลป์(ปัจจุบันยังรับงานแสดง) 6.คณะโนนฆ้องสังข์สินไซ(ปัจจุบันยังรับงานแสดง) ซึ่งทางผู้วิจัยได้

ศึกษาถึงสถานการณ์ปัญหาบ้านโนนฆ้องที่เกิดขึ้นในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำ
สินไซโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) คณะโนนฆ้องศิริไล 2

คณะโนนฆ้องศิริไล 2 เป็นคณะที่ก่อตั้งขึ้นราวปีพ.ศ. 2498 ถือได้ว่าเป็นคณะที่แรกๆ ที่ก่อตั้ง
ในบ้านโนนฆ้อง โดยมี พ่อชูลู ชุยสำโรง เป็นหัวหน้าคณะ โดยมีผู้ร่วมก่อตั้งดังนี้ นางศรีจันทร์ ชาริตี,
นายบุญทา ชาริตี, นางสาวรงค์ สุโพลิต, นางสมควร เดชนรสิงห์, พ่อชูลู ชุยสำโรง ในการก่อตั้งคณะใน
ครั้งนี้ เพื่อรับงานแสดง เพราะในช่วงทศวรรษ 2500 เป็นช่วงที่เป็นยุครุ่งเรืองของหมอลำสินไซที่มีผู้คน
ที่ได้รับความนิยมหมอลำสินไซเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการมีการตั้งคณะหมอลำสินไซในหลาย
หมู่บ้าน เช่น คณะบุบับันเทิงศิลป์ คณะชาลิบันเทิงศิลป์ บ้านห้วยหว้า และคณะทองหล่อรุ่งอีสาน บ้าน
โนนฆ้องเป็นต้น ภายหลังเมื่อพ่อชูลู ชุยสำโรง หัวหน้าคณะโนนฆ้องศิริไล 2 ได้เสียชีวิตจึงทำให้ทาง
สมาชิกคณะโนนฆ้องจึงได้ก่อตั้งหมอลำสินไซขึ้นมาใหม่ชื่อว่า “คณะรวมดาวบันเทิงศิลป์” โดยมี นาย
อุทัย ชุยสำโรง เป็นหัวหน้าคณะในเวลาต่อมา

2) คณะโนนฆ้องศิริไล 2 ก่อตั้งขึ้นราวปีพ.ศ. 2498 โดยมี พ่อชูลู ชุยสำโรง เป็นหัวหน้าคณะ
ที่ตั้งบ้านเลขที่ 3 หมู่ที่ 10 บ้านโนนฆ้อง ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น และยังคงมี
สมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่และเสียชีวิตแล้ว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.5 รายชื่อสมาชิกคณะโนนฆ้องศิริไล (มีชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1	นางศรีจันทร์ ชาริตี	78	สินไซ, นางจันทา,	เป็นโรคไทรอยด์
2	นายบุญทา ชาริตี	78	เป่าแคน	
3	นางสาวรงค์ สุโพลิต			
4	นางพนอม แคว้นเขาเม็ง		นางจันทร์สีดา	
5	นางเชียน		สังข์ทอง	
6	นายสีลา ชาริตี		ท้าวทั้ง 6	
7	นายทองสุข กองลี		ท้าวทั้ง 6	
8	นายชาลี กองลี		กุมภัณฑ์	
9	นางสมัย ชุยสำโรง	71	สินไซ	

แหล่งที่มา: สรุปรวโดยคณะผู้วิจัย

ตารางที่ 4.6 รายชื่อสมาชิกคณะโนนฆ้องศิริไล (เสียชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1	พ่อขูลู ชุยสำโรง			
2	นายอุทัย ชุยสำโรง		พระยาสุรราช	
3	นางประพัน		นางจันทา	
4	นายบัวขาว ลัดโสดา		ท้าวทั้ง 6	
5	นายชาติ กองลี		กุมภัณฑ์	
6	นายคำมาย แดนสมบัติ		มือกลอง	
7	นายประยูร ชุยสำโรง		มือแคน	

แหล่งที่มา: สรุปรายชื่อคณะผู้วิจัย

ภาพที่ 4.2 คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ นางสมัย ชุยสำโรง

แหล่งที่มา : คณะผู้วิจัย

3) คณะรวมดาวบันเทิงศิลป์ ก่อตั้งขึ้นราวปีพ.ศ. 2514 โดยมีนายอุทัย ชุยสำโรง (เสียชีวิตแล้ว) เป็นหัวหน้าคณะ ซึ่งเป็นลูกชายของนายพ่อขูลู ชุยสำโรง หัวหน้าคณะโนนฆ้องศิริไล2 คณะรวมดาวบันเทิงศิลป์เป็นพัฒนาการที่ต่อเนื่องมาจากคณะโนนฆ้องศิริไล2 เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดหมอลำสินไซให้คงอยู่ และในเวลาเดียวกันเป็นช่วงที่เข้ามาของหมอลำเพลินและหมอลำซิ่งที่เข้ามาได้รับความนิยมแทนที่หมอลำสินไซ การมีจังหวะที่สนุกสนานและมีดนตรีที่ทันสมัยของหมอลำเพลินและหมอลำซิ่งในยุคนั้นทำให้เกิดความนิยมในหมู่ผู้ฟัง ทำให้หมอลำสินไซซึ่งเคยได้รับความนิยม และต่อมาได้เสื่อมรับความนิยมในหมู่ผู้ฟัง ภายหลังเมื่อมีการตั้งคณะได้ประมาณ 17 ปี ในปีพ.ศ. 2531 ทางคณะก็ต้องหยุดรับงานแสดงเนื่องจากนางสมัย ชุยสำโรง (ภรรยา) ได้ตั้งครรภ์และสมาชิกในคณะได้มีการแยกย้ายไปมี

ครอบครัวส่งผลต่อการแสดงและการรับงาน ทำให้มีการหยุดรับงานแสดงของคณะรวมดาวบันเทิงศิลป์ ในที่สุด ดังปรากฏดังคำให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“..เนื่องจากตนเองได้ตั้งครุภได้ส่งผลกระทบต่อการแสดงของทางคณะ และหมอลำสินไซไม่ได้รับความนิยมเหมือนแต่ก่อนจึงได้พูดคุยกันกับสามีและ สมาชิกภายในคณะจากเห็นสมควรให้มีการหยุดรับงานแสดงคณะรวมดาวบันเทิงศิลป์..” (นางสมัย ชุ่ยสำโรง, การสัมภาษณ์: 12 กุมภาพันธ์ 2562)

หลังจากที่มีการหยุดทำการแสดงประมาณปี 20 ปี และได้กลับทำการแสดงอีกครั้งในราวปี พ.ศ. 2551 ขึ้นมาอีกครั้งอันเนื่องมาจากปัจจัยหลากหลายประการ ได้แก่

ประการแรก ความเรียกร้องของผู้ที่ชื่นชอบหมอลำสินไซในหมู่และหมู่บ้านอื่นๆ นอกจากนี้ การรับชมหมอลำสินไซเริ่มหาชมยากมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเกิดการสูญหายไปจากพื้นที่เนื่องจากการเสียชีวิตของกลุ่มศิลปินหมอลำสินไซ การได้รับความนิยมของหมอลำเพลิน หมอลำซิ่ง และหมอลำเคลื่อนที่หรือรถแห่เคลื่อนที่ ทำให้เกิดปัญหาการทะเลาะวิวาทของกลุ่มวัยรุ่นตามมาทำให้งานที่จัดไม่สนุกสนานเหมือนในอดีตและเกิดการสูญเสียชีวิต ซึ่งผู้ที่มารับชมหมอลำในอดีตคือการมาร่วมสนุกสนาน หรือ (เอาบุญนำกัน) การเกิดปัญหาดังกล่าวทำให้กลุ่มผู้สูงอายุได้หวาดวิตกถึงสมัยอดีตจึงเกิดการเรียกร้องจากกลุ่มศิลปินหมอลำสินไซให้ดำเนินการรื้อฟื้นหมอลำสินไซกลับมา

ประการที่สอง เนื่องจากในหลายหมู่บ้านได้ยุบคณะหมอลำและสมาชิกบางส่วนได้เสียชีวิต และมีอายุที่เพิ่มมากขึ้นของกลุ่มศิลปินหมอลำสินไซ ทำให้การเดินทางมีความยากลำบากนอกจากนี้ ยังมีโรคประจำตัว เช่น อาการลิ้นแข็งและผ่าตัดโรคไทรอยด์ทำให้ไม่มีเสียง ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อการเล่นยังหาชมยากมากยิ่งขึ้น

ประการที่สาม การเกิดกระแสนิยมหมอลำกลอนและหมอลำซิ่งเข้ามาแทนที่ การปะทะกันทางวัฒนธรรมหมอลำดังกล่าว ทำให้ผู้คนเริ่มหวนถึงหมอลำสินไซ ซึ่งเป็นที่นิยมในช่วงอดีตทั้งยังมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชาติภพหนึ่งของพระพุทธเจ้า ทำให้เกิดการรวมกลุ่มหมอลำสินไซคณะรวมดาวบันเทิงศิลป์ขึ้นมาอีกครั้งแต่ลักษณะการแสดงจะแตกต่างออกไปจากอดีตที่เป็นการแสดงหมอลำสินไซเพียงอย่างเดียวแต่ปัจจุบันเป็นการแสดงในลักษณะเป็นหมอลำสินไซประยุกต์

ด้านการแต่งกายให้เข้ากับสมัยนิยมแต่ยังเนื้อหาไว้ดังเดิม ภายหลังเมื่อนายอุทัย ชุ่ยสำโรง หัวหน้าคณะรวมดาวบันเทิงศิลป์ได้เสียชีวิต ในปี 2561 จึงทำให้ทางสมาชิกคณะรวมดาวบันเทิงศิลป์ ได้ตั้งคณะขึ้นมาใหม่ชื่อว่า “คณะไหมไทยบันเทิงศิลป์” ซึ่งที่มาของชื่อคณะมาจากชื่อของนางสมัย ชุ่ยสำโรงและนายอุทัย ชุ่ยสำโรง รวมเป็นชื่อ “ไหมไทยบันเทิงศิลป์” เพื่อเป็นเกียรติประวัติให้กับนายอุทัย ชุ่ยสำโรงอีกด้วย ปัจจุบันนางสมัย ชุ่ยสำโรง เป็นหัวหน้าคณะ ในการสานต่อคณะหมอลำสินไซบ้านโนนฆ้อง

คณะรวมดาวบ้านเทิงศิลป์ โดยมีนายอุทัย ชุยสำโรง (เสียชีวิตแล้ว) เป็นหัวหน้าคณะ ที่ตั้งบ้านเลขที่ 3 หมู่ที่ 10 บ้านโนนฆ้อง ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น และยังคงมี สมาชิกที่ยังมีชีวิตแล้วโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.7 รายชื่อสมาชิกคณะรวมดาวบ้านเทิงศิลป์ (มีชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1	นางศรีจันทร์ ชารดี	78	สินไซ, นางจันทา,	เป็นโรคไทรอยด์
2	นายบุญทา ชารดี	78	เป่าแคน	
3	นางสวรรค์ สุโพลิต			
4	นางหอม แคว้นเขามง		นางจันทร์สีดา	
5	นางเขียน		สังข์ทอง	
6	นายสีลา ชารดี		ท้าวทั้ง 6	
7	นายทองสุข กองลี		ท้าวทั้ง 6	
8	นายชาลี กองลี		กุมภัณฑ์	
9	นางสมัย ชุยสำโรง	71	สินไซ	

แหล่งที่มา: สรุปรวโดยคณะผู้วิจัย

ตารางที่ 4.8 รายชื่อสมาชิกคณะรวมดาวบ้านเทิงศิลป์ (เสียชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1	นายอุทัย ชุยสำโรง		พระยาสุทราษ	

แหล่งที่มา: สรุปรวโดยคณะผู้วิจัย

4) คณะไหมไทยบ้านเทิงศิลป์

คณะไหมไทยบ้านเทิงศิลป์ ก่อตั้งขึ้นในราวปีพ.ศ. 2561 ถือเป็นคณะที่มีพัฒนาการมาจากคณะ โนนฆ้องศรีไล่2 ซึ่งมีนายอุทัย ชุยสำโรง (เสียชีวิตแล้ว) เป็นหัวหน้าคณะ ต่อเนื่องกับคณะรวมดาวบ้านเทิง ศิลป์ ซึ่งนายอุทัย ชุยสำโรง(เสียชีวิตแล้ว) เป็นหัวหน้าคณะและได้ดำเนินการอนุรักษ์และสืบทอดมา โดยลักษณะการแสดงจะแตกต่างออกไปจากอดีตที่เป็นการแสดงหมอลำสินไซเพียงอย่างเดียวแต่ ปัจจุบันเป็นการแสดงในลักษณะเป็นการประยุกต์โดยมีการนำเพลงมาร้องประกอบด้วยสลับกับแสดง หมอลำสินไซโดยนำเอามาแสดงมาเพียงบางตอนเท่านั้น ปัจจุบันนอกจากจะมีการจ้างเป็นคณะแล้วยัง มีลักษณะเป็นงานโชว์โดยนำไปแสดงในที่ต่างๆ เช่น วัดไชยศรี บ้านสาววัดดี ตำบลสาววัดดี อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น อยู่เป็นประจำ ทั้งยังได้มีการเชิญไปเป็นครูสอนหมอลำให้กับทาง โรงเรียนบ้านสาวะถี โรงเรียนบ้านฝางวิทยายน อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น, บ้านโนนต่น, บ้านท่าศาลา บ้านหัน บ้านคำ

แคนใต้ คำแคนเหนือ(อำเภอมัญจาคีรี) บ้านพระยืน บ้านหัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในหมู่บ้านไม่ปรากฏว่ามีการสอนให้กับเด็กและเยาวชนในบ้านโนนฆ้อง เพราะว่า เด็กเยาวชนมีสิ่งที่ล่อตาล่อใจมากกว่าหมอลำซึ่งทำให้เด็กไม่มีความสนใจไม่เหมือนอดีต แต่ในขณะเดียวกันได้มีการสอนให้กับกลุ่มคนวัยกลางคนช่วงอายุ 30-40 ปีในหมู่บ้านโนนฆ้องที่มีความสนใจในการเรียนหมอลำสินไช้โดยได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว(อยู่ในระหว่างการดำเนินกิจกรรม) ดังปรากฏดังคำให้สัมภาษณ์ดังนี้

“..ได้มีการถูกจ้างไปโชว์ที่บ้านสาวะถ้อยเป็นประจำแต่ไม่ได้ไปหมดทั้งคณะแต่เป็นการไปแค่บางตัวละครเท่านั้น เช่น สินไช้ สังข์ทอง สีโท และหมอแคน และได้มีการจ้างไปสอนที่โรงเรียนบ้านฝางวิทยายนโดยครูจะนำนักเรียนมาให้อ่านอยู่ที่บ้าน ทั้งยังมีการสอนให้กับกลุ่มวัยกลางคนภายในบ้านด้วยโดยได้รับทุนสนับสนุนจากนายประมวล พิมเสนมาให้การสนับสนุนในการดำเนินการสอนอีกด้วย ..” (นางสมัย ชูสำโรง, การสัมภาษณ์: 12 กุมภาพันธ์ 2562)

ทางคณะผู้วิจัยได้ทำการสำรวจผู้ที่เป็นหมอลำสินไช้ คณะไหมไทยบันเทิงศิลป์ ภายในหมู่บ้านจากการสัมภาษณ์จาก นางสมัย ชูสำโรง (หัวหน้าคณะ) โดยมีรายละเอียดดังนี้

คณะไหมไทยบันเทิงศิลป์ นางสมัย ชูสำโรง (หัวหน้าคณะคนปัจจุบัน) ที่ตั้งบ้านเลขที่ 3 หมู่10 บ้านโนนฆ้อง ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น และยังคงมีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่และเสียชีวิตแล้วโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.9 สมาชิกคณะไหมไทยบันเทิงศิลป์ (มีชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1.	นางสมัย ชูสำโรง	71	สินไช้	
2.	นางศรีจันทร์ ชาริตี	78	สินไช้, นางจันทา,	เป็นโรคไตเรื้อรัง
3.	นายบุญทา ชาริตี	78	เป่าแคน	
4.	นางสวรรค สุโพธิ์			
5.	นางรัชนก คำภู		สีโท	
6.	นางเหวียน ชูสำโรง		นางรณ	
7.	นางสมควร เดชนรสิงห์		นางจันทา, สีโท	
8.	นายสม ลาโดโรสี		กุ่มกัณฑ์, งูชวง,	
9.	นางหนอม แคว้นเขาเมง		นางจันทร์สีดา	
10.	นางเชียน		สังข์ทอง	

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
12	นายสีลา ชาริตี		ท้าวทั้ง 6	
13	นายทองสุข กองลี		ท้าวทั้ง 6	
14	นายชาลี กองลี		กุมภภัณฑ์	

แหล่งที่มา: สรุปรวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

ตารางที่ 4.10 สมาชิกคณะไหมไทยบ้านเชิงศิลป์ (เสียชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1.	นายอุทัย ชูยสำโรง		พระยาสุรราช	
2	นางประพันธ์		นางจันทา	
3	นายบัวขาว ลดโสดา		ท้าวทั้ง 6	
4	นายชาลี กองลี		กุมภภัณฑ์	
5	นายคำมาย แดนสมบัติ		มือกลอง	
6	นายประยูร ชูยสำโรง		มือแคน	

แหล่งที่มา: สรุปรวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

5) คณะทองหล่อรุ่งอีสาน

หมอลำสินไชยคณะทองหล่อรุ่งอีสานก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ. 2509 ถือได้ว่าเป็นคณะหมอลำสินไชยคณะที่ 2 ที่ก่อตั้ง ณ บ้านโนนฆ้อง ที่รับการแสดงตามที่ต่าง ๆ มากมายทั่วภาคอีสานอีกทั้งได้รับความนิยมอย่างมากในช่วงนั้น โดยนางทองหล่อ คำภู หัวหน้าคณะ ได้ระบุว่า มีสมาชิกประมาณ 30 คน (ไม่สามารถระบุได้เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์จำสมาชิกไม่ได้) จากการให้สัมภาษณ์ถึงสภาพทางสังคมและความนิยมของหมอลำสินไชยในช่วงที่ตนเป็นเด็กและหันมาให้ความสนใจมาเรียนหมอลำสินไชยไว้ดังนี้

“..หมอลำสินไชยได้รับความนิยมถึงขนาดได้เดินทางไปแสดงในหลายพื้นที่ไม่ว่าจะเป็น ชัยภูมิ สารคาม ขอนแก่น และจังหวัดอื่นในภาคอีสาน ตนได้เริ่มสนใจมาเรียนลำตั้งแต่อายุ 22 ปี สิ่งที่ทำให้ตนอยากเรียนหมอลำสินไชย คือตนได้ไปรับชมหมอลำสินไชยที่มาแสดงที่บ้านโนนฆ้องในขณะนั้นคือคณะของพ่อทวย บ้านท่าศาลา อำเภอนองเรือ โดยมีผู้ชมเป็นจำนวนมากภายในหมู่บ้านทำให้ทุกคนที่เข้าชมก็สนุกสนานในการรับชม และให้ตนเองเกิดความชื่นชอบอย่างมากและอยากเรียนทำให้ตนเองไปขอเป็นศิษย์กับพ่อทวย บ้านท่าศาลาให้สอนตน โดยค่าครูสอนตอนนั้นที่ตนพอจะมีคือ ผ้าโสร่งที่ตนทอ เป็นค่าครูในตอนนั้น (ทองหล่อ คำภู การสัมภาษณ์: 12 กุมภาพันธ์ 2562)

จะเห็นได้ว่ากระแสความนิยมในช่วงนั้นได้รับความนิยมมากโดยดูจากการไปแสดงในพื้นที่ต่างๆ ในภาคอีสาน และได้รับสนใจจากเด็กและเยาวชนในช่วงนั้นถึงขนาดที่สนใจไปเรียนหมอลำสินไชถึงบ้านท่าศาลา อำเภอหนองเรือ ภายหลังนางทองหล่อ คำภู ก็ได้ตั้งคณะขึ้นและรับงานแสดงหมอลำแต่การแสดงได้เพียงระยะหนึ่งเท่านั้นก็ต้องยุบคณะทองหล่อรุ่งอีสาน ดังสะท้อนดังคำให้สัมภาษณ์ว่า

“..เนื่องจากตนได้ตั้งครุรค์ส่งผลให้ไม่สามารถทำการแสดงได้อย่างเต็มที่ ทำให้มีการหยุดการแสดงและการจ้างหมอลำสินไชมีน้อยลงจึงทำให้ตนไปทำงานทำอายุ 45 ปี ไปทำงานที่ประเทศซาอุดีถึง 8 ปี ทำให้หยุดไป..” (นางทองหล่อ คำภู, การสัมภาษณ์: 13 กุมภาพันธ์ 2562)

จากคำให้สัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าหลังจากที่ทำการแสดงระยะเวลาประมาณ 7 ปี นางทองหล่อ คำภู ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะหมอลำสินไชก็ได้ตั้งครุรค์ซึ่งส่งผลต่อการรับงานแสดงหมอลำของทาง คณะ เพราะ นางทองหล่อ ได้รับบทบาทที่สำคัญซึ่งขาดไม่ได้ คือ สินไช ซึ่งไม่มีสมาชิกคนไหนจะแสดงแทนได้ เนื่องจากไม่มีการถ่ายทอดไว้จึงก่อให้เกิดสถานการณ์ปัญหาดังกล่าวขึ้น ต่อมาจึงได้มีการยุบคณะในราวปีพ.ศ. 2516 และในปีพ.ศ. 2532 นางทองหล่อ คำภูได้เดินทางไปทำงานที่ต่างประเทศประกอบกับช่วงนั้นหมอลำสินไชไม่ได้รับความนิยม

ภาพที่ 4.3 คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ นางนางทองหล่อ คำภู

แหล่งที่มา : คณะผู้วิจัย

6) คณะทองหล่อร่วมมิตร

คณะทองหล่อร่วมมิตร ตั้งในราวปีพ.ศ. 2540 โดยมีสาเหตุมาจากได้มีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยขอนแก่นและผู้สูงอายุภายในหมู่บ้านเริ่มถามหาหมอลำสินไซที่เคยเห็นแสดงภายในหมู่บ้าน ดังนั้นนางทองหล่อ จึงได้ก่อตั้งคณะหมอลำสินไซขึ้นมาอีกครั้ง คณะทองหล่อร่วมมิตรรับงานแสดงในลักษณะเป็นงานโชว์และงานแสดงที่ไปเป็นคณะแต่ไปแสดงในลักษณะตัวละครที่สำคัญ เช่น สี่โท สังข์ทอง สินไซ หมอแคน และบางตัวละครบางฉากเท่านั้น และรับงานสอนให้กับนักเรียน เช่น โรงเรียนบ้านสาวะถี บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แต่ในปัจจุบันเนื่องจากผู้เป็นหมอลำสินไซมีอายุมากขึ้นส่งผลต่อการเดินทางไปแสดงมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังนางทองหล่อ คำภูมีโรคประจำตัว จึงส่งผลต่อการรับงานแสดงและงานสอนนักเรียนทำให้ไม่มีกิจกรรมการแสดงและการสอนที่สม่ำเสมอจึงนำไปสู่การยุบคณะทองหล่อร่วมมิตร ดังสะท้อนดังคำให้สัมภาษณ์ดังนี้

“..กลับมารื้อฟื้นอีกครั้งหลังจากกลับมาจากต่างประเทศ แต่ในปัจจุบันด้วยสุขภาพที่ไม่แข็งแรงเนื่องจากแก๊สขึ้นประกอบกับมีโรคประจำตัวคือโรค ไตเสื่อม ส่งผลให้การแสดงและการสอนให้กับผู้คนที่สนใจไม่ได้เหมือนแต่ก่อน..” (นางทองหล่อ คำภู, การสัมภาษณ์: 13 กุมภาพันธ์ 2562)

คณะทองหล่อร่วมมิตร โดยมีนางทองหล่อ คำภู เป็นหัวหน้าคณะ ที่ตั้งบ้านเลขที่ 75 หมู่ที่ 2 บ้านโนนฆ้อง ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น และยังคงมีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่และเสียชีวิตแล้วโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.11 สมาชิกคณะคณะทองหล่อร่วมมิตร(เสียชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1	นางทองหล่อ คำภู	77	สินไซ	

แหล่งที่มา: สรุปลงโดยคณะผู้วิจัย

ภาพที่ 4.4 ผลงานของนางทองหล่อ คำภู

แหล่งที่มา :คณะผู้วิจัย

7) **คณะโนนฆ้องสังข์สินไช** ก่อตั้งเมื่อเดือน พฤษภาคม 2562 ถือได้ว่าเป็นคณะที่เกิดขึ้นใหม่ และเป็นอีกหนึ่งคณะในบ้านโนนฆ้องที่ได้มีการรวมตัวกันของกลุ่มผู้สูงอายุที่เคยแสดงหมอลำสินไช ภายในพื้นที่ โดยมี นายบุญทา ชาริตี อายุ 80 ปี และนางศรีจันทร์ ชาริตี อายุ 78 ปี ที่เคยเป็นสมาชิก คณะใหม่ไทยบันเทิงศิลป์ และได้มีการดำเนินการตั้งคณะหมอลำสินไชร่วมกับสมาชิกวัยกลางคนที่มีความสนใจอยากศึกษาเล่าเรียนหมอลำสินไช เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมอลำสินไชให้คงอยู่ภายในพื้นที่ตามเจตนารมณ์ของการตั้ง “คณะหมอลำโนนฆ้องสังข์สินไช” มา เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดหมอลำสินไชภายในพื้นที่เนื่องมาจากเป็นมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าที่หาชมได้ยากในปัจจุบัน อีกทั้งผู้ที่เคยเป็นหมอลำสินไชก็ได้แก่เข้าสู่วัยสูงอายุ มีโรคประจำตัว และเสียชีวิตในที่สุดส่งผลให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไชได้เลือนหายไปจากผู้สูงอายุ ในขณะเดียว จึงได้เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าวขึ้นและเกิดการรวมตัวตั้งคณะหมอลำสินไชขึ้น

ภาพที่ 4.5 คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์นายทา ชาริตีและนางศรีจันทร์ ชาริตี ผู้ก่อตั้งคณะโนนฆ้องสังข์สินไช

แหล่งที่มา :คณะผู้วิจัย

นอกจากนี้ยังพบว่าได้มีการนัดกันซ้อมแสดงเป็นประจำทุกวันพฤหัสบดี เนื่องจากเจตนารมณ์ของของการตั้งคณะหมอลำสินไชเพื่ออนุรักษ์สืบทอดหมอลำสินไช ทำให้มีบุคคลที่สนใจมาเรียนหมอลำสินไชทั้งภายในหมู่บ้านและหมู่บ้านข้างเคียง นอกจากนี้ยังพบว่าภายหลังจากมีการรวมตัวกันก็ได้ดำเนินการแสดงในบุญประเพณีมหาสงกรานต์ของชาวอีสาน ที่วัดบ้านโนนฆ้อง ถือได้ว่าเป็นการเปิดการแสดงครั้งปฐมฤกษ์ ของทางคณะเพื่อสร้างความสนุกสนานให้กับคนภายในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ที่เคยรับชมรับฟังหมอลำสินไชและได้รับความนิมอย่างมาในชวงนั้น จึงเกิดความปิติดีใจที่

หมอลำสินไซมาแสดงให้ได้เห็นอีกครั้ง ดังจะเห็นได้จาก เงินดิบเผิง หรือ เงิน ที่ทางผู้ชมมอบให้ผู้แสดง
หมอลำสินไซเป็นจำนวนมาก

ตารางที่ 4.12 สมาชิกคณะโนนฆ้องสังข์สินไซ (มีชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	อายุ	บทบาท	หมายเหตุ
1	นายบุญทา ชาริตี	80	หัวหน้านาง	
2	นายสุวิทย์ คงคุ่น	61	นักดนตรี	
3	นายสายใจ แคว้นเขาเม็ง	63	พระยาสุทราษ	
4	นายอุดมศิลป์ กองลี	59	ท้าวทั้งหก	
5	นายชาติร์ แสนสงค์	49	เท้าทั้งหก	
6	นายทองสุน ศิริ	57	นักดนตรี	
7	นายนิพนธ์ วังนันท	53	เท้าทั้งหก	
8	นายคำฟู จำปา	71	หมอแคน	
9	นายเส็ง ชูกระเดื่อง	51	นักดนตรี	
10	นายอวยชัย คำสิงห์	59	นักดนตรี	
11	นายสมฤทัย สาเดาะ	48	เท้าทั้งหก	
12	นายสม ลาตโลคี	90	งูชวง	
13	นางศรีจันทร์ ชาริตี	78	แม่ครู	
14	นางมลทา จำนงค์	61	นางจันทา	
15	นางทองดี บุปผา	60	สินไซ	
16	นางประไพร เมืองศูนย์	63	สังข์ทอง	
17	นางหนูไกร เดชนรสิงห์	63	ยักษ์ขนิ	
18	นางจันทร์เพ็ญ คงอู่	51	นางรณ	
19	นางหอมหวาน พิมูล	54	นางสนม	
20	นางราตรี ระหว่า	48	สีโหร	
21	นางอรพิน เฮียงคำ	68	นางสุมลทา	
22	นางสุภาณี คำสิงค์	54	นางสนม	
23	นางคำมูข แสนสงค์	42	กินรี	
24	นายธณะเมศ ครอบรู้	48	นักดนตรี	
25	นางอ่อนศรี คำทุย	70	แม่ทั้ง 8	

แหล่งที่มา :คณะผู้วิจัย

ภาพที่ 4.6 สมาชิกคณะโนนห้องสังข์สินไช

แหล่งที่มา :คณะผู้วิจัย

บ้านโนนห้อง เป็นอีกหนึ่งหมู่บ้านในตำบลโนนห้อง ที่เกิดการแพร่การตัวของกลุ่มศิลปินหมอลำสินไชที่มีคณะหมอลำถึง 6 คณะ ซึ่งทศวรรษ 2490 ได้เกิดคณะหมอลำไชเป็นคณะแรกภายในหมู่บ้าน คือ คณะโนนห้องศิริไล 2 และคณะอื่นๆตามมา จากการสำรวจสถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไชตำบลโนนห้องพบว่า ส่วนหนึ่งเกิดจากการมีครอบครัวและมีบุตรของกลุ่มศิลปินหมอลำสินไช เช่น นางสมัย ชูยสำโรง การเข้าสู่วัยสังคมผู้สูงอายุและการมีโรคประจำตัว เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้กลุ่มศิลปินหมอลำสินไชได้ยุติบทบาทการแสดง เช่น นางทองหล่อ คำภู ซึ่งป่วยเป็นโรคไต และต่อมาได้เสียชีวิตลง ทั้งยังมีศิลปินอื่นๆที่มีอาการล้าแรงไม่สามารถรำได้เหมือนแต่ก่อน นอกจากนี้ยังพบว่าหมอลำสินไชไม่มีการสืบทอดให้กับคนรุ่นต่อมา จึงทำให้มีเพียงกลุ่มศิลปินหมอลำสินไชที่เป็นผู้สูงอายุ (บริบทการสำรวจสถานการณ์ กุมภาพันธ์ 2562) ซึ่งปัจจุบันตำบลโนนห้องนี้หมอลำสินไชเพียง 2 คณะ คือ คณะไหมไทยบันเทิงศิลป์, และคณะโนนห้องสังข์สินไช ที่ยังคงรับงานแสดงอยู่ในปัจจุบัน ในขณะเดียวกันได้เกิดการเผยแพร่หมอลำสินไชให้กับกลุ่มวัยกลางคนที่มีความสนใจศึกษาภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไชกับกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นศิลปินหมอลำสินไช ภายใต้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมโดยนายประมวล พิมพ์เสน ประธานศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชจังหวัดขอนแก่น ในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์หมอลำสินไช

4.1.3) สถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไช บ้านสร้างแก้ว

หมอลำสินไชบ้านสร้างแก้ว หมู่ 1 ตำบลโนนห้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งหมู่บ้านที่มีหมอลำสินไชแต่เป็นลักษณะหมอลำที่ไม่มีคณะหมอลำสินไชภายในหมู่บ้าน แต่ลักษณะหมอลำถอดตัว หรือหมอลำที่รับงานแสดงบทบาทของทางคณะจะมอบให้ไปแสดง โดยสถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสินไช มีดังนี้

“..ที่ทำให้เกิดการหยุดล่าเพราะว่า สามิได้ขอให้มีการหยุดล่าเนื่องจากได้มีลูก โดยไม่มีคนเลี้ยงลูกให้ประกอบกับไม่มีคนเลี้ยงวัวเลี้ยงควายและกับพ่อกับแม่ก็แก่ชรา ทำให้จึงได้มีการหยุดล่า แต่ต่อมาได้มีการกลับมาล่าประมาณ 7-8 ปี และได้หยุดอย่างถาวรเนื่องจากมีโรคประจำตัว คือ โรคเบาหวาน ลูกก็มีหลานให้มาเลี้ยงเลยจำเป็นต้องหยุดอย่างถาวร..” (นางเสาวภา กลางกันยา, การสัมภาษณ์: 13 กุมภาพันธ์ 2562)

บ้านสร้างแก้ว ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จ.ขอนแก่น และยังคงมีศิลปินหมอลำสันทนาซึ่งยังมีชีวิตอยู่และเสียชีวิตแล้วโดยมีลายะเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.13 หมอลำสันทนาบ้านสร้างแก้ว (มีชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1	นางกาสิ กลางกันยา			
2	นางอ่อน จันละวาส			
3	นางเสาวภา กลางกันยา	64	นางสุมณฑา	

แหล่งที่มา: สรุปรวโดยคณะผู้วิจัย

จากการสำรวจสถานการณ์ปัญหาการอนุรักษ์หมอลำสันทนาบ้านสร้างแก้วพบว่า การมีครอบครัวของกลุ่มศิลปินหมอลำสันทนาทำให้ผู้ที่เป็สามิห้ามไม่ให้รับงานแสดงประกอบกับพ่อกับแม่ของผู้ที่เป็นศิลปินมีอายุที่เพิ่มมากขึ้นไม่มีคนดูแลและในปัจจุบันศิลปินหมอลำสันทนาก็มีโรคประจำตัวคือโรคเบาหวาน จึงนำไปสู่การงดการแสดงหมอลำสันทนาในที่สุด

4.1.4) สถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสันทนา บ้านหินตั้ง

บ้านหินตั้ง หมู่ที่ 7 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นอีกหนึ่งหมู่บ้านที่แต่เดิมไม่มีคณะหมอลำสันทนาในหมู่บ้าน แต่มีหมอลำสันทนาภายในหมู่บ้าน ชื่อ นางสุพรรณ จันทะแสง ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นหมอลำเรื่องต่อกลอนมาก่อน สังกัดคณะวรรณศิลป์ (ชื่อในปัจจุบันคณะรัตนศิลป์ อินตาไทยราษฎร์) สิ่งทำให้หยุดเป็นหมอลำอันเนื่องมาจาก

“..ได้เดินทางไปทำการแสดงที่ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ได้เกิดอุบัติเหตุขึ้นในระหว่างเดินทาง ทำให้รถเสียหลัก ทำให้ผู้ที่อยู่ในรถได้รับบาดเจ็บและแม่เองก็รู้สึกตกใจอย่างมากทำให้สติหลุดวิ่งไปที่กลางถนน แต่โชคดีที่เพื่อนสมาชิกในวงดึงเข้ามาทำให้ไม่ถูกรถชน หลังจากเกิดเหตุการณ์ในวันนั้นทำให้กลัวว่า

จะเกิดอุบัติเหตุอีกครั้ง และตายจากลูกไป จึงทำให้ออกจากทางคณะหมอลำตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา.." (นางสุพรรณ จันทะแสง, การสัมภาษณ์: 13 กุมภาพันธ์ 2562)

แต่ไม่ได้หยุดแสดงอย่างถาวรเป็นเป็นการรับงานแสดงบางครั้งภายนอกหมู่บ้านซึ่งไม่ไกลจากบ้านตนเอง และภายในหมู่บ้านอีกด้วย แต่ต่อมาทางสามีและลูกก็ขอให้หยุดในเวลาต่อมา สิ่งที่ทำให้กลับมาแสดงหมอลำอีกครั้งเพราะ คนที่ชอบสนุกสนาน ชอบพบปะผู้คนในสังคมอยู่เป็นประจำถือว่าเป็นกลุ่มผู้สูงอายุติดสังคม และเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกันจึงชวนมาเล่นหมอลำสินไซร่วมกัน และนอกจากนี้เมื่อสามีได้เสียชีวิตและลูกก็มีครอบครัว ไม่ได้มีภาระเหมือนแต่ที่ผ่านมา ทำให้กลับมาเล่นหมอลำสินไซร่วมกับกลุ่มเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกัน

บ้านหินตั้ง ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น และยังคงมีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ และเสียชีวิตแล้วโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.14 หมอลำสินไซหินตั้ง (มีชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1	นางสุพรรณ จันทะแสง	72	สีโห	

แหล่งที่มา: สรุปรวโดยคณะผู้วิจัย

ภายหลังจากการสำรวจสถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์หมอลำสินไซบ้านหินตั้งพบว่า เนื่องจากหมอลำสินไซได้รับความนิยมอย่างมาก จึงได้เกิดการว่าจ้างไปแสดงในหลากหลายจังหวัดในภาคอีสาน แต่ได้เกิดอุบัติเหตุเกิดขึ้นในคณะหมอลำสินไซ จนมีคนเสียชีวิต ศิลปินหมอลำสินไซบางคนถึงกับสติหลุดจนเกือบโดนรถชนหลังจากการเกิดอุบัติเหตุดังกล่าว ได้เห็นถึงอันตรายซึ่งอาจนำมาสู่การสูญเสียชีวิตไปจากลูกหลาน จึงทำให้ออกจากคณะหมอลำและหยุดทำการแสดงในที่สุด แต่ในปัจจุบันนางสุพรรณ จันทะแสง ได้เข้าร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์และประยุกตมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซบ้านห้วยหว้า เพื่อดำเนินการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซซึ่งเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าทั้งยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุ และป้องกันการเป็นโรคซึมเศร้าหรือโรคอื่นๆ

4.1.5) สถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซ บ้านหินขาว

บ้านหินขาวหมู่ที่ 4 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นอีกหนึ่งหมู่บ้านที่มีหมอลำสินไซที่มีสังกัดคณะทิวารุ่งเรืองศิลป์ โดยมีนายหนูหลอด อุ่นทองษ์ (เสียชีวิต) เป็นหัวหน้าคณะ แต่ในปัจจุบันคณะดังกล่าวได้มีการยุบวงเนื่องมาจากสาเหตุ แต่ยังคงมีผู้ที่มีสมาชิกหมอลำสินไซอยู่ภายในหมู่บ้าน และมีการดำเนินกิจกรรมผ่านการสอนให้กับเด็กภายในชุมชน โดยได้รับการสนับสนุน

จาก สสส.จากการสัมภาษณ์นางฉันทน์ ขุยมณตรี ซึ่งเป็นหมอลำสินไชบ้านหินสาว ได้อธิบายดังคำให้สัมภาษณ์ดังนี้

“..คุณหมอภายในหมู่บ้านได้เล็งเห็นความสำคัญของหมอลำสินไชภายในหมู่บ้านจึงได้มีการเขียนโครงการเพื่อให้เด็กเยาวชนในชุมชนให้มาเรียนรู้อนุรักษ์หมอลำสินไชไว้ ภายหลังเมื่อจบโครงการไม่มีการสานต่อกิจกรรมจึงส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่อง นอกจากนี้เด็กและเยาวชนที่เคยเรียนได้เข้าโรงเรียนมัธยมมากขึ้นทำให้คุณครูเน้นส่งเสริมการเรียนรู้วิชาในโรงเรียนเป็นหลักทำให้ไม่มีเวลามาศึกษาหมอลำสินไช และที่สำคัญ..” (นางฉันทน์ ขุยมณตรี, การสัมภาษณ์: 13 กุมภาพันธ์ 2562)

จากการสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าหมอลำสินไชเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญจึงนำไปสู่การถ่ายทอดกับเยาวชนในหมู่บ้านให้เกิดการอนุรักษ์ภายใต้การสนับสนุนของหมอที่ทำงานอยู่ที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนฆ้อง ได้เขียนโครงการที่เป็นการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไช อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมร่วมกันกับเยาวชนภายในชุมชน

ภาพที่ 4.7 คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ นางฉันทน์ ขุยมณตรี

แหล่งที่มา :คณะผู้วิจัย

แต่ในขณะเดียวกันสถานการณ์ปัญหาที่พบคือ เมื่อสิ้นสุดโครงการก็ไม่มีกิจกรรมในการสอนหมอลำสินไชให้กับเด็กและเยาวชน ทำให้ขาดกิจกรรมที่ต่อเนื่อง อีกทั้งยังพบว่าระบบการศึกษาในการเรียนมุ่งไปที่การเรียนในรายวิชาที่หลักสูตรในระบบการศึกษาภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ ทำให้

เด็กและเยาวชนในพื้นที่ไม่ค่อยสนใจและให้ความสำคัญกับหมอลำสืงไซ นอกจากนี้นางสุดใจ พานน้อย ได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์หมอลำสืงไซภายในหมู่บ้าน ดังคำให้สัมภาษณ์ดังนี้

“..ได้เริ่มเล่นหมอลำสืงไซตอนอายุ 12 ปี พออายุ 22 ปี จึงได้แต่งงานมีครอบครัวจึงทำให้สามีได้ขอให้หยุดแสดงหมอลำสืงไซ ตนจึงตัดสินใจหยุดแสดงหมอลำสืงไซตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา นอกจากนี้การเสียชีวิต สมาชิกในคณะอยู่ต่างหมู่บ้าน และสมาชิกในคณะได้แยกย้ายไปมีครอบครัวทำให้เกิดการยุบคณะ..”
(นางสุดใจ พานน้อย, การสัมภาษณ์: 13 กุมภาพันธ์ 2562)

เป็นที่น่าสังเกตว่าภายหลังเมื่อสมาชิกหมอลำสืงไซได้มีครอบครัวแล้วทางสามีได้ขอให้หยุดเล่นหมอลำสืงไซ และการเสียชีวิตของหมอลำสืงไซได้ส่งผลต่อด้านขวัญและกำลังใจต่อผู้ที่เป็นหมอลำสืงไซ อีกทั้งยังการเดินทางที่ยากลำบากและร่างกายเริ่มอ่อนแรงหลังจากที่มีอายุมากขึ้นของหมอลำสืงไซ จึงนำไปสู่การยุบคณะหมอลำสืงไซ

ภาพที่ 4.8 คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ นางสุดใจ พานน้อย

แหล่งที่มา :คณะผู้วิจัย

คณะทิวารุ่งเรืองศิลป์ โดยมีนายหนูหลอด อุ่นทวงษ์ (เสียชีวิต) เป็นหัวหน้าคณะ ที่ตั้งคณะบ้านเลขที่... หมู่ 4 บ้านหินฮาว ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น และยังคงมีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่และเสียชีวิตแล้วโดยมีลายะเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.15 สมาชิกคณะทิวารุ่งเรืองศิลป์ (มีชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1	นางฉันท ชุยมณตรี	77	สังข์ทอง, ลีโ	
2	นางสุดใจ พานน้อย	75	สินไซ	
3	นายสวัสดิ์ สิบโท		กุมภพันธ์, งูชวง	

แหล่งที่มา: สรุปรวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

ตารางที่ 1.16 สมาชิกคณะทิวารุ่งเรืองศิลป์ (เสียชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1	นายหนูหลอด อุ่นทวงษ์			
2	นายเสน		ท้าวทั้ง 6	
3	นายเพ็ญ		ท้าวทั้ง 6	
4	พ่อโป้ บุปผา		พระยาสุรราช	
5	นางไข่ พานน้อย		นางจันทา, นางรุณ	

แหล่งที่มา: สรุปรวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

ภาพที่ 4.9 ภาพการดำเนินกิจกรรมการแสดงหมอลำสินไซของกลุ่มเด็กเยาวชนบ้านหินฮาว

แหล่งที่มา : นางฉันท ชุยมณตรี

จากการสำรวจสถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซ บ้านหินฮาว พบว่าเกิดจากการเสียชีวิตของกลุ่มศิลปินหมอลำสินไซ, และการแยกย้ายไปมีครอบครัวต่างถิ่น ทำให้ไม่สามารถรวมกลุ่มการแสดงหมอลำสินไซได้ ในขณะเดียวกันถึงแม้จะมีโรงพยาบาลส่งเสริม

สุขภาพชุมชนในระดับตำบล มาให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่หมอลำสินไชให้กับเด็กและเยาวชนภายในพื้นที่แต่ก็เป็นการดำเนินกิจกรรมในช่วงระยะเวลาสั้นๆเท่านั้นซึ่งไม่ก่อให้เกิดความต่อเนื่อง และที่สำคัญซึ่งเป็นบทสะท้อนคือการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีการสำรวจถึงทุนทางวัฒนธรรมภายในตำบลของตนเอง จึงไม่เกิดการเล็งเห็นถึงความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมภายในพื้นที่ นอกจากนี้กลุ่มศิลปินหมอลำสินไชบ้านหินฮาวยังสะท้อนว่า ระบบการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นไปที่การศึกษาตามกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้มองไม่เห็นถึงภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมภายในชุมชนท้องถิ่น

4.1.6) สถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไชบ้านหนองสำโรง

บ้านหนองสำโรง หมู่ 5 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นอีกหนึ่งหมู่บ้านที่มีหมอลำสินไชกระจายตัวกันอยู่ภายในหมู่บ้านจำนวนมากและยังคงมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน หมอลำสินไชบ้านหนองสำโรงในช่วงแรกนั้นอยู่ภายใต้สังกัดของ “คณะช.วาทะศิลป์” โดยมีนายชา เพชรสงคราม เป็นหัวหน้าคณะ โดยที่ตั้คณะอยู่ที่บ้านกระเดื่อง ตำบลปามะนาว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยมีพื้นที่ติดกับบ้านหนองสำโรง จึงให้มีการเดินทางในการฝึกซ้อมหมอลำกันอยู่เรื่อยมาโดยต่อมาได้มีการยุบวงและได้ตั้งวงใหม่ชื่อว่า “คณะเพชรสิมวง” โดยมีนายพ่อสี ระสา เป็นหัวหน้าคณะโดยจากการสัมภาษณ์นายขันดี โยวะ ที่เป็นสมาชิกคณะหมอลำสินไชดังกล่าวได้ระบุถึงสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไชว่า

“..เมื่อเริ่มแก๊ขึ้นก็ส่งผลให้การแสดงต่างๆ ก็ไม่ค่อยเต็มเหมือนแต่ก่อน และการเดินทางก็ยากลำบากทำให้ไม่มีการแสดงการต่อ นอกจากนี้ก็ไม่มีอาจารย์จ้างเหมือนแต่ก่อนและถึงแม้จะมีคนเรียกร้องให้ไปเล่นก็ได้ปฏิเสธบอกว่าไม่ไหวแล้วแก แล้วอีกทั้งยังไม่ได้มีคนมาสนใจเหมือนแต่ก่อนทำให้เลิกแสดง” (นายขันดี โยวะ, การสัมภาษณ์: 13 กุมภาพันธ์ 2562)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่าในปัจจุบันผู้ที่เป็หมอลำสินไชได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้น ได้ส่งผลต่อการแสดง อีกทั้งยังขาดคนที่ให้ความสนใจและให้ความสำคัญเกี่ยวกับหมอลำสินไชจึงทำให้ไม่ได้มีการเผยแพร่และอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไชไว้

ภาพที่ 4.10 คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ นายขันดี โยวะ

แหล่งที่มา :คณะผู้วิจัย

ปัจจุบันบ้านหนองสำโรง ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น มีผู้ที่เป็นมอลำสินไซที่ยังมีชีวิตอยู่และเสียชีวิตแล้วโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1.17 มอลำสินไซบ้านหนองสำโรง (มีชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1	นายขันดี โยวะ	66	สินไซ, ท้าวทั้ง 6	รับงานแสดงบางครั้ง
2	นางลายวน เพชรสงคราม		สังข์ทอง	
3	นายสมจิตร ละว้า		งูชวง	

แหล่งที่มา: สรุปรวโดยคณะผู้วิจัย

ตารางที่ 1.18 มอลำสินไซบ้านหนองสำโรง (เสียชีวิต)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	บทบาทการแสดง	หมายเหตุ
1	นายทองดี พลค้อ		กุมภภัณฑ์	
2	นางหนูเรียบ		สังข์ทอง	

แหล่งที่มา: สรุปรวโดยคณะผู้วิจัย

บ้านสำโรง เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีการกระจายตัวของศิลปินมอลำสินไซในตำบลโนนฆ้อง แต่ไม่พบปรากฏว่ามีคณะเกิดขึ้นมีเพียงศิลปินมอลำสินไซเท่านั้น ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ จากการสัมภาษณ์ของกลุ่มศิลปินสินไซถึงสถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มอลำสินไซบ้านสำโรงพบว่า เนื่องจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุทำให้การเดินทางไม่สะดวกเหมือนแต่ก่อน ในขณะเดียวกันมอลำสินไซไม่ได้รับความนิยมทำให้ไม่เกิดการว่าจ้าง กลุ่มศิลปินมอลำสินไซจึงหันไปประกอบอาชีพอย่างอื่น นอกจากนี้เด็กและเยาวชนไม่ได้ให้ความสนใจกับมอลำสินไซมากนัก

ตารางที่ 1.19 สรุปสถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์หมอลำสืงไซ ตำบลโนนฆ้อง
อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

หมู่ที่	หมู่บ้าน	ชื่อคณะหมอลำสืงไซ	หัวหน้าคณะ	สถานะปัจจุบัน	หมายเหตุ
1	บ้านสร้างแก้ว	-	-	มีหมอลำสืงไซที่ยังมีชีวิตจำนวน 3 ท่าน ว่างงานบ้างแต่ไม่มีสถานะเป็นคณะ และมีหมอลำสืงไซในลักษณะการถอดตัวไปแสดงตามการว่าจ้าง	การถอดตัว หมายถึง การแสดงบทบาทตามหน้าที่ที่ได้รับในหมอลำสืงไซ ไม่มีบทบาทที่ถาวร
2	บ้านโนนฆ้อง	คณะทองหล่อรุ่งอีสาน	นางทองหล่อ คำภู		ก่อตั้งในปีพ.ศ. 2509-2516 ยุบคณะและก่อตั้งใหม่ในชื่อ ทองหล่อร่วมมิตร
		คณะทองหล่อร่วมมิตร	นางทองหล่อ คำภู	ไม่รับงานแสดง	ก่อตั้งในปีพ.ศ. 2540 พัฒนาการมาจากคณะทองหล่อรุ่งอีสาน
		คณะโนนฆ้องสังข์สืงไซ	นาย ทา ชาริตี, นาง ศรีจันทร์ ชาริตี	รับงานแสดงต่างๆทั้งภายในและภายนอกพื้นที่	ก่อตั้งเมื่อ เดือน พฤษภาคม 2562 เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสืงไซ
3	บ้านโนนคูณ	-	-		
4	บ้านหินฮาว	คณะทิวารุ่งเรืองศิลป์	นาย หนู หลอด อุ่นทอง ษ์ (เสียชีวิต)	รับงานแสดงในนามส่วนตัว ไม่มีสถานะเป็นคณะ	

หมู่ที่	หมู่บ้าน	ชื่อคณะหอ ลำนินไซ	หัวหน้า คณะ	สถานะปัจจุบัน	หมายเหตุ
5	บ้านหนอง สำโรง				
6	บ้านห้วย หว่า	คณะปู่บ้านเทิง ศิลป์	น า ย ปู่ หล้าด้อย (เสียชีวิต)	รวมตัวกันในนาม กลุ่มอนุรักษ์และ ประยุกต์มรดกภูมิ ป ัญ ญา ท ำ ง วัฒนธรรมหมอลำ กลอนสันทบ้านห้วย หว่า	
		ค ณะ ชา ลี บ้านเทิงศิลป์	นายชาลี (เสียชีวิต)	รวมตัวกันในนาม กลุ่มอนุรักษ์และ ประยุกต์มรดกภูมิ ป ัญ ญา ท ำ ง วัฒนธรรมหมอลำ กลอนสันทบ้านห้วย หว่า	
7	บ้านหินตั้ง	-	-	เข้าร่วมกลุ่มอนุรักษ์ มรดกภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรมหมอลำ กลอนสันทบ้านห้วย หว่า	
8	บ้านห้วย หว่า	-	-		
9	บ้านหนองอี เลิง	-	-		
10	บ้านโนน ฆ้อง	คณะโนนฆ้อง ศิริไล2	นายชูลู ชุย สำโรง (เสียชีวิต)		ก่อตั้งในราวปีพ.ศ. 2498-2514

หมู่ที่	หมู่บ้าน	ชื่อคณะหมอลำ ลำสินไช	หัวหน้า คณะ	สถานะปัจจุบัน	หมายเหตุ
		คณะรวมดาว บ้านเทิงศิลป์	นายอุทัย ซุยสำโรง (เสียชีวิต)		ก่อตั้งในราวปีพ.ศ. 2514 -2531(ช่วงที่ 1), ปี พ.ศ. 2551 -2562 (ช่วงที่ 2) พัฒนาการ มาจากคณะโนนฆ้อง ศิวิไล2
		คณะไหมไทย บ้านเทิงศิลป์	นาง สมัย ซุย สำโรง	รับงานแสดงในนาม คณะ/และส่วนตัว และได้มีการรวมกลุ่ม ในเผยแพร่ให้กับกลุ่ม วัยกลางคนภายใน หมู่บ้านที่สนใจ	ก่อตั้งในราวปีพ.ศ. 2561 พัฒนาการมา จากคณะรวมดาว บ้านเทิงศิลป์

แหล่งที่มา : สรุปรวโดยคณะผู้วิจัย

4.1.9) สรุปลักษณะปัญหาในการอนุรักษ์หมอลำกลอนสินไชภายใน ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์หมอลำสินไชภายในหมู่บ้านทั้ง 10 หมู่ ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ได้พบว่ามีหมู่บ้านที่มีคณะหมอลำสินไช จำนวน 3 หมู่บ้าน คือ บ้านโนนฆ้อง บ้านหินฮาว และบ้านห้วยหว้า และมีผู้ที่เป็นหมอลำสินไชภายในหมู่บ้าน จำนวน 8 หมู่บ้าน จากทั้งหมด 10 หมู่บ้าน ผู้ศึกษาได้รวบรวมและวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมภายในหมู่บ้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ประการแรก การถูกลดบทบาทความสำคัญของหมอลำกลอนสินไชเนื่องจากกระแสของหมอลำเพลิน ต่อยด้วยหมอลำกลอนซึ่ง ในปัจจุบันได้มีวงดนตรีหมอลำเคลื่อนที่หรือรถแห่เข้ามาได้รับความนิยม นอกจากนี้ไม่มีการประยุกต์หมอลำสินไชให้ทันสมัย อีกทั้งยังลำเนื้อหาเดิม ทำให้หมอลำเพลิน หมอลำกลอนซึ่งเข้ามาแทนที่ ทำให้ผู้นิยมหมอลำสินไชหันไปนิยมหมอลำเพลินมากขึ้น

ประการที่สอง สังคมผู้สูงอายุส่งผลต่อหมอลำกลอนสินไช กล่าวคือ สภาพหมอลำกลอนสินไชทั้งหมดในปัจจุบันล้วนมีแต่ผู้สูงอายุทั้งสิ้น การแสดงมีความยากลำบาก ร่างกายไม่แข็งแรง อีกทั้งยังมีโรคประจำตัว และอาการผิดปกติของร่างกาย เช่น ลั่นเข้ง ได้ส่งผลต่อการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไช

ประการที่สาม ขาดการให้การสนับสนุนและให้ความสำคัญจากฝ่ายนโยบายจำกัดในการอนุรักษ์หมอลำกลอนสินไซ เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ชุมชน โรงเรียน ที่จะนำไปต่อยอดในการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซ จึงนำไปสู่การไม่มีพื้นที่ให้หมอลำสินไซได้แสดงออกในพื้นที่ชุมชนได้ส่งผลต่อการรับรู้ของเด็กและเยาวชนและบุคคลทั่วไปภายในชุมชนจึงไม่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ประการที่สี่ ขาดกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องในการอนุรักษ์หมอลำกลอนสินไซ เช่น กรณีบ้านหินขาว ที่ได้รับงบประมาณการสนับสนุนกิจกรรมจากทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนและส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ในการดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์และสืบทอดหมอลำสินไซให้กับเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านเป็นระยะเวลาประมาณ 3 เดือน พอจบโครงการก็ไม่มีกิจกรรมระหว่างเด็กและผู้เป็นหมอลำสินไซในหมู่บ้านจึงนำไปสู่การขาดกิจกรรมที่ต่อเนื่องในการอนุรักษ์หมอลำสินไซ

ประการที่ห้า ขาดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ในการศึกษาการสืบค้นข้อมูลและการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อนำไปต่อยอดในทางนโยบายในการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซภายในพื้นที่ตำบลโนนฆ้องโดยอาจกล่าวได้ว่าเป็นพื้นที่แห่งหมอลำสินไซ ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าที่สมควรแก่การอนุรักษ์และสืบทอดภายในพื้นที่ และที่ผ่านมามีเพียงบางกรณีศึกษาเท่านั้นที่มากับข้อมูลบ้าง เช่น กรณีวัดศักดิ์ วรยศ (2554) ที่เก็บข้อมูลหมอลำสินไซตำบลโนนฆ้อง แต่เก็บไม่ครอบคลุมทุกคณะในหมู่บ้านและ ปัจจุบัน (2562) ยังมีการตั้งคณะขึ้นมาใหม่อีกครั้ง

ประการที่หก มีหน่วยงานภายนอกที่ได้เล็งเห็นความสำคัญในการกระตุ้นจากหน่วยงานภายนอกที่ให้ความสำคัญกับหมอลำสินไซทำให้คนตื่นตัว เช่น กรณีนายประมวล พิมเสน ประธานศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช จังหวัดขอนแก่น มีแนวคิดจะส่งเสริมให้เกิดการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์หมอลำกลอนสินไซ, กรณีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง กระตุ้นให้เกิดกลุ่มอนุรักษ์และประยุกต์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำกลอนสินไซบ้านห้วยหว้า กรณีกลุ่มกิจกรรมวัดไชยศรี บ้านสาวะถี นำหมอลำสินไซบ้านโนนฆ้อง ไปแสดงอยู่เรื่อยๆ ทำให้พอจะมีการจับกลุ่มและเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมอยู่บ้าง

ประการที่เจ็ด การเข้ามาของสื่อสมัยใหม่ที่ดึงดูดให้เด็กและเยาวชนเปลี่ยนพื้นที่การเรียนรู้จากแต่เดิมในอดีตเด็กและเยาวชนจะการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซ แต่ปัจจุบันได้มีสื่อต่างๆ เข้ามามีบทบาทมากขึ้นกับเด็กและเยาวชนทำให้พื้นที่การเรียนรู้ของเด็กก็มีมากขึ้นและเริ่มถอยห่างจากพื้นที่ในหมู่บ้าน ในขณะที่เดียวกันหลักสูตรที่มีการสอนในโรงเรียนเน้นไปที่การเรียนในหลักสูตรทำให้ส่งผลให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่ไม่ได้ให้ความสนใจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำกลอนสินไซภายในชุมชนท้องถิ่นตนเอง

4.2 องค์ความรู้ในหมอลำกลอนลิขิตเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

4.2.1) ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ในสภาวะที่โลกเข้าสู่สภาวะการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อผู้คนที่อาศัยอยู่ในสังคมที่ต้องรับมือกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และต้องปรับตัวเข้าเพื่อเท่าทันโลกทันเหตุการณ์ และสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทัวโลกจึงหันมาให้ความสำคัญและเอาใจใส่กับประชากรในประเทศของตน ซึ่งเป็นกลุ่มทรัพยากรที่มีคุณค่าในการพัฒนาประเทศ เป็นนักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไปโดยในทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะทำให้ทุกคนได้รู้จักคิด เรียนรู้ ทำงาน แก้ไขปัญหา การสื่อสาร และร่วมมือกันทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและเป็นแบบแผนสำคัญในการดำเนินชีวิต ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี 3) ทักษะชีวิตและการทำงาน ฯลฯ ดังจะได้อธิบายรายละเอียดในลำดับถัดไป

ประการแรก ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้การดำเนินการดังกล่าวจะไปสู่การให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะการทำงานร่วมกัน และเกิดการปรับตัวของผู้เรียน และก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรมเกิดขึ้นภายในชั้นเรียน การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ไขปัญหา, การสื่อสารและการร่วมมือกันทำงาน โดยทักษะเหล่านี้ไม่มีสอนภายในห้องเรียน หากโรงเรียนให้ความสำคัญกับทักษะที่จำเป็นของนักเรียนที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในอนาคตต่อไป

ประการที่สอง ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ทักษะอีกประการหนึ่งที่มีความจำเป็นในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ ความรู้พื้นฐานด้านสารสนเทศ, ความรู้พื้นฐานด้านสื่อ, ความรู้พื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งเป็นทักษะที่ผู้คนในโลกศตวรรษที่ 21 ต้องพบเจอในโลกของการทำงานเพราะระบบเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของการทำงาน แต่ในขณะเดียวกันทักษะดังกล่าวยังขาดมากในหมู่ที่นักเรียน นักศึกษา ทำให้ชีวิตการทำงาน การรอบรู้เรื่องสื่อสารสนเทศ การสื่อสาร สามารถทำให้ผู้ที่กำลังทำงานได้มีทักษะ สมรรถนะ และมีประสิทธิภาพในการทำงาน องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันกล่าวได้ว่าเกิดจากการพัฒนาการของเทคโนโลยี

ประการที่สาม ทักษะชีวิตและการทำงาน ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว, ความคิดริเริ่มและการขึ้นนำตนเอง, ทักษะสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม, การเพิ่มผลผลิตและการรับผิดชอบ, ความเป็นผู้นำและความรับผิดชอบ เป็นอีกหนึ่งทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้เกิดการทำงานให้มีประสิทธิภาพ และเข้ากับบริบทสภาพสังคมภายในองค์กรการทำงาน

ประการที่สี่ ระบบการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ประกอบไปด้วย หลักสูตรและการสอนในศตวรรษที่ 21, การพัฒนาทางวิชาชีพของศตวรรษที่ 21, สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภายในระบบการศึกษาต้องมีผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ อันได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ สำหรับ

นักเรียน ที่จำเป็นต้องมีเพื่อความสำเร็จในการทำงานและการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2556) โดยการเรียนรู้ที่ดีคือ การออกแบบกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้เกิดพัฒนาการและทักษะที่จำเป็นผ่านการสร้างกิจกรรมที่ตอบโจทย์ผู้เรียนทั้งนี้ต้องมีเป้าหมายในแต่ละกิจกรรม ในขณะที่เดียวกันการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องมีความหลากหลาย เช่น การเรียนรู้เรื่องสังคม, การเรียนรู้สิ่งใหม่และการต่อยอดจากความรู้เดิม, การออกแบบกิจกรรมที่นำไปสู่การให้นักเรียนนักศึกษาได้เกิดกระบวนการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การคิดเชิงซ้อน ตลอดจนการจำลองสถานการณ์เพื่อให้เกิดการระดมความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

4.2.2) สาระสำคัญของเนื้อหาในกลอนหมอลำสินไซ

วรรณกรรมสินไซ เป็นอีกหนึ่งวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่เกิดการแพร่กระจายในพื้นที่สองฝั่งโขง คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และภาคอีสาน หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย โดยผู้แต่งจากการสันนิษฐาน คือ ท้าวปางคำ เจ้าเมืองหนองบัวลำภู การแพร่กระจายของวรรณกรรมสินไซมีหลากหลายรูปแบบ เช่น จิตรกรรมฝาผนังภายในสิมโบราณ, สถาปัตยกรรมตัวละครในวรรณกรรม, หนังสือธรรมโบราณเกี่ยวกับวรรณ, และกลอนลำสินไซยังเป็นอีกหนึ่งการผลการแพร่กระจายของวรรณกรรมสินไซ ทั้งนี้ภายในกลอนลำสินไซยังสะท้อนคุณค่าในหลากหลายมิติโดยผู้วิจัยได้สรุปประเด็นต่างๆดังต่อไปนี้

ประการแรก ด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่สอดแทรกภายในวรรณกรรมสินไซ ดังเช่น ตอนที่สินไซ สีโห สังข์ทอง และท้าวทั้งหก ได้เดินทางเพื่อที่จะตามหานางสุมณฑา ผู้เป็นอาของตนตามคำสั่งของพระยาสุทราษ เจ้าเมืองเบ็ญจนาที่เป็นพ่อของตน สะท้อนให้เห็นความกตัญญู ต่อบิดาของตน ในขณะเดียวกันก็บ่งบอกถึงความกล้าหาญ ความพยายาม การใช้สติปัญญา เพื่อที่จะชนะภัยอันตรายต่างๆ ระหว่างการเดินทางตามหานางสุมณฑา นอกจากนี้ยังสอดแทรกเรื่อง สัจจะ

ประการที่สอง ด้านสภาพสังคม ฮีตคอง ประเพณี ภายในวรรณกรรมสินไซ ที่ได้มีการสอดแทรกไว้ในเรื่องราวการผจญภัยของสินไซ เช่น ภายหลังจากที่สินไซได้ฆ่ายักษ์กุมภกันต์ตายสินไซก็ได้เดินทางเข้าสู่เมืองพญานาคเพื่อหานางจันทร์สีดาบุตรของ วรณนาคน เจ้าเมืองพญานาค มาเป็นคู่ครอง จึงนำไปสู่การ

เล่นหมากสกา โดยสินไซได้เอาสังข์ศรีดาบเป็นพนัน วรณนาคนได้เอาเมืองบาดาลเป็นพนันในการเล่นหมากสกาครั้งนี้ ผลการแข่งขันสินไซเป็นผู้ชนะแต่ทางพญานาคไม่ยอมยกเมืองให้ดังที่พูดไว้ ทำให้สินไซได้ยิงศรขึ้นบนฟ้าเพื่อเรียกพญาครุฑเพื่อทำสงครามกับพญานาคในเมืองบาดาล ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพญานาคผู้เป็นเจ้าของเมืองบาดาลไม่รักษาคำพูด หรือไม่มีฮีตคองประเพณีในการปกครองบ้านเมืองของตนเอง

ประการที่สาม คุณค่าด้านการปกครองบ้านเมือง ภายหลังจากที่สินไซได้เอาชนะวรณนาคนที่เมืองบาดาล จึงได้สอนคุณธรรมให้กับนาค ให้มีฮีตคองในการปกครองบ้านเมือง เพื่อให้บ้านเมืองอยู่ดีกินดี มีความสุข ไม่เบียดเบียนกันและกัน โดยสินไซได้หยิบยกเอาคำสอนทางพุทธศาสนา มาสอน คือ หลักทศพิธราชธรรม 10 ประการ ที่ว่าด้วยหลักในการปกครองบ้านเมือง

ประการที่สี่ วรรณกรรมสั้นๆเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นอกจากนั้นวรรณกรรมสั้นๆถึงแม้จะเป็นวรรณกรรมที่แต่งขึ้นมาหลายร้อยปีแล้วก็ตามแต่สิ่งที่น่าสนใจคือ วรรณกรรมสั้นๆได้สอดแทรกคติธรรมคำสั่งสอน การดำเนินชีวิตในสังคม ฮีตคองประเพณี องค์ความรู้อื่นๆที่เกี่ยวข้องกับทักษะในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เช่น การเดินทางตามหนทางสมณพาสของสินไซ สีโห และสังข์ทอง ที่ต้องผ่านที่เรียกว่า 6 ย่านน้ำ 9 ด่านมหาภัย ที่ต้องอาศัยความพยายาม ความกล้าหาญ ความเป็นผู้นำ ความรับผิดชอบ การมีความรู้ที่รอบด้าน และที่สำคัญคือการมีสติปัญญาในการแก้ไขปัญหา และสามารถเชื่อมโยงกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ การมีทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ (Life and Career Skills), ทักษะการเรียนรู้และทักษะสร้างนวัตกรรมใหม่ (Learning and Innovation Skills) ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking), ทักษะในการสื่อสาร (Communication), ทักษะด้านความร่วมมือ (Collaboration Skills) และ ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ฯลฯ โดยจะได้อธิบายรายละเอียดในลำดับต่อไป

4.2.3) องค์ความรู้ในกลอนลำสั่นเกี่ยวกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ประการแรก คือ การมีความรู้ในสาขาวิชาหลัก (Core subjects) และ ต้องรู้ในลักษณะสหวิทยาการ (interdisciplinary) กลอนลำสั่นไข่มุกหลายตอนที่กล่าวถึงความรู้ความสามารถของตัวละครซึ่งจะนำมาอธิบายหลากหลายบทกลอนดังต่อไปนี้กลอนลำตอนแรกที่จะนำเสนอมีความว่า

(พูด พระยาเล่าความฝันให้ฟังแล้วให้โรหิตายดู)

“..บัดนี้ โหรกะบายเอาได้กระดานมาเขียนขีด เลขตั้งหลายถ่านลำดู อันนี้โรหิตายอยู่แล้วประการแห่ง คำฝัน ตามที่หมอลูกคุณหารก็ว่าคำฝันร้าย อันตรายถึงน้องสุมนหาเจ้าหม่อม เกรงจักเกิดเดือดร้อนถึงน้องแน่จริง ขอพระองค์อย่านิ่งรักษาอ่อนให้มันดี คั่นว่าราชาเอ๋ยคอยระวังภัยฮ้าย..”

ในบทกลอนดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถของโหรผู้มีความสามารถในการทำนายได้อย่างแม่นยำ มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์วิชาอย่างถ่องแท้ ซึ่งทำนายฝันของพระยาสุทราษได้อย่างแม่นยำหลายครั้ง ยกตัวอย่าง เช่น การทำนายฝันร้ายของพระยาสุทราษที่ได้นิมิต ว่ามีท้าวต่างแดน พุดจาเสียงแข็งโมโหหยาบคาย และถอดดาบฟันข้างลำตัว แขนขวาขาดหลุดกระเด็น และยังฟันตรงกลางหน้าอกเลือดไหลนองล้นแผ่นดิน พระองค์จึงได้ให้โหรหลวงมาทำนาย โหรหลวงได้ทำนายว่าพระองค์จะต้องสูญเสียผู้เป็นที่รักตั้งแก้วตาดวงใจไป โดยคำทำนายดังกล่าวก็เป็นจริงอย่างที่กล่าวมาซึ่งนางสุมนหาที่ถูกลักพาตัวโดยยักษ์กุมภพันไปยังเมืองอโนราช ที่กล่าวมานี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรู้ในสาขาวิชาหลักของโหรที่สามารถทำนายเหตุการณ์ได้อย่างแม่นยำเหมือนตาเห็น เปรียบในความเป็นจริงควรมีความรู้ในศาสตร์วิชาใดวิชาหนึ่งอย่างเชี่ยวชาญ ฝึกฝนซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนแม่นยำ หรือที่ดีกว่านั้นคือการเก่งรอบด้านมีความรู้ความสามารถรอบตัว เอาตัวรอดจากทุกสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งการที่

มีความรู้รอบด้านจะยิ่งส่งผลดีต่อตนเองอาจจะเป็นการทำงาน การเลือกงาน ซึ่งยิ่งรู้มากก็จะทำให้งาน เหล่านั้นออกมาดียิ่งขึ้นกลอนลำตอนที่สองที่จะเสนอมีความว่า

“(กุ่มภักดิ์ลำ) คันท้ายักษ์ตอบด้านขานตอบเทโว ก็บ่อมีการหยั่งดอก
อยู่ครองเมืองบ้าน เพราะว่าการของข้าภรรยาได้พรากร้าง พี่เอ๋ย ใจ
ประสงค์อยากได้เมียซ้อนฮ่วมเตี๋ย ขอให้พระองค์เจ้าจอมอาจเฝ้าสวรรค์
จงคินคำควรให้ห็นปองปูนซี อันว่านารีน้อยคนได้เคยฮ่วม พี่เอ๋ย ขอให้
พระบอกแจ้งตนข้าอย่าสะนาน เอ๋ย

(เวสสุวรรณตอบ) บัดนี้ พระบาทเจ้าพระยาใหญ่ใจครวญ จิง คินคำ
ควรแห่งกุ่มภักดิ์เจ้า เลยเล่าเห็นสาวน้อยฮามพลอยพรากรู้ อยู่มนุษย์
โลกกว้างเป็นเชื่อนมนุษย์คน คันท่านางนถน้อยเป็นชื่อสมณฑา เป็นสิไส
งามดังทองในแก้ว นางนั้นเนาเมืองกว้างเป้งจานเป็นชื่อ กษัตริณาน้อย
เป็นน้องแห่งพระยา..”

กลอนลำในตอนนี้แสดงถึงการรับรู้ของท้าวเวสสุวรรณเจ้าแห่งยักษ์ที่รู้อย่างกว้างขวางจน
สามารถบอกคู่ครองของยักษ์กุ่มภักดิ์ได้ว่าเป็นคนนี้นามว่าสมณฑาผู้เป็นน้องสาวของพระยาอุศราจาก
เมืองเป้งจาล เปรียบเหมือนการรับรู้อย่างเชี่ยวชาญจึงสามารถอธิบายกับผู้ที่มีข้อสงสัยที่ต้องการหา
คำตอบได้อย่างถูกต้องและแม่นยำกลอนลำตอนที่สามที่จะเสนอมีความว่า

“(พูด) คุณพี่พวกพี่ทั้งหก ไปไสคือบ่อเห็น เอ็นหาเบ็งดู

(ลำ) ว่าแล้วฮ้องเฮียกเอ็นหาพี่ทั้งหก สายคอเอ๋ยให้ด่วนมาเด้ออ้าย

(ทั้งหกออกมา พูด) บ่ดไร๋ แม่นอันได้หล่ามายาวแท้น้อง มาคินเมีย
บ้านเฮาเถอะน้อง

(สินไชพูด) บ่อคินดอกคุณพี่ หิมาไปการไปหน้ายังหนาแสนยาน การบ่อ
เสี่ยงตัวน้องบ่อตัวคินดอกคุณพี่

(ทั้งหกพูด) คินไปหามือใหม่ ออกมือบ่อแม่นวัน ออกมือเป็นวันศุกร์บ่อ
สนุกปานได้แหล่ว ฐวงมาขวางทาง บาบ่าวท้าวพาอ้ายตัวคินเถอะน้อง

(สินไชพูด) บ่อคินดอกคุณพี่ น้องเป็นชายเชิงกล้าโดยกลางบ่อมีตัว ชื่อว่า
เชื้อลูกท้าวมาแล้วแม่นบ่อคิน

(ทั้งหกพูด) กลับคินसान้อง

(สินไชลำ) บาบ่าวท้าวตอบพี่ทั้งหก เหนือเป็นชายเชิงบ่ออาจกลัวเกรงยาน
ชื่อว่าการเขาได้คินบ่อหอนตัว ลือว่าเชื้อลูกท้าวชายแท้แม่นบ่อคิน พี่
เอ๋ย คันท่าพวกพี่ตื่นคิย่านทางเดิน ให้พี่รอคอยบออยู่หน้าแถวนี้

(ทั้งหกพูด) ถ่าบ่อได้แหล่ว..”

ในกลอนลำส่วนนี้เป็นเหตุการณ์หลังจากที่สินไซต่อสู้กับขวงจันรู้ผลแล้ว จึงตามหาพี่ทั้งหกที่ได้หลบเลียงเพราะขาดซึ่งด้วยวิชา ความสามารถ ไม่อาจต่อสู้กับสัตว์ร้ายได้ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์อย่างมาก ในการเป็นถึงบุตรของเจ้าฟ้าผู้ครองเมืองแต่กลับไม่มีศาสตร์วิชาที่มีไว้เพื่อป้องกันตัวและขาดซึ่งความกล้าหาญ หลังจากที่ถูกเจองขวงจันเกิดความกลัวต้องการเดินทางกลับเมืองโดยด่วนแต่ทว่าทั้งหกไม่อาจกลับได้จนกว่าจะสามารถนำอา กลับมาได้ สินไซจึงสั่งให้สีโหและท้าวทั้งหกรออยู่บริเวณนี้เพื่อความปลอดภัย สินไซและสังข์ทองจะเดินทางเพื่อตามหานางสมณฑาต่อไป เปรียบความในตอนนี้ได้ว่าการที่ไม่ว่าบุคคลใดก็ตามขาดซึ่งวิชาความสามารถติดตัวก็มิอาจนำพาตนเองให้รอดพ้นจากอุปสรรคต่างๆได้ จึงจำเป็นต้องมีการฝึกฝน เรียนรู้ และพัฒนาทักษะของตนให้สูงขึ้นเพื่อแข่งขัน ต่อสู้ ฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆที่ผ่านเข้ามาและก้าวข้ามไปให้ได้ในทุกครั้ง

ประการที่สอง การมีทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ (Life and Career Skills) ทั้งนี้จะยกบทกลอนลำสินไซมาอธิบายเกี่ยวกับการมีทักษะในการใช้ชีวิตและทักษะอาชีพ ดังนั้นกลอนลำตอนแรกที่จะเสนอมีความว่า

“(พูด) ป้าดโธ้ แม่นคนจั่งได้จั่งมาเล่นเล่นอยู่กับสัตว์สาราสั่งอย่างนี้ ผู้หนึ่งเป็นคนผู้สองเป็นหมากหอยผู้สามเป็นช้าง เบิงจั่งหนึ่งผัดคือราชสีห์ แปลกๆ ป้าดโธ้น้องเจ้ามาเล่นกับสัตว์สาราสั่งอย่างนี้ เจ้าย่านบ่อน้อง เล้าข้าวหลังเหียนพีเหลียวเบิงคือบ่อมีแนวกิน แม่นได้กินอียังน้อง..”

ในบทความตอนที่กล่าวมาข้างต้นนี้แสดงให้เห็นทักษะของท้าวทั้งสามในการใช้ชีวิตร่วมกับสรรพสัตว์ทั้งหลายในป่าดงพงไพรกว้างแห่งนี้ได้ เรื่องอาหารการกินก็พึ่งพาอาศัยผืนป่า กินของป่า ป่าเป็นดังห้องครัว มีสัตว์ทั้งหลายเป็นผองเพื่อน มีทักษะในการเอาตัวรอดจากอันตรายต่างๆได้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งสะท้อนให้เห็นถึงการเชี่ยวชาญในวิชาจนสามารถควบคุมสรรพสัตว์ให้อยู่ในการดูแลได้อย่างดี เปรียบดั่งการใช้ชีวิตของมนุษย์ทั่วไปให้มีความรู้ความสามารถในหลักวิชาอย่างเชี่ยวชาญ มีทักษะการทำงาน การเอาตัวรอด ไม่ใช่ความรู้ท่วมหัวแต่กลับเอาตัวไม่รอด ควรมีความรู้ในศาสตร์วิชาและทักษะในการใช้ชีวิตประกอบกันเพื่อเป็นหนึ่งในปัจจัยที่จะนำพาชีวิตไปสู่ความสำเร็จได้กลอนลำตอนที่สองที่จะเสนอมีความว่า

(ทั้งหกตื่น จมอยากกินข้าว ท้าวก็หาสุกิน)

“(ลำ) บาบ่าวท้าวน้อยอ่อนสินไซ แล้วก็จัดพางายสู่แนวมาเต้า อาหารข้าวของกินมูลมั่ง มีทั้งเบ็ดไถอย่างแกงควั่วอ้วกระเทียม

(พูด) กินให้มันอิ่มเด้อคุณพี่ อิ่มแล้วกะมาไป

(ลำ) นับแต่พอคราวแล้วเสวยกายพร้อมพี แล้วประดับสอเอดี้แล้วด่วนไป
 เลียบเถื่อนไม้หลายย่านพาลฮก สิ้นไชเลาะเลียบแดนแคนย้าย นับแต่
 สามบ้าย้ายเดินทางคราวเคร่ง เล็งว่าสามโยชนได้เดินเข้าอ่าวชวง..”

บทกลอนตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นลักษณะของการใช้ชีวิตจนเกิดประสบการณ์ที่ชำนาญใน
 การหาของป่า หาอาหารเป็นทักษะชีวิตที่ดีควรพึงมีเพื่อเอาตัวให้รอดจากความอดอยากหิวโหย ถ้าไม่มี
 ทักษะอย่างท้าวทั้งสามก็คงได้แค่ออดโอรออาหารเช่นเดียวกับพี่ทั้งหกคนนั่นเองซึ่งไม่มีความสามารถ
 และทักษะการใช้ชีวิต ขาดซึ่งประสบการณ์ ซึ่งเปรียบได้ดังว่าคนที่มีความสามารถ มีทักษะพึ่งพาตนเอง
 ได้จะทำให้การรู้จักวิธีการพาตนเองไปสู่จุดที่ดีเสมอ รู้จักหน้าที่ของตนและทำออกได้ดี รู้ว่าตนเองควร
 ทำอะไร อย่างไร ส่วนคนที่ไม่มีทักษะก็เป็นได้แค่เพียงผู้ที่รอเพียงความช่วยเหลือจากผู้อื่นไม่มี
 ความสามารถที่จะช่วยเหลือตนเองและพึ่งพาตัวเองได้แต่อย่างใดกลอนลำตอนที่สามที่จะเสนอมีความ
 ว่า

(ข้างออก สิ้นไชออกลำ)

“..พอแต่มาเห็นแล้วบ่มีกลัววังใส่ ช้างเห็นพระหน่อไท่เลยสะท้านทั่วไพร ช้างตื่น
 ท้าวเดินแผ่นปฐพี เสียงระฆังมั่งดังดินดาพ่น คันภูมิเยี่ยมภูษโรช้างตัว
 ท้าวก็หยุดแอบนั่งคอยถ้ำหมุ่สาร

(ข้างลำ) คราวนี้ภูษโรเผ่าพลายสารกล่าขนาด มันก็บปแล่นเข้าหาท้าว
 ว่าสิกิน มันก็บปแล่นเข้าช่องซ่อโฮมบา หวังสิกินภูมิให้มั่งมรณาเมี้ยน

(สิ้นไชลำ) ภูธรแฝงโก่งธนูยิงต้อง เสียงดังก้องภูษโรล้มท้าว ช้างก็กลัว
 เดชท้าวมาไหว้อ่อนยอม

(ข้างพูด) ยอมแล้วๆ

(สิ้นไชลำ) ภูษยท้าวทรงอาจสอนสัตว์ เขาบ่อมาราวีแห่งไพรหมายมัน
 เพราะว่าการเขาได้นำอาจค์อุ้น ยักษ์มันล็กอบดั้นเอาได้ด่วนไป คินว่า
 สู้เห็นแท่ทางใดให้บอกเล่า ภูหม่ ยักษ์อยู่แกฝ่ายก้ำได้แท่ให้บอกมา
 แหน่ถ่อน..”

ในส่วนของกลอนลำตอนดังกล่าวมานี้สะท้อนให้เห็นถึงการเชื่อมั่นในทักษะ ความสามารถของ
 ข้างสารที่ไม่เกรงกลัวต่อฤทธิ์เดชของสิ้นไชแต่อย่างใดเลย วังกระโจนใส่อย่างรวดเร็ว เสียงดังสนั่นทั่วผืน
 ป่า หวังว่าจะกินท้าวสิ้นไชจนประหมาดไม่ระวังตัว ทันใดนั้นท้าวสิ้นไชก็โก่งธนูยิงจนข้างนั้นล้มลงแนบ
 พื้นธรณี ซึ่งแสดงให้เห็นอีกครั้งหนึ่งเกี่ยวกับทักษะการสู้รบของท้าวสิ้นไชที่ลั่นเหลียวอยากจะทำกรด้วย
 และอีกอย่างที่น่ายกย่องคือท้าวสิ้นไชนั้นไม่ถือโทษต่อเหล่าช้างแต่อย่างใดบอกเหล่าช้างไปว่าเราแค่
 ต้องการตามหาน้ำผู้ซึ่งถูกยักษ์กุมภณลัทธิพาตัวไปเมื่อนานมาแล้วจนได้คำตอบจากเหล่าช้างในที่สุด ซึ่ง

เป็นที่น่าเชื่อถืออีกประการเนื่องจากท้าวสินไชไม่ถือโทษและพุดจาด้วยเยี่ยงมิตรจนข้างนั้นคิดช่วยเหลือ ซึ่งก็เปรียบได้ดังว่าในการใช้ชีวิตนั้นเราไม่ควรถือโทษ ผังใจใครจนเกินไป รับผิดชอบเฉพาะหน้าที่ที่ตนนั้นได้รับมอบหมายและที่สำคัญการพุดจาเป็นเครื่องมือสำคัญที่อาจจะสร้างมิตรหรือทำให้เกิดศัตรูผู้ปองร้ายได้เช่นกัน

ประการที่สาม ต้องมีทักษะการเรียนรู้และทักษะสร้างนวัตกรรมใหม่ (Learning and Innovation Skills) ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking), ทักษะในการสื่อสาร (Communication), ทักษะด้านความร่วมมือ (Collaboration Skills) และ ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ซึ่งจะนำเสนอในแต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

1) ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) ในบทกลอนลำสินไชมีหลายตอนที่มีความเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ซึ่งจะยกมาอธิบายให้ทราบและเข้าใจ ดังนี้ กลอนลำตอนแรกที่จะนำเสนอมีความว่า

“(พระยาสุรราชลำ) คราวนี้ราชาเจ้าพระยาเมืองกุศราช คิดใคร่ซื้อโหร
เว้ากล่าวแถลง พอเมื่อภูธรเจ้าได้ยินคำนางกล่าว พระก็คิดโศกเศร้าใจ
เจ้าบ่อบาน คิวยากน้องเจียรระจากพลอยพลัด ยังคณิงคำควรกะบ่อเบา
บางได้ คิดอาลัยถึงน้องสมณฑาป้อไผ่ห่าง เกรงท้อเวรครอบน้องถึงได้
เพื่อคำ ทุกสิ่งล้ำเยื้อนยากพลอยทุกข์ สมณฑาคำเอ๋ยให้น้องฟังคำอ้าย ส
มียักษ์ลอบดั้นเอนน้องดวนหนี น้องอย่าได้ดั่งต้นเดินเที่ยวชมสวน น้อย
เอ๋ย มันจักเป็นคำขัดดั่งคำโหรด้าน

(พุด) บ่ต้องไปดอกน้องเอ๋ย บางที่เป็นดั่งคำโหรเว้า สุธาทนายว่ามันสิ
เสียถึงแก้วนางน้องห่านคร พี่บ่อยากให้ไปดอกสมณฑา

สมณฑากล่าวทูลแถลงด้าน ขอให้พี่จัดถ้วนคำควรทุกด้านแทนพี่เอ๋ย
หญิงหนุ่มฝูงเกิดพร้อมดอมน้องก็หากมี วันเดือนปีนางได้ในเดือนมาเกิด
อาจจักมีหนุ่มน้อยสตรีพร้อมพรั่งกัน วันหรือมีเดือนปีบ่ผิดต่าง
ตัวอย่างเกิดพร้อมๆ วันมีบ่ต่างกัน สิ่งบ่มีมาร้ายแนวได้สิจึงยาด พี่
เอ๋ย ขอให้พระพี่เจ้าตนอ้ายได้ฮ่ำเพิง พี่เอ๋ย..”

จากบทกลอนในตอนดังกล่าวนี้ทำให้เราได้เห็นการคิดวิเคราะห์ของนางสมณฑาบ้างเล็กน้อย ที่กล่าวในความหมายทำนองว่า มีคนเกิดพร้อมน้องสมณฑาก็มากมายก็ไม่เห็นมีภัยแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามกลับกลายเป็นการวิเคราะห์ที่ผิดพลาดจนสุดท้ายนางถูกลักพาตัวไปได้ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการวิเคราะห์นั้นต้องมีหลักการและเหตุผลที่น่าเชื่อถือ มีความเพียงพอต่อการประกอบการวิเคราะห์นั้นให้ออกมาสมบูรณ์และถูกต้องที่สุด กลอนลำตอนที่สองที่จะเสนอมีความว่า

(เข้าฉาก นางจันทานางลุนออกมา สามท้าวออกมาล่าต่อ)

“..ท้าวก็ลัดแรงได้เมืองชื่อเปงจาน แยกนครหลวงสองแลดูจ้อง แล้วก็มองดู
หน้าดาราเคลื่อนที่ ถึงยามดีฤกษ์ล้ำสามท้าวหิ้นตรง มองเห็นแปดพี่น้อง
เนาแท่นเตียงทอง พวกมันมองแลเหลียวเบิ่งนางบุญล้ำ ไผ่ลิเป็นหญิงค้ำ
สมควรสิเป็นแม่ ประราณาแผ้วร้างเฮาได้เพ็งเย็น นับแต่ได้ลุ่มฟ้าเหียว
ทองสงสาร เคยได้เป็นมารดาสู่คราวมาแล้ว สมเสลาแนวเชื้อบาบุญสอง
อ่อน คือสินไซท่อนท้าวกับน้องหน่อสังข์ ท้าวก็เข้าอยู่ยังห้องแม่นางลุน
ส่วนสิโหองค์สามสิเกิดดอมนางเค้า ชื่อว่าจันทาแห่งมเหสีเมียใหญ่ สิโ
บบ่าวท้าวเนาห้องแห่งพระนาง วันนี้เป็นฤกษ์แล้วเดือนแปดวันเพ็ญ ฤดู
ฝนรินตกหลังลงรินย่อย..”

บทกลอนตอนนี้เป็นความคิดวิเคราะห์การเลือกมารดาผู้มีบุญที่สมควรจะเป็นแม่ของท้าวทั้งสาม โดยสินไซกับสังข์ทองได้เลือกไปเกิดกับนางลุน ส่วนสิโหได้ไปเกิดกับมเหสีเอกนามว่าจันทา พร้อมทั้งดูวันเวลาที่เหมาะสม เปรียบเหมือนการเลือกคนในการทำงานหรือเลือกหัวหน้างานก็ควรเลือกคนที่มีความสามารถ มีคุณธรรมในใจเหมาะสมกับสิ่งที่ทำหากมีการเลือกผิดพลาดใช้คนผิดกับงานคงทำให้งานนั้นไม่อาจประสบผลสำเร็จเป็นแน่ ดังนั้นการเลือกคนมีความสำคัญอย่างมากกับผลของงานจึงจำเป็นต้องเลือกบุคคลที่มีความพร้อมที่สุดเพื่อโอกาสในการสำเร็จที่สุดเช่นกัน กลอนลำตอนที่สามที่จะเสนอมีความว่า

(เข้าฉากกุสุราช สองนางออกเดิน)

“..(ลำ) ฉันทขอเรียนพี่น้องคณาญาตินาสิ ผู้เป็นสาวให้จื้อจำเอาไว้ การที่เอา
ผัวซ้อนคิงหวนหาห่ม ก่อนเด้อ ให้เจ้าคิดถึถ้วนสาแล้วจั้งค้อยเอา ไผ
บ่อทันพบพ้ออย่าฟ้าวประราณาเห็น ชื่อว่าคนใจสองอย่าเลยให้หนีวัน
ผัวเดียวเมียหลายนี้เทียมกายมันให้โทษ ขอให้พบแต่ข้าชาวบ้านเพิ่นอย่า
เป็น นีนา..”

ในบทกลอนตอนนี้สะท้อนให้เห็นการคิดเลือกประสงค์สิ่งใดให้วิเคราะห์ให้ดีแต่ก่อน ไม่ต้องรีบร้อนด่วนเลือก ควรใช้เหตุผลมาวิเคราะห์เพื่อหาทางที่ดีที่สุดแก่ตนและรวมถึงการได้ประโยชน์จากการเลือกให้มากที่สุดกลอนลำตอนที่สี่ที่จะเสนอมีความว่า

(เข้าฉาก กล่าวถึงยักษ์ซินี)

“..จักกล่าวกั้ยักษ์ใหญ่ซินี มันก็เที่ยวระวังแขวงด้านดงพงด้าว มันก็แลเห็น
ท้าวสินไซเดินลวง มันก็คิดใคร่แมงเห็นท้าวว่าสิกิน มันก็เนรมิตสร้างหอ

ปรารค์ตันปล่อง มีทั้งของรับต้อนหาไว้เครื่องเสวย ตัวมันทำดั่งสาว
 สวรรค์ย้อย คอกลมกล้องแก้มทั้งสองศรีมาด คึงดาดแก้วมณีสอดส่องใส
 มาลาแถวคาดเคียนกายแก้ว หลังไฟแท้มิปนุปานเก้ง เนื้อฮาบเกี้ยงบุนทะ
 ไล้แห่งทอง มันก็ทำเพศหน้าเหลี่ยมพ้อทางไกล ปัญญาฝึลสิคว์กินคนใบ้

(นั่งอยู่ สินไชออก)

บบ่าวท้าวได้หลังล้าแลเห็น นึกว่าเทพาผายโผดมายามฮ้าย ท้าวก็แลดูแท้
 แสงตาแข่งขนาด ท้าวก็ดัดส่องแจ้งเห็นแล้วแม่นผี บบบ่าวท้าวทรงดาบ
 เดินกาย สินไชเลยลวงกายไล้ขอมียังยั้ง

(เข้าฉาก ยักษ์ล้า)

บัดนี้ ยักษ์ก็ลงเสียงใสกล่าววอนนำท้าว อันว่าสินไชท้าวไปไสตั้นดุงฮวน
 เอย เชิญเจ้ามาจอดยั้งดอมน้องให้อุ่นใจ เชิญเจ้ามาเสวยข้าวสาละดอมพี
 แพงเอย เอื้อยแต่งถ่านอมตั้งแต่นาน เอื้อยนี้อินทาไ้นครทองท้าวใหญ่
 พ้อให้มาอยู่ยั้งคอยท้าวสิด่วนไป..”

ในกลอนลำตอนดังกล่าวเป็นตอนที่สินไชเดินทางไปถึงด่านยักษ์ฉนิ นางยักษ์นั้นเห็นท้าวสินไช
 เดินมาก็หวังว่าจะกิน ก็เลยสร้างที่พักสวยงาม อาหารหวานคาวต้อนรับอย่างมากมายราวกับเป็นเมือง
 สวรรค์ ทั้งหมดเป็นเพียงกลอุบายของนางยักษ์ที่ต้องการกินสินไช แต่อย่างไรก็ตามด้วยความสามารถ
 ปัญญาฉลาด หลักแหลมของสินไชเองก็มองออกว่าเป็นผีสาว นางยักษ์ผู้ชั่วร้ายซึ่งหวังจะกินตน สินไชจึง
 ทำที่ท่าไม่สนจนนางแต่อย่างใดซึ่งเป็นด่านเดียวที่ผ่านไปได้โดยไม่เสียเลือดเนื้อ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้
 สื่อให้เห็นถึงสายตาค้นเจียบคมของท้าวสินไชในการวิเคราะห์บุคคลว่าเป็นอย่างไร น่าเชื่อถือ
 หรือไม่ เปรียบได้ดังว่าการจะรับอะไรก็ตามหรือเลือกอะไรจากใครก็ตามควรดูบุคคลที่เขาให้อะไรกับ
 เราให้ดี รอบคอบ ว่าเขาต้องการอะไรตอบแทนหรือไม่ เป็นผลดีหรือผลเสียมากกว่ากันก็ควรพิจารณา
 อย่างถี่ถ้วนเพื่อที่จะไม่พลาดพลั้งให้กับคนที่มุ่งร้ายแก่เราและสามารถเลือกทางออกที่ดีที่สุดให้กับตนเอง
 ได้

2) ทักษะในการสื่อสาร (Communication) มีกลอนลำหลายตอนที่สะท้อนให้เห็น
 ถึงทักษะการสื่อสารที่ดี ซึ่งจะยกมาอธิบายให้ทราบ ดังนี้ กลอนลำตอนแรกที่จะเสนอมีความว่า

“..(พระอินทร์ล้า) เจ้าอย่าเฝ้าจ้งชั้นลูกอ่อนกุมาร สามบาครหน่อชายเชิง
 กล้า เจ้าหากหมดบุญสร้างทางสวรรค์เทวโลก ให้เจ้าลงเกิดกำภายใต้
 มนุษย์คน อันว่าชมพูพื้นเมืองคนก็หากม่วน ก็หากหลายมากล้นสนุกยิ่ง
 กว่ากัน เจ้าอย่าไ้ทางนั้นเมืองสวรรค์มันบ่อม่วน พ้อจึงบอกลูกแก้วลงกำ

มนุษย์คน นั้นละต้นเมืองใหญ่ไทรสุก ขอให้สามบาครถ้วนลงสาเด้อท้าว

..”

จากบทกลอนที่กล่าวมานั้นเป็นการบ่งบอกถึงทักษะการสื่อสารชั้นเลิศของพระอินทร์ที่สามารถโน้มน้าว จูงใจบุตรทั้งสามโดยได้อ้างว่าหากหมตบุญก็ควรลงไปสร้างบุญกุศลยังโลกมนุษย์ ที่นั่นเต็มไปด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินใจที่จะทำให้ลูกทั้งสามมีความสุข ถ้าอยู่สวรรค์คงไม่สนุกอย่างนั้นเป็นแน่แท้ จากการสื่อสารที่ดีโดยอ้างบุญกุศลและความสนุกที่ต่างกันระหว่างโลกมนุษย์และสวรรค์นี้เองเป็นหนึ่งในสาเหตุที่ทำให้ท้าวทั้งสามยอมลงไปเกิดยังเมืองมนุษย์ตามคำกล่าวของพระอินทร์ผู้เป็นพ่อ และเมื่อลงไปเกิดแล้วก็ขอให้สร้างคุณงามความดี สร้างบุญสร้างกุศลแก่ท่านทั้งสามและโลกมนุษย์ต่อไป เปรียบกับการสื่อสารโดยทั่วไปก็ควรใช้เหตุผล ข้อดี ข้อเสียในการแนะนำโน้มน้าวให้อีกฝ่ายเห็นคล้อยตามที่ประสงค์และทำดีเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม กลอนลำตอนที่สองที่จะเสนอมีความว่า

“..ยักษ์ก็ลัดป่าไม้ข้ามด่านเป้งจาน เหลียวเห็นสอนหลอนเลาะหมู่แถวถิ่นไม้
มองเห็นไพรสวนกว้างสูงยังแถวย่าน ยักษ์ก็เหาะหอบเด็นไปหน้าบ่อเขา เสี่ยง
อุดเข้าลมปั่นสาขา ดุดังลมมาพัดปั่นบ่อทวิไม้ พอเวลาดวงได้ถึงองค์เขตถิ่น ยักษ์ก็
อุ้มอ่อนเข้า ปรารค์กว้างพักเขา

(พูด) นี่ละ สุมณฑา พี่ได้เอนางมาที่บ้านถึงเมืองพี่แล้วละ

(ลำ) บัดนี้ พี่ลียกแจ่มเจ้าเนาแท่นบัลลังก์ ให้นางทรงความสุขอยู่หอปรารค์กว้าง
บ่อให้มีแนวฮ้อนนอนเย็นลมเป่า ยักษ์ก็โลมนางน้อยนางหล้าค่อยจา พี่บ่อได้
หยาบเข้าประสงค์สิ่งแนวได้ พี่หวังเอนางมาหวังปองเป็นเจ้า พี่ก็เนาเมืองนี้คน
เดียวโดดเดี่ยว พี่บ่อมีคู่เกี่ยวเป็นหม้ายอยู่โชน นับว่าบุญมากล้นได้อ่อนมาเมือง
น้องอย่าเคืองใจสังรำไรถึงบ้าน นับว่าสมการน้องบุญมาเคยฮ่วมพี่ ลือภิเชกน้อง
เป็นแก้วมิ่งเมีย ทุกส่ำเชื้อสียอมอบมวลหมด ทั้งเงินคำพรำเมืองมวลพร้อม ขอให้
จอมใจษัตริย์เจ้าสุมณฑาเนาแท่น ทรงเสวยสืบสร้างเป็นเจ้านั่นนคร น้องเอ๋ย..”

ในบทตอนนี้ทำให้เห็นการเจรจาของยักษ์กุมภัณฑ์ต่อนางสุมณฑาที่ถูกพาตัวมายังเมืองอินราช ทำให้นางไม่ยอมและไม่พอใจแต่หลังจากที่กุมภัณฑ์เจรจาและดูแลเอาใจใส่จนนางสุมณฑาหันมารักกุมภัณฑ์อย่างจริงใจ ซึ่งทำให้เราเข้าใจดีว่าการพูดดี เจริญด้วยความเป็นมิตร มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับใครก็ตามเราย่อมได้รับสิ่งที่ดีตอบแทนกลับมาเช่นเดียวกันกลอนลำตอนที่สามที่จะเสนอมีความว่า

“(พระอินทร์ลำ) เจ้าอย่าเว้าจั่งชั้นลูกอ่อนกุมาร สามบาครหน่อชายเชิง
กล้า เจ้าหากหมตบุญสร้างทางสวรรค์เทวโลก ให้เจ้าลงเกิดก้ำภายใต้
มนุษย์คน อันว่าชมพูพื้นเมืองคนก็หากม่วน ก็หากหลายมากล้นสนุกยิ่ง

กว่ากัน เจ้าอย่าไล่ทางนั้นเมืองสวรรค์มันบ่อม่วน พ่อจึงบอกลูกแก้วลงก้าม
มนุษย์คน นั้นละต้นเมืองใหญ่ไถสนุก ขอให้สามบาครด่วนลงสาเด้อท้าว
..”

จากบทกลอนตอนกล่าวนมาเป็นทักษะการสื่อสารอีกหนึ่งของพระอินทร์ที่ได้สอนบุตรทั้งสามว่าหากเราหมดบุญบนสวรรค์แล้วก็ควรลงไปสร้างกุศลที่เมืองมนุษย์ สร้างคุณประโยชน์จึงจะได้กลับมายังเมืองฟ้าเมืองสวรรค์ ทั้งยังโน้มน้าวต่อบุตรถึงความสนุกที่แตกต่างของเมืองมนุษย์ที่มากล้นไปด้วยความสนุกสนานบันเทิงใจต่างจากสวรรค์ที่ไม่มีอะไรสนุก ทั้งนี้เปรียบได้ดั่งว่าเราควรสร้างคุณประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอ และสิ่งที่ดีจะตามมาหลังจากที่เราได้ปฏิบัติดีแล้ว ถือว่าเป็นคุณธรรมประการหนึ่งที่สังคมพึงมีอย่างยิ่ง กลอนลำตอนที่สี่ที่จะเสนอมีความว่า

(พูด กิณรีตอบ)

“..คันทว่าฝูงข้าเชื้อสาวเทพกิณรี เขาก็โหมขานจาดอสนิไซท้าว พวกน้องเป็น
พงษ์เชื้อเดียวหลานชั้นต่ำ พี่เอ๋ย ลือจักสมเภาเจ้าจอมไ้หน่อพระยา พี่
เอ๋ย คันทว่าแนวคนนีวจาโลมล้ำ คันทว่าคำกล่าวด้านโบราณเผ่ากล่าวมา
พี่ชายเอ๋ย

(สินไชลำ) คันทว่าท้าวตอบด้านจาดอกิณรี เป็นเสน่ห์หาชักหยอกโยสาวน้อย
พี่ก็กลอยใจน้องกิณรีเนื้ออ่อนๆ พระนางเอ๋ย จิตพี่ฮักฮุบน้องประสงค์แท้
คู่สู่นาง ถึงว่าเดียวหลานเชื้อเสื่อสาบ่อได้ว่า พระนางเอ๋ย คันทว่าบุญฮอด
น้องลิขมิได้คู่สู่แนว พระนางเอ๋ย

(พูด) นี่ละน้องเอ๋ย พี่นี้มาแต่ก้ำเปงจานพรากแม่ พี่ก็มา มักนาถน้อง
ประสงค์แท้คู่สู่นาง เป็นตาม่วนแท้ให้พี่เล่นนำหน่น้อง

(กิณรีตอบ) คราวนี้ฝูงสาวเชื้อกิณรีตอบบ่าว คันทบ่อเห็นตอนฮ้ายก้ำฝ่าย
กิณรี ขอให้ภูธรพระจงแอ้วชมเชยต้อง เชิญพี่มาลองเล่นล่าวงพ้อนแอ่น
เฮียงฮ่วมน้องลงเล่นลือคองคือบ่อนอ..”

ในกลอนลำตอนนี้กล่าวถึงความแตกต่างทางชนชั้นของท้าวสินไชและกิณรีซึ่งกิณรีนั้นมีเชื้อสาย
เดียวหลานชั้นต่ำคงไม่เหมาะสมกับท้าวสินไชที่เป็นเจ้าฟ้าหน่อกษัตริย์ผู้สูงส่งแต่ไม่ว่าจะมีความแตกต่าง
ทางฐานะหรือชนชั้นเพียงใดสินไชเองก็ไม่ได้สนใจแม้แต่แต่น้อย ยังรักนางกิณรีอยู่อย่างสุดหัวใจไม่ใส่ใจแม้
นางมีเชื้อผีสาว ซึ่งในบทกลอนนี้เป็นสิ่งที่ตื้ออย่างยิ่งที่จะปฏิบัติตามเป็นแบบอย่างนั้นก็คือการเคารพ
ความแตกต่างของซึ่งกันและกัน ไม่ถูกเหยียดหยามผู้ที่ต่ำต้อยกว่าตน ยกตัวอย่างเช่น ความแตกต่าง
ทางด้านศาสนา วัฒนธรรม อุดมการณ์ การศึกษา ควรเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนเคารพกันในความแตกต่าง

เหล่านี้ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้ถือได้ว่าเป็นการสื่อสารที่ดีและควรมีจิตสำนึกที่ดีเกี่ยวกับเรื่องการเคารพความแตกต่างอย่างยิ่ง

3) ทักษะด้านความร่วมมือ (Collaboration Skills) กลอนลำสินไซหลายตอนที่แสดงให้เห็นถึงการร่วมมือกันเพื่อให้สิ่งที่ประสงค์นั้นสำเร็จซึ่งจะอธิบายให้ทราบ ดังนี้ กลอนลำตอนแรกที่จะเสนอมีความว่า

(กล่าว นางทั้งหกออกลำ)

“..มองเห็นเมฆแล่นย้ายคือดั่งหงส์เหิน มองดูอากาศสุรย์ส่องมายามเช้า
ทินกรพันแสงเผยแผ่กระจ่าง มั่นก็พันขอบค้ำสายฟ้าสว่างมา หกนาง
ลูกส่วยหน้าล้างปากสีฟัน สุริยันต์เฮียงแสงสว่างมายามเช้า ผุ่งหมู่กุดโต
เต็นยอยคอนขันม่าย ดาววันสายแก่งล้ามาแล้วได้สีโม่ง

(พูด) นี่ละน้อง ออกมาหาพี่เบิ่งดู (น้องสาวออกมา)

(พี่พูด) นี่ละน้อง พวกเราทั้งหกได้ลูกออกมาคือกับพี่จันทาและนางลุน
บาดลูกเขาหมอโหรว่าเป็นคนบ่มีบุญพอลิได้ครองบ้านครองเมือง พี่
เสียใจเหลือเกินน้อง พี่ลิพาพวกเจ้าไปมนต์หมอโหรชั้นละน้อง แล้วให้
หมอโหรมาทายใหม่ชั้นละน้อง

(น้องตอบ) แม่แล้วคุณพี่

(ลำ) พอแต่คิดได้แล้วลงจากปราศรัยทอง มองไปทางเขียนโหรขึ้นมโนใจ
น้อย มั่นหากสนใจแท้มโนในทุกอย่าง แม่จ้งได้ต้องม้างให้มันฮ้างห่าง
นคร ตอนสองนางสิพราภบ้านให้คอยเบิ่งเด้อตา นางจันทานางลุนสิ
พราภพลอยเมืองบ้าน หกพระนางถึงเท่าเขียนโหรเฒ่าพ่อ นางก็ปาก
กล่าวด้านจาว่ากล่าวแถลง

(พูด) พ่อโหรเจ้าอยู่บ้านบ่อ ออกมาหาข้อยจักครวแหน

(โหรพูด) แม่ไม่มาเอ็นต่างๆแท้ ออกไปเบิ่งจักครวก่อนนา ปาดไร่ เจ้า
นั่นมีเหตุฮ้อนประการแท้สิ่งใด มาหาตาแต่เช้าแท้

(นางทั้งหกพูด) นี่ละพ่อโหร ข้อยได้ยินว่าเจ้าไปทำนายทายทัก ให้ลูกนาง
ลุนนางจันทาว่าสิได้ครองบ้านครองเมืองชั้นดีพ่อโหร

(โหรตอบ) แม่แท้ตัวละนาง ท้าวสิได้ครองนครต่อไปชั้นละ

(นางทั้งหกพูด) นี่ละพ่อโหร พวกลูกมาเดียนี้กะบ่ออื่นไกลดอก ว่าอยาก
ให้เจ้าไปทายใหม่ชั้นละ เจ้าอยากได้เงินบ่อ ให้เจ้าไปทายตัวว่าลูกนางลุน
นางจันทาเป็นบอบเป้าพงศ์ผีเซ็ดบ้านขวางเมือง ต่อไปน้ำสิท่วมฟ้าปลา
เล่าสิกินดาวชั้นละพ่อโหร

(โหรตอบ) ปาดไร่ ส่างมาสิคุมกันไปแท้น้อหานี้

(นางทั้งหกพูดคุยกัน) นี่ละ พวกเราต้องไปหาผิวพวกเธอเสียก่อน ไปบอกพี่ว่าเอาโทรมาทนายใหม่ให้ลูกนางขุนนางจันทา บอกว่ามือทนายมือนั้น พวกเธอจะบออยู่เห็นนำชั้นละ ให้พี่เอาโทรมาทนายให้ได้เห็นนำชั้นละ ว่าแล้วพวกเธอต้องไปเดี๋ยวนี้น้อง..”

ในบทกลอนลำต่อนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือของนางทั้งหกที่ต้องการกลั่นแกล้งพระนางจันทาและนางขุนเนื่องมาจากพระนางทั้งสองถูกทำนายว่าบุตรของตนนั้นเป็นผู้ที่มีบุญญาธิการจากพระอินทร์ พระนางทั้งหกจึงเกิดความอิจฉาริษยาจึงต้องการเปลี่ยนคำทำนายของโทรจึงได้คุยและร่วมมือกันทำเสน่ห์กับพระยาสุทราและติดสินบนโทรให้ทำนายใหม่ให้ลูกของนางทั้งหกนั้นเป็นผู้มีบุญแทนส่วนลูกของนางจันทาและนางขุนนั้นให้เพื่อกาลีสานกาลีเมือง มีเชื้อผีสงฆ์ชั่วร้ายหากอยู่ในเมืองต่อไปคงเกิดเภทภัยเป็นแน่จึงต้องโดนขับไล่ออกจากเมืองไปในที่สุด ในบทความตอนนี้เองถึงแม้ว่าจะไม่ใช่การร่วมมือในการทำสิ่งที่ผิดแต่ก็เห็นได้ว่าการประสานงานมีระบบการจัดการที่ดี ร่วมมือกันจนทำให้เกิดผลสำเร็จได้อย่างใจปรารถนาในที่สุด กลอนลำตอนที่สองที่จะเสนอมีความว่า

(งูชวงออกเล่า)

“..จ๊กกล่าวก้าตัวขนาดงูชวง มันก็เหียวระวังด้านดอยดงด้อย มันก็คอยเห็นท้าวสินไชเดินดุง เข้าป่าไผ่มาไล่ด้านชวง มองดูตาแดงเพี้ยงคือแสงสุริยศ เพ็นโพนเ้าอายฮ้อนดั่งไฟ ชวงหลวงฮ้ายเห็นมาหลายหลาก ยาวฮอดห้วยคราวเส้นเชือกงัว

(พูด) ตัวเราเองงูชวง รักษาเขตด้านอยู่ที่นี่ คนที่เดินเข้ามานี้ต้องเป็นอาหารของเราแน่นอน

(สินไชเล่า) คั้นว่าดงด้านนี้เขตถิ่นงูชวง มันก็ขวางทางลัดว่าลิกินบาท้าวสินไชท้าวยอศรยิงไล่ ทางสีโหริราชให้แถมข้าต้มแทง ลูที่แม้งชวงก็เล่าเลยตาย มันบ่อเตโชแข็งกว่าบาสินท้าว นับแต่พอคราวแล้วชวงตายล้มท้าว สามสหายแจ่มเจ้าลิเดินเรื่อยต่อไป นี่นา..”

ในส่วนของกลอนลำตอนนี้เป็นตอนที่ท้าวทั้งสามได้ผ่านเข้ามายังด้านงูชวง ที่รักษาเขตแห่งนี้ไว้เมื่อพบเห็นคนผ่านมาจึงต้องการกินเป็นอาหารจึงเกิดการต่อสู้รบกันอย่างดุเดือดระหว่างทั้งสามกับงูชวง ผลการต่อสู้ไม่อาจต้านทานความเก่งกาจในศาสตร์วิชาของท้าวทั้งสามได้งูชวงได้ตายในที่สุด บทกลอนลำส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงความห้าวหาญและความร่วมมือกันสู้ของทั้งสามได้เป็นอย่างดีซึ่งแสดงออกถึงความสามัคคี ทำให้ฝ่าฟันอุปสรรคทั้งปวงไปได้ในที่สุด

4) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) มีหลายตอนที่แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ซึ่งจะเสนอให้ทราบ ดังต่อไปนี้ กลอนลำตอนแรกที่จะเสนอมีความว่า

(เข้าฉาก ลำ)

“..อินทร์ก็ลงถึงห้องไพร่ขวางชัยมาตย์ อินทร์อิราชเจ้าได้เขายังอยู่คอย
บ่อนสองศรีอ่อนน้อยเดินผ่านพนาสันต์ อินทร์ต้องปรุงแปลงปลุกก่อ
สถานแปงบ้าน ไว้ถ้าสองนางน้อยเดินทางมาฮอด แปงวิมานใหญ่กว้าง
รับรองถ้าแห่งพระนาง

(พูด) เวลานี้ก็ลงมาถึงกลางดงหน้าที่นั่งนางจันทาลิมาหนี สีได้เนรมิต
ปราสาทราชวังไว้ถ้านางทั้งสองท้าวทั้งสามสักก่อน

(ลำ) พอว่าแล้วสีเนรมิตไว้ปราสาทมณฑลเศียร สองหลังเรียงต่อกันเป็นชั้น
แล้วก็เขียนลายแต้มมังกรเกะกาย ลายดอกไม้เครือพุ่มก่อนใบ แต้ม
ลาดไว้มีดอกกินรี มีหลายอันกล่อมเครือหลายต้น มีทั้งวัดถึงผ้าอาภรณ์
ทรงนุ่ง ภาชนะพร้อมของเคี้ยวอยู่กิน พร้อมทุกชั้นเสียดผูกหมอนลาย
เพื่อให้สายตามนั่งนอนกินพร้อม..”

ในความตอนนี้นั้นสื่อให้เห็นถึงการเนรมิตบ้านเรื่อง เครื่องใช้ต่างๆของพระอินทร์เพื่อให้พระนาง
ทั้งสองและท้าวทั้งสามได้ใช้อำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตมีการคิดสร้างบ้านเรือนอย่าง
สร้างสรรค์ ออกแบบสวยงาม ทนแดด ทนฝน คงทน เหมาะสำหรับการอยู่อาศัยอย่างยิ่งแสดงให้เห็นถึง
ความคิดสร้างสรรค์ของพระอินทร์ที่ทำออกมาได้สมบูรณ์แบบอย่างยิ่ง เปรียบได้ว่าการทำงานอันใดก็
ตามควรมีความคิดสร้างสรรค์ เลือกคัดสรรสิ่งที่เหมาะสมและคู่ควรที่สุด จากบทกลอนที่กล่าวมาก็เป็น
ดังตัวอย่างของการคิดสร้างสรรค์ สร้างนวัตกรรมเพื่อนำมาใช้ประกอบอาชีพหรืออำนวยความสะดวก
ต่างๆเพื่อประโยชน์รวมได้อย่างดียิ่ง กลอนลำตอนที่สองที่จะเสนอมีความว่า

“..(สินไชลำ) พอสีโห้สั่งแล้วสองท้าวเล่าลา คละเคลื่อนย้ายจากพีสีโห สิ้น
ไชจาต่อสังข์องค์น้อง อันว่าคงทางกำเมืองอาคางอยู่ จจริงเด้อ เจ้าจงดัน
ควนผ่ายไปถ่อนก่อนพี่ชาย นอน้อง พอแต่ท้าวกล่าวแล้วลิขึ้นขี่สังข์ทอง
สังข์ก็พาบายผ่านนทียามเช้า มีนานม่นที่หลวงปวงเป้ง สังข์ทะยาน
ล่องล้ากะเลยม่มฝั่งชล..”

ในกลอนลำตอนดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่
ต้องเผชิญอยู่ ซึ่งในความตอนนี้เป็นตอนที่สินไชและสังข์ทองจะข้ามแม่น้ำเพื่อเดินทางไปยังเมืองโนราช
ทันใดนั้นสังข์ทองก็ได้แปลงกายเป็นเรือเพื่อพาสินไชข้ามแม่น้ำอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้ไป ชี้ให้เห็นถึง
ความคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรมเพื่อพาตนเองก้าวข้ามอุปสรรคต่าง ๆ นั้นไปได้

ประการสุดท้าย คือ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills) ในกลอนลำสินไซก็พอจะมีอยู่บ้างที่กล่าวคล้ายกับลักษณะด้านสารสนเทศและเทคโนโลยีซึ่งจะอธิบายให้ทราบ ดังต่อไปนี้ กลอนลำตอนแรกที่จะเสนอมีความว่า

“(ลำ) อินทร์ส่องแจ้งเยี่ยมโลกโลกา มองเห็นทางชมพูมนุษย์คนภายใต้
อันนี้บ่อปรากฏแท้งทางได้จักแห่ง อินทร์ธิดาขกัณฑ์คั่นมองเยี่ยมลำไป
อินทร์ก็ส่องเข้าห้องโงงขอบจักรวาล ทั้งแดนสรวงหมู่มารชาวเชื้อ ยังบ่อ
ปรากฏแท้งทางได้จักอย่าง ผู้ที่เป็นแก่นเหง้าพระอินทร์เจ้าส่องไป แล้วปี
นเปี้ยงทิพยเนตรเวียนลง คือเฮาแยงกระจงส่องลงภายใต้ อินทร์ก็มองลง
ก้ำเปงจานเมืองใหญ่ เห็นจันทนาถไต้หวันไหวปรารถนา กับทั้งนางลุน
น้อยเมียพระองค์หล้าหมู่ นางอยากได้ลูกน้อยชายกล้าโลกลือ ให้ผาดแพ
ฝูงหมู่ผีมาร วัฏสงสารหมู่มารให้ยอมจ้อ ขอให้อินทาทให้เทิงสวรรค์ให้
เยี่ยมผ่อ แหน่เดอ ขอให้ยอยกให้ชายกล้าดังประสงค์ แหน่เดอ..”

ในส่วนของบทกลอนตอนนี้นั้นแสดงให้เห็นฤทธิ์เดชของพระอินทร์ที่สามารถล่วงรู้ทุกความเป็นมาและทราบว่าปัจจุบันเกิดอะไรขึ้น รู้สรรพสิ่งตามใจนึกและมองไปได้ไกลถึงขอบจักรวาลที่กว้างไกล เปรียบดังการมีระบบข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีที่สามารถสอดส่องทุกอย่างได้ว่า ณ ปัจจุบันนั้นมีสิ่งใดเกิดขึ้นบ้างจึงจะสามารถช่วยเหลือต่างๆได้ทันทั่วทั้ง ความสามารถของพระอินทร์ตามที่กล่าวมาก็คือเป็นเหมือนดังการใช้เทคโนโลยีสืบค้นหาข้อมูลในปัจจุบันที่สามารถรู้ได้หลากหลายเรื่องราวที่ต้องการและนำข้อมูลนั้นมาสร้างคุณประโยชน์ให้กับสังคมส่วนรวมให้มากที่สุด กลอนลำตอนที่สองที่จะเสนอมีความว่า

“(สินไซลำ) พอเมื่อวันคำคล้ายลับเหลี่ยมลงแลง อันว่าสองสี่คารพักเขา
นอนยัง ท้าวแก้วที่ด้านจาสังขน์องนาถ เทื่อนี้ศึกใหญ่ฮ้ายสิมาสู้ต่อเขา
ควรเขาไปเอาฮ้ายสิโหราขงค้ปรางค์ ให้พี่มาชิงสู้ช้อยติมารฮ้าย
(พูด) นี่ละน้องเอ๋ย เขาควรแผลงศรไปหาพี่สิโให้มาช่วยเขา น้องสิพอใจ
กับพี่บ่อ

(สังข์ทองตอบ สินไซลำ)

พอแต่ว่าท่อนั้นครเสียไปถึง ขอให้สิโให้เอ๋ยให้พี่มาเร็วฟ้าว มาหาน้องสินไซ
ผู้อนเหนียว ว่าแล้วบ่าบ่อข้าเลยน้าวโก่งธนู นีนา
(สิโให้รับศร) ศรก็เร็วไวฟ้าวคราเดียวถึงพี่ ตกส่วงหน้าสิโให้ท้าวก็เล่าเห็น
(สิโให้พูด) โออันนี้สินไซน้องสังข์ทองใช้ฮอดเดนี้ สึกใหญ่นี้สิตีฮ้ายสำได้
สิโให้ไปดูก่อน

ว่าแล้วเหาะหอบเด็นทะยานล่องเวหา เอาตนผายเมฆโผมยังฟ้า พอแต่
มาถึงเท่าสินไซน้อยอ่อน ว่าแล้วปากกล่าวด้านถามถ้อยเหตุการณ์ แม่น
น้องมีเหตุฮ้อนประการสิ่งสิ้นได้ จังค้อยยิ่งยงครส่งถึงตนอ้าย

(พูด) ยิงศรไปหาพี่เหได้ได้น้องเอ๋ย

(สินไซพูด) พวกพี่ทั้งหกอยู่จังได้ละคุณพี่

(สีโหดอบ) พี่ทั้งหกกระซี่ย่านอยู่คือแก่นั่นละน้องเอ๋ย พี่กลับมาเดี๋ยวนี้

(สินไซพูด) นี่ละคุณพี่ น้องยิงศรไปหาพี่บ่ออื่นไกลดอก คือมืออื่นมารมันสิ
มาหมู่ใหญ่ น้องว่าสีให้พี่มาสู้สงครามชอยน้องสั่นหละคุณพี่

(สีโหดอบ) นี่ละน้องเอ๋ย เร็วกบยักซ์กับมารมันสิเสียศอ้าย ให้สองสู้สอง
แสงชั้นละน้องเอ๋ย พี่กลับคืนไปหาพี่ทั้งหกก่อนชั้น

(สีโหล่า) ว่าแล้วฟ้าวสีโหล่งคืน กลับเอาตนเหาะเมฆโผมยังฟ้า..”

ในกลอนลำส่วนที่กล่าวมานี้เป็นตอนที่สินไซและสังข์ทองกำลังสู้รบกับเหล่ายักษ์ที่ยิงฆ่าให้ตายก็
ยิ่งเพิ่มจำนวนเป็นเท่าตัวทำให้ยากก็การรับมือ ทันใดนั้นสินไซจึงคิดที่จะแปลงศรเพื่อขอความช่วยเหลือ
จากพี่สีโให้มาช่วยกำจัดเหล่ายักษ์ให้หมดม้วย เมื่อแปลงศรออกไปถึงพี่สีโให้จึงรับมาหาอย่าง
รวดเร็ว จากความที่กล่าวมาข้างต้นทำให้สามารถเปรียบเทียบการแปลงศรของสินไซนั้นเป็นเหมือนการใช้
เครื่องมือสารสนเทศในการติดต่อสื่อสารระยะไกล ซึ่งมีประโยชน์อย่างมากในการขอความช่วยเหลือใน
เรื่องนี้ ถ้าในชีวิตจริงคงเป็นเครื่องมือสารสนเทศที่ใช้ในการสื่อสาร อย่างเช่น Email Facebook Line
 เป็นต้น ทั้งนี้ยังมีกลอนลำอีกหนึ่งตอนที่มีความหมายคล้ายคลึงกับตอนที่ผ่านมา คือ

“(สินไซลำ) ภูมิบาปันธูลงพื้น สิมารขึ้นเร็วสู้นางงูชาติดำ ม่นลิเสีย
เหลียมท้าวแนวเชื้อหน่ออินทร์ ท้าวก็คิดตลอดล้นผุ่หมุ่บริวาร แล้วจึง
ฎีกาถึงเสี้ยมครแสงเท่า ครกก็เลยแยงเข้าฉิมพลีเมืองใหญ่ ครอยให้เจ้าไป
เชิญท่านพระราชครุฑราช แยงที่ห้องนครกว้างนาคคำ ว่าแล้วท้าวข่าว
โก่งธนูศิลป์ ให้เจ้าไปเร็วลัดลวงพลันเร็วฟ้า

(ตอนนี้พญาครุฑ)

บัดนี้สารก็ตกลงหน้าครุฑราชเลงโย ครุฑได้มองเห็นได้ฮ้าโฮคินท้าว

(พญาครุฑพูด) ปาดโธ อันนี้ดวงครแก้วสินไซใช้ฮอด ท้าวหากตกเขตห้อง
นครกว้างนาคคำ แม่นเดือดร้อนอันได้น้องจำเป็น สีไปหาสาก่อนตอนนี
ถือว่าครดวงแก้วสินไซมาฮอด ต้องไปให้ได้..”

จากกลอนลำที่กล่าวมาข้างต้นนั้นมีเนื้อหาคล้ายคลึงกับกลอนลำตอนที่สองที่ผ่านมายัง
เนื่องจากใช้การแปลงศรเพื่อไปเชิญพระราชครุฑราชให้มายังเมืองบาดาลเพื่อจัดการกับพญานาคผู้ซึ่ง

ไม่รักษาสัจจะวาจาที่ได้กล่าวว่าจะยกบ้านยกเมืองให้สินไชหากตนแพ้พัน แต่เมื่อแพ้แล้วกลับไม่ทำตามที่ได้กล่าวไว้ถึงแม้ว่าจะขอแค่รางวัลจันทรีสิดาแทนบ้านเมืองก็ตามจนเป็นเหตุที่ทำให้ถึงสู้รบกัน ท้าวสินไชจึงแต่งศรเพื่อเรียกพญาครุฑมาในที่สุด ซึ่งก็เปรียบครดั่งเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารที่มีประโยชน์ในการติดต่อ การขอความช่วยเหลือ ซึ่งในปัจจุบันเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิต กลายเป็นสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน

4.3 แนวทางในการประยุกต์ใช้หมอลำกลอนสินไชเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในและสถานการณ์ที่ค้นพบภายหลังจากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์หมอลำสินไช รวมไปถึงแนวทางในการแสวงหาแนวทางในการประยุกต์ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไชในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ร่วมกับชุมชนอย่างไรโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.3.1) ทุนทางวัฒนธรรมตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) หมายถึง คุณค่าหรือค่านิยมที่แสดงออกทางจารีตประเพณี วิถีชุมชนที่มีรากฐานมาจากความรู้ ภูมิปัญญา รวมถึงความรู้ที่มาจากภูมิหลังของตัวบุคคล ซึ่งมีที่มาจากหลายที่ ไม่ว่าจะเป็น ตระกูล เผ่าพันธุ์ สถานภาพทางสังคม(ชนชั้น) ระดับการศึกษา จนก่อให้เกิดการยอมรับจากคนทั่วไป ทั้งนี้ทุนทางวัฒนธรรมที่จะกล่าวถึงในที่นี่ยังรวมถึงทรัพยากร ในแง่ความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สั่งสมจากประสบการณ์ชีวิตของผู้คนในชุมชนจนก่อให้เกิดเป็นชุดความรู้ ทักษะ และความสามารถที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล หรือสามารถเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าทุนความรู้ (knowledge capital) ซึ่งถ้าหากมีการถ่ายทอดจะก่อให้เกิดนวัตกรรม และผลงานที่มีความสร้างสรรค์ จนกลายเป็น “ยี่ห้อ” “แบรนด์” ทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจขึ้น (เสรี พงศ์พิศ, 2547 : 77-79) แต่ในปัจจุบันพบว่าทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้นกำลังที่จะสูญเนื่องจากจากหลายปัจจัยไม่ว่าจะเป็น เกิดการปะทะกันทางวัฒนธรรมจนก่อให้เกิดขึ้นในปัจจุบันจนก่อให้เกิดการเสื่อมสลายของวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่าทุนทางวัฒนธรรมอยู่ในลักษณะในตัวบุคคลที่สั่งสมมาจากประสบการณ์ชีวิตและการแสวงหาความรู้ในรูปแบบที่ตนสนใจแต่ในทางกลับกันเวลาที่ล่วงเลยมา ประกอบกับการปะทะกันทางวัฒนธรรม องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลซึ่งในที่นี่หมายถึงกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้สูงอายุภายในชุมชนท้องถิ่นกำลังจะสูญหายไป เพราะทุกวันนี้สังคมไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ต้องดำเนินการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยผู้สูงอายุดังกล่าวล้วนแล้วแต่เป็นครูทางภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าอย่างมาก แต่ภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหายจากภาวะเสื่อมเสียจากโรคภัยเจ็บ และการเสียชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งทำให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้สูญหายไปพร้อมกับผู้สูงอายุ โดยไม่ได้มีการเผยแพร่หรือสืบทอดต่ออนุชนคนรุ่นหลังจนนำไปสู่การอนุรักษ์ต่อไป

ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ในภูมิภาคอีสานที่มีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าอย่างมากมายคือ หมอลำสินไซ ซึ่งจากการสำรวจในพื้นที่ตำบลโนนฆ้องพบว่า มีการรวบรวมกลุ่มของหมอลำสินไซทั้งในรูปแบบที่เป็นคณะที่เป็นทางการและเป็นการรวมกลุ่มในนามหมอลำสินไซอยู่ภายในพื้นที่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 4.20 สรุปทุนทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซภายในพื้นที่ตำบลโนนฆ้อง

ลำดับ	คณะหมอลำ	สมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่
1.บ้านสร้างแก้ว	ไม่ปรากฏว่ามีคณะหมอลำสินไซภายในหมู่บ้านแต่พบว่ามีหมอลำสินไซที่ยังคงมีชีวิตอยู่จำนวน 3 ท่าน	1) นางกาสี กลางกันยา 2) นางอ่อน จันละवास 3) นางสาวภา กลางกันยา
2.บ้านโนนฆ้อง	1. คณะทองหล่อรุ่งอีสาน (ก่อตั้งพ.ศ. 2509) 2. คณะทองหล่อร่วมมิตร (ก่อตั้งพ.ศ. 2540) ปัจจุบันยุบคณะแล้ว	“สมุดกลอนลำสินไซ”
	3. คณะโนนฆ้องสังข์สินไซ (ก่อตั้งเมื่อ เดือน พฤษภาคม 2562)	มีนายทา ชาริตี และนางศรีจันทร์ ชาริตี เป็นหัวหน้าคณะ มีสมาชิกทั้งหมด 16 ท่าน ดำเนินกิจกรรมในการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซกับผู้สนใจศึกษา
3.บ้านหิสาว	1.คณะทิวารุ่งเรืองศิลป์	1) นางถัน ขุยมณตรี 2) นางสุดใจ พานน้อย 3) นายสวัสดิ์ สิบโท
4. บ้านสำโรง	ไม่มีคณะหมอลำสินไซภายในหมู่บ้าน แต่พบว่ามีกลุ่มของหมอลำสินไซเกิดขึ้นแต่ไม่มีลักษณะการรวมตัวที่เป็นทางการ บางท่านยังคงรับงานแสดงเป็นครั้งคราวเท่านั้นจากการสำรวจพบว่ามีหมอลำสินไซ จำนวน 3 ท่าน	1) นายขันตี โยวะ 2) นางลำยวน เพชรสงคราม 3) นางสมจิตร ละว้า
5.บ้านห้วยหว้า	1.คณะบู่บันเทิงศิลป์ 2.คณะชาลีบันเทิงศิลป์	1) นางถวัลย์ สวัสดิ์ทา 2) นายประเสริฐ วาทยโทยา 3) นางทองอ่อน คำมี

ลำดับ	คณะหมอลำ	สมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่
	ปัจจุบันได้รวมกลุ่มในนาม "กลุ่มอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำหมอลำสินไชบ้านห้วยหว่า"	4) นางบุญเหลือ ท้าวเพ็ง 5) นางถนอม โพธิ์ปัสสา
6.บ้านหินตั้ง	ไม่มีคณะหมอลำสินไชภายในหมู่บ้านแต่พบว่า มีผู้ที่เป็นหมอลำสินไช จำนวน 1 ท่าน ซึ่งปัจจุบันได้รวมกลุ่มอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำหมอลำสินไชบ้านห้วยหว่า	1) นางสาวพรรณ จันทะแสง
7.บ้านโนนฆ้อง	1.คณะโนนฆ้องศรีวิไล2(ก่อตั้งพ.ศ. 2498) 2.คณะรวมดาวบ้านเทิงศิลป์ (ก่อตั้งพ.ศ. 2514) 3.คณะไหมไทยบ้านเทิงศิลป์ (ก่อตั้งพ.ศ. 2561) ปัจจุบันเหลือเพียง 1 คณะ คือ คณะไหมไทยบ้านเทิงศิลป์ มีสมาชิกที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ จำนวน 14 ท่าน	1) นางสาวชัยยุกระเดื่อง 2) นางศรีจันทร์ ชาริตี 3) นายบุญทา ชาริตี 4) นางสาวรรค์ สุโพธิ์ 5) นางรัชนก คำภู 6) นางเหียน ชูสำโรง 7) นางสาวศรเดชนรสิงห์ 8) นายสม ลาโดศรี 9) นางถนอม แคว้นเขาเม็ง 10) นางเชียน 11) นายสีลา ชาริตี 12) นายทองสุข กองลี 13) นายชาลี กองลี

แหล่งที่มา : สรุปรายชื่อโดยผู้วิจัย

1. บ้านสร้างแก้ว (หมู่ที่ 1) ไม่ปรากฏว่ามีคณะหมอลำสินไชภายในหมู่บ้านแต่พบว่ามีหมอลำสินไชที่ยังคงมีชีวิตอยู่จำนวน 3 ท่าน คือ 1) นางกาสี กลางกันยา, 2) นางอ่อน จันละวาส, 3) นางสาวภา กลางกันยา ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นครูทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าในชุมชนบ้านสร้างแก้ว

2. บ้านโนนฆ้อง (หมู่ที่ 2) พบว่ามีคณะหมอลำสินไชถึง 2 คณะ ซึ่งมาจากคณะเดียวกันแต่ได้มีการก่อตั้งขึ้นมาใหม่เป็นครั้งที่ 2 คือ "คณะทองหล่อรุ่งอีสาน" (ก่อตั้งพ.ศ. 2509), "คณะทองหล่อร่วมมิตร" (ก่อตั้งพ.ศ. 2540), ซึ่งปัจจุบันไม่มีการดำเนินกิจกรรมด้านหมอลำสินไชแล้วในพื้นที่เนื่องจากสมาชิกภายในคณะเสียชีวิตทั้งหมดและไม่มีการสืบทอดไว้ แต่พบว่ามีสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมอยู่นั้นคือ "สมุดกลอนลำสินไช" ที่ถือได้ว่าเป็นความสมบูรณ์มากที่สุดซึ่งทางนางทองหล่อ คำภู (เสียชีวิตแล้ว) หัวหน้าคณะได้รวบรวมเมื่อครั้งที่ท่านได้เรียนหมอลำสินไชไว้เป็นเอกสารในการสอนสำหรับผู้สนใจเมื่อครั้งที่ท่านยังมีชีวิตอยู่

3. บ้านหินฮาว (หมู่ที่ 4) พบว่ามีคณะหมอลำสินไซ จำนวน 1 คณะ คือ “คณะทิวารุ่งเรืองศิลป์” โดยพบว่ามีสมาชิกที่มีชีวิตอยู่จำนวน 3 ท่าน คือ นางถัน ขุยมณตรี อายุ 77 ปี, นางสุดใจ พานน้อย อายุ 75 ปี, นายสวัสดิ์ สิบโท, ได้เกิดรวมกลุ่มกันเพื่อถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่บ้านหินฮาว ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น แต่ปัจจุบันไม่มีการดำเนินกิจกรรมแต่อย่างใด กล่าวได้ว่านอกจากมีครูทางภูมิปัญญาภายในชุมชนแล้ว ยังมีร่องรอยการทำกิจกรรมเกี่ยวกับหมอลำสินไซภายในชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงความพร้อมและการตระหนักถึงคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซอีกด้วย

4. บ้านลำโรง (หมู่ที่ 5) พบว่าไม่มีคณะหมอลำสินไซภายในหมู่บ้าน แต่พบว่ามีกลุ่มของหมอลำสินไซเกิดขึ้นแต่ไม่มีลักษณะการรวมตัวที่เป็นทางการ บางท่านยังคงรับงานแสดงเป็นครั้งคราวเท่านั้น จากการสำรวจพบว่ามีหมอลำสินไซ จำนวน 3 ท่าน คือ นายขันตี โยวะ อายุ 66 ปี, นางลำยวน เพชรสงคราม, นางสมจิตร ละว้า, ซึ่งถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งครูภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าในพื้นที่บ้านลำโรง และจากการสอบถามพบว่าอยากมีโอกาสที่จะนำไปเผยแพร่ให้กับลูกหลานภายในหมู่บ้านให้เกิดกาอนุรักษ์หมอลำกลอนสินไซภายในพื้นที่ให้คงอยู่ต่อไป

5. บ้านห้วยหว้า หมู่ 6 และ 8 ได้มีประวัติหมอลำสินไซในหมู่บ้านถึง 2 คณะ นั่นคือ “คณะบุ้งบันเทิงศิลป์” ซึ่งมีสมาชิกในคณะที่ยังมีชีวิตอยู่ที่อยู่ในพื้นที่ จำนวน 4 ท่าน คือ นางถวัลย์ สวัสดิ์ทา อายุ 72 ปี, นายประเสริฐ วาทยธาทา อายุ 77 ปี, “คณะชาลีบันเทิงศิลป์” มีสมาชิกในคณะที่ยังมีชีวิตอยู่ที่อยู่ในพื้นที่ จำนวน 4 ท่าน คือ นางทองอ่อน คำมี อายุ 71 ปี, นางบุญเหลือ ท้าวเพ็ง, นางถนอม โพธิ์ปัสสา, ซึ่งปัจจุบันได้เกิดการรวมกลุ่มเพื่ออนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมภายในพื้นที่ ในนามกลุ่มอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซบ้านห้วยหว้าขึ้นและดำเนินการเผยแพร่ให้กับกลุ่มวัยกลางคนที่มีความสนใจอยากเรียนรู้หมอลำสินไซ นอกจากนี้ยังเกิดการประยุกต์ใช้ “ทำรำสินไซ” เข้าไปในทำรำกลองยาวกลุ่มกลองยาวบ้านห้วยหว้า ซึ่งทำให้กลองยาวมีท่าพ้องกลองยาวที่มีลักษณะเฉพาะจากที่อื่นๆ ทำให้มีมนต์เสน่ห์และเกิดเอกลักษณ์ขึ้นภายในชุมชนโดยการนำเอาภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมในพื้นที่ นอกจากนี้ยังพบว่ามี การนำเรื่องราวของวรรณกรรมสินไซและกลอนลำสินไซที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการผจญภัยสินไซเพื่อไปตามหาอาหรือนางสุมลทา ที่เมืองอโนลาด ในเรื่องวรรณกรรมสินไซ ซึ่งสินไซต้องผ่านด่าน “6 ย่านน้ำ 9 ด่านมหาภัย” ประกอบไปด้วย ด้านงูชวง ด้านยักษ์กันดาร ด้านช้าง ด้านยักษ์ 4 ตน ด้านยักษ์นิ่ ด้านนาฬิกา นางยักษ์อัศมุขี ด้านเทพกนิรี ด้านยักษ์ภูมณัฏธ์ โดยการนำเรื่องราวจากวรรณกรรมสินไซสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมภายในพื้นที่เข้าไปในป่าดอนปู่ตา ซึ่งอยู่บริเวณทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมภายในชุมชนที่ให้เด็กและเยาวชนและบุคคลทั่วไปได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมสินไซอย่างเป็นรูปธรรม และในนามกลุ่มอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมยังได้เข้าไปดำเนินกิจกรรมร่วมกับทางโรงเรียนห้วยหว้าวิทยาคม ซึ่งเป็นลักษณะของการเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซให้กับเด็กและ

เยาวชนในช่วงเวลาลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ซึ่งเป็นโอกาสอันดีที่มีเกิดการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียนที่ได้เล็งเห็นถึงภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซดังกล่าว

6. บ้านหินตั้ง (หมู่ที่ 7) จากการสำรวจพบว่าไม่มีคณะหมอลำสินไซภายในหมู่บ้านแต่พบว่า มีผู้ที่เป็นหมอลำสินไซ จำนวน 1 ท่าน คือ นางสาวพรรณ จันทะแสง อายุ 72 ปี ซึ่งปัจจุบันได้เข้าร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซบ้านห้วยหว้าในการดำเนินกิจกรรมดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นซึ่งสะท้อนให้เห็นการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

7. บ้านโนนฆ้อง (หมู่ที่ 10) จากการสำรวจพบว่ามียุคหมอลำสินไซในหมู่บ้านถึง 3 คณะ คือ คณะโนนฆ้องศรีวิไล, คณะรวมดาวบันเทิงศิลป์, คณะไหมไทยบันเทิงศิลป์ แต่ในปัจจุบันนั้นได้มีการยุบรวมเหลือเพียง 1 คณะ คือคณะไหมไทยบันเทิงศิลป์ โดยมีนางสมัย ชูสำโรง เป็นหัวหน้าคณะ โดยมีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ จำนวน 13 คน ซึ่งได้มีการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการสืบทอดหมอลำสินไซให้กับกลุ่มวัยกลางคนที่มีความสนใจที่จะศึกษาโดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือ สสส. นอกจากนี้ยังพบว่าทางสมาชิกคณะดังกล่าวยังมีการรับงานแสดงโชว์ทั้งในนามคณะและในนามนามกลุ่มประมาณ 4-5 ซึ่งใช้ระยะเวลาประมาณ 10-20 นาที ในพื้นที่ตำบลช้างเคี้ยว เช่น บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่นักท่องเที่ยวจะมาชมสถาปัตยกรรมที่มีความงดงามนั้นคือ “สิมโบราณ” ที่มีจิตรกรรมที่บอกเล่าเรื่องราวของวรรณกรรมสินไซไว้อย่างละเอียดพร้อมกันนี้ยังเป็นศิลปะการวาดลวดลายของตัวละครไว้อย่างงดงามอีกด้วย

จากสิ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นถึงทุนทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าที่เกิดขึ้นในตำบลโนนนั้น ฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ที่ถือได้ว่าเป็นพื้นที่หนึ่งในภาคอีสานที่เกิดการแพร่กระจายของหมอลำกลอนสินไซดังจะเห็นได้จาก ข้อมูลที่ได้นำเสนอในตารางที่... ที่มีคณะหมอลำสินไซภายในตำบลโนนฆ้อง จำนวน 8 คณะ ซึ่งปัจจุบันเหลือเพียง 1 คณะ คือ คณะไหมไทยบันเทิงศิลป์ บ้านโนนฆ้อง หมู่ที่ 10 และการรวมกลุ่มหมอลำสินไซอย่างเป็นทางการในนาม “กลุ่มอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซบ้านห้วยหว้า” จำนวน 1 กลุ่ม และยังมีหมอลำสินไซที่ยังมีชีวิตและอาศัยอยู่ในพื้นที่จำนวน 28 คน พร้อมกับมีเอกสาร “สมุดกลอนลำสินไซ”ที่มีความสมบูรณ์ในด้านของกลอนลำที่ได้มีการจดบันทึกไว้ พร้อมกันนี้ยังพบว่าพบกลุ่มหมอลำสินไซที่ดำเนินกิจกรรมในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซในพื้นที่จำนวน 3 หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย บ้านโนนฆ้อง บ้านห้วยหว้า และบ้านหินขาว ซึ่งมีการจัดกิจกรรมที่แตกต่างหลากหลายกับกลุ่มคนหลายช่วงวัย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัยกลางคน และเด็กเยาวชนในพื้นที่นอกจากนี้การดำเนินกิจกรรมโดยใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซใช้เป็นสื่อกลางในการเชื่อมประสานและเกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชน ทั้งยังก่อให้เกิดความสนุกสนานร่วมกัน ส่งเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิต ลดอาการซึมเศร้า อาการเครียด ของคนภายในชุมชน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุทำให้เห็นว่าผู้สูงอายุไม่ได้ถูกทิ้งไว้อย่างโดดเดี่ยวตามลำพัง ทั้งยังสะท้อนให้เห็นพลังงานทางสังคมภายในชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการ

ผืนกำลังในการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนโดยใช้มรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นฐานในการขับเคลื่อน แต่ในขณะเดียวกันยังพบปัญหาอุปสรรคและข้อขัดขัดหลายประการภายในพื้นที่ซึ่งจะกล่าวถึงในลำดับถัดไป

4.3.2) แนวทางการประยุกต์ใช้หมอลำกลอนสินไซในการเรียนในศตวรรษที่ 21

หลังจากได้กล่าวสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซในตำบลโนนฆ้องและได้วิเคราะห์ปัจจัยปัญหาจึงนำมาสู่การค้นพบทุนทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าที่อยู่ในตัวบุคคลในพื้นที่และนำไปสู่การประชุมพูดคุยร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวแทนหมอลำสินไซตำบลโนนฆ้อง ตัวแทนผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนักเรียนในโรงเรียนเขตพื้นที่ตำบลโนนฆ้อง ได้ถูกขับเคลื่อนและการนำเอาทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่สอดแทรกไปด้วยเนื้อหา ทางด้านกฎเกณฑ์คุณธรรม จริยธรรม ผ่านตัวละครเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ให้สอดคล้องกับแผนนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นที่มุ่งเน้นให้คนในท้องถิ่นได้เกิดสำนึกรักท้องถิ่น ไม่หลงลืมรากเหง้าของตนเองและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักคุณธรรมจริยธรรม จึงนำไปสู่ทิศทางการดำเนินงานร่วมกันดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพที่ 4.11 คณะผู้วิจัยประชุมร่วมกับคณะครูและนักเรียนเพื่อแสวงหาแนวทางการประยุกต์ใช้ในทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

แหล่งที่มา : คณะผู้วิจัย

ประการแรก การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับหลักการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ได้ดำเนินการโดยนำเอาทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเข้าไปในการจัดทำหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในพื้นที่ได้ศึกษาเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งแต่ละหลักสูตรย่อมมีความแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับทรัพยากรในชุมชนท้องถิ่นที่จะ

สามารถนำมาสู่การศึกษาเรียนรู้กับนักเรียนให้ได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงทรัพยากรที่มีคุณค่าภายในชุมชน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 29 ได้มีนโยบายให้สถาบันการศึกษาหรือสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาหลักสูตรรวมทั้งติดตามประเมินผลเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตภายในชุมชนได้อย่างมีความสุข การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นได้มีความสอดคล้องกับแนวคิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในเรื่องของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ภายใต้ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนเข้ามาเป็นผู้ร่วมดำเนินการเรียนการสอนให้กับนักเรียนในโรงเรียนในเขตชุมชน ส่วนหนึ่งในการเกิดขึ้นของหลักสูตรท้องถิ่นมาจากความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับความต้องการกับชุมชน

หลังจากที่ได้มีการประชุมร่วมกับภาคีเครือข่าย ซึ่งประกอบไปด้วย ตัวแทนกลุ่มหมอลำสินไช ตำบลโนนฆ้อง ตัวแทนคณะครูโรงเรียนในเขตพื้นที่ตำบลโนนฆ้อง ตัวแทนหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนนักเรียนเข้าร่วมประชุมเพื่อแสวงหาแนวทางโดยได้ข้อสรุปผ่านการถกเถียงแลกเปลี่ยนกันถึงสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไช จนนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงทุนทางวัฒนธรรมภายในชุมชน ตลอดจนจนถึงความต้องการและความเป็นไปได้ในการดำเนินการโดยการนำเอาภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไชเข้าไปสู่วาระการประชุมคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาเพื่อยกร่างหลักสูตรท้องถิ่นภายในสถานศึกษาในพื้นที่ตำบลโนนฆ้องได้ศึกษาโดยแบ่งเป็นรายละเอียดในการศึกษาดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.21 รายละเอียดการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นตามระดับชั้นภายในสถานศึกษา

ลำดับชั้น	รายวิชาที่เกี่ยวข้อง	เนื้อหา
ชั้นอนุบาล 1		- รับฟังการเล่านิทานก่อนนอนจากคุณครู
ชั้นอนุบาล 2		- ตอบคำถามจากภาพในวรรณกรรมสินไช
ประถมศึกษาตอนต้น 1	วิชาศิลปะ	- เล่านิทานสินไช, วาดภาพพระบายสีวรรณกรรมสินไช
ประถมศึกษาตอนต้น 2	วิชาภาษาไทย	- ฝึกอ่านตัวอักษรภาษาลาวในกลอนลำสินไช
ประถมศึกษาตอนต้น 3	วิชาภาษาไทย	- ฝึกอ่านตัวอักษรภาษาลาวในกลอนลำสินไช และท่องบทกลอนลำ

ลำดับชั้น	รายวิชาที่เกี่ยวข้อง	เนื้อหา
ประถมศึกษาตอนต้น 4	วิชาภาษาไทย, วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	- ศึกษาวรรณกรรมสืงผ่านหนังสือ,วิเคราะห์คุณธรรมในวรรณกรรมสืง
ประถมศึกษาตอนต้น 5	วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	- ศึกษาอุทยานการเรียนรู้สืงในตำบลโนนฆ้อง, พิพิธภัณฑ์วรรณกรรมสืง
ประถมศึกษาตอนต้น 6	วิชาศิลปะ, วิชาภาษาไทย, วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา,	- การแสดงละครสืง, การฝึกขับร้องสรภัญญะสืง, การเล่นเกมสืง, การฝึกเล่นดนตรีประกอบคณะหมอลำสืง
มัธยมศึกษาตอนต้น 1	วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, วิชาภาษาไทย, วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา, วิชาศิลปะ	- การศึกษาประวัติศาสตร์หมอลำสืงผ่านกลุ่มศิลปินหมอลำสืง, ฝึกอ่านและท่องกลอนลำสืง, การฝึกซ้อมรำสืง, การฝึกเล่นดนตรีประกอบคณะหมอลำสืง
มัธยมศึกษาตอนต้น 2	วิชาภาษาไทย, วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา, วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี, วิชาศิลปะ	ฝึกอ่านและท่องกลอนลำสืง, การฝึกซ้อมรำสืงโดยแยกตัวละครต่างๆภายในเรื่องวรรณกรรม, การศึกษาการทำผ้าไหมลายสืง, การฝึกเล่นดนตรีประกอบคณะหมอลำสืง
มัธยมศึกษาตอนต้น 3	รายวิชาชุมนุม, คาบลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้, วิชาศิลปะ	การซ้อมหมอลำสืงในรูปแบบคณะหมอลำ, การฝึกเล่นดนตรีประกอบคณะหมอลำสืง, การจัดทำสื่อชุมชน

แหล่งที่มา :คณะผู้วิจัย

นอกจากนี้ยังจะมีการดำเนินการกำหนดรายละเอียดตัวชี้วัด วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และผลต่อจะได้รับจากการจัดทำหลักสูตรต่อผู้เรียน ตลอดจนการวางแผนการสอนของคณะครู และการพัฒนาในรูปแบบของการจัดทำหนังสือเกี่ยวกับประวัติหมอลำสืงในตำบลโนนฆ้องและบอกเล่าเรื่องของวรรณกรรมสืงเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนให้กับคณะครูภายในตำบลโนนฆ้องอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ประการที่สอง การทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ได้มีการเสนอในที่ประชุม เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ภายในห้องเรียนและเกิดการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การเรียนหมอลำสินไซ เป็นการเรียนรู้ในลักษณะกิจกรรมการเรียนในคาบเรียนรายวิชา ชุมนุมและชั่วโมงกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดขึ้น เพื่อให้ นักเรียนในโรงเรียนได้มีเวลาที่จะเรียนรู้นอกห้องเรียน จะช่วยให้นักเรียนลดความเครียด และเสริมสร้าง ทักษะทุกด้าน คือด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ตลอดจนการเรียนรู้เพื่อนำไปเพื่อนำไป ปรับใช้ในชีวิตจริงศึกษาเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการในหลากหลายกลุ่มสาระเข้า มาไว้ด้วยกัน เช่น กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระสุขศึกษาและพล ศึกษาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ฯลฯ เพื่อพัฒนา ผู้เรียนให้มีความรู้ในหลากหลายมิติซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในการทำงานและการใช้ชีวิตใน สังคมต่อไปในอนาคต

2) การฟังเทศนาสินไซ เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้กับนักเรียน ภายในโรงเรียน ซึ่งทางโรงเรียนจะมีโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนซึ่งจัดขึ้นทุกภาค การศึกษาโดยโรงเรียนจะมีการเชิญพระวิทยากรที่อยู่ในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ให้นักเรียนมีความรู้ในด้านหลักธรรมคำสั่งสอนที่ทอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมสินไซ

3) การจัดทำค่ายสินไซภายในโรงเรียน เป็นอีกหนึ่งรูปแบบที่มีการนำเสนอภายในที่ประชุมใน ลักษณะการศึกษาเรียนรู้ผ่านครุทางภูมิปัญญาภายในชุมชนและผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ คณะครูภายใน โรงเรียน โดยจัดเป็นฐานการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ฐานประวัติศาสตร์หมอลำสินไซตำบลโนนฆ้อง ฐานเรียนรู้ เนื้อหากลอนลำสินไซและการทักษะการลำหมอลำสินไซ ฐานผลิตภัณฑ์จากสินไซ ฯลฯ เพื่อเป็นการ เสริมทักษะให้ผู้เรียนสามารถมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวรรณกรรมสินไซมากยิ่งขึ้นและมี ความสัมพันธ์อันดีที่จะพัฒนาไปสู่การใช้เวลาว่างของเด็กและเยาวชนให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาหมอ ลำสินไซในอนาคต

ประการที่สาม การส่งเสริมการเรียนรู้จากฐานการเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่น การส่งเสริมการ เรียนรู้นอกห้องเรียนโดยใช้ชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่ ที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียนเป็นฐานในการเรียนรู้เป็นอีก หนึ่งกระบวนการในการเรียนในศตวรรษที่ 21 ที่เรียกว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนนั้นจะเป็น บุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องเกี่ยวกับ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี และเรื่องอื่นๆ ภายในชุมชน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเด็กและเยาวชนหรือบุคคลทั่วไปใน ชุมชนที่สนใจที่อยากจะศึกษาเรียนรู้ต่อไป ซึ่งสามารถเรียนรู้จากสิ่งต่างๆเหล่านี้

1) การศึกษาสินไซผ่านอุทยานการเรียนรู้สินไซ ณ ดอนปู่ตาเจ้าปู่คำแสนบ้านห้วยหว้า เป็นอีก หนึ่งศูนย์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชนที่เชื่อมโยงกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมภายในท้องถิ่นจนเกิด เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถใช้เป็นแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซภายใน ชุมชนบ้านห้วยหว้า ซึ่งเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพและทรัพยากรที่สามารถจัดการเรียนรู้ภายใน

ท้องถิ่นได้ ทั้งนี้ที่ประชุมได้เสนอให้มีการนำนักเรียนมาศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่จริงนอกจากการเรียนภายในห้องเรียนเพื่อให้มีความรู้และเห็นภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งต้องจัดให้มีบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านวรรณกรรมสินไซเป็นผู้บรรยายฐานการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในป่าแต่ละฐานว่ามีความเชื่อมโยงกับวรรณกรรมสินไซอย่างไร โดยชั้นที่จะมาศึกษาเรียนรู้คือชั้นประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ได้ศึกษาเรียนรู้ภายในหลักสูตรท้องถิ่นภายในโรงเรียนในเขตพื้นที่ตำบลโนนฆ้อง

2) การเรียนรู้การทำผ้าไหมลายสินไซ เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่เสนอในที่ประชุมเพื่อกำหนดแนวทางในการในการศึกษาที่เชื่อมโยงสามารถเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวเนื่องกับวรรณกรรมสินไซภายในพื้นที่ตำบลโนนฆ้อง ซึ่งนอกจากมีหมอลำสินไซแล้วยังมีผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการทอผ้าไหมลายสินไซ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับคนภายในชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นการประยุกต์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมภายในชุมชน คือ วรรณกรรมสินไซ นำไปใส่เป็นลายผ้าไหมที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นพร้อมกันนี้ยังนอกจากเป็นฐานเรียนรู้แล้วยังสามารถทำให้นักเรียนที่มีความสนใจศึกษาเพิ่มเติมและอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตสามารถสร้างรายได้ให้กับนักเรียนอีกทางหนึ่งเพื่อลดภาระ ค่าใช้จ่าย ทางครอบครัว ซึ่งฐานการเรียนรู้ดังกล่าว นั้นจะอยู่ที่ บ้านสร้างแก้ว ที่เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีการทอผ้าลายสินไซ ซึ่งจะพัฒนาไปสู่ลายผ้าไหมประจำตำบลโนนฆ้องต่อไป และโรงเรียนภายในพื้นที่สามารถนำเอาผ้าลายสินไซดังกล่าวมาตัดเป็นชุดที่ใช้ประจำวันของนักเรียนอีกหนึ่งวันโดยขึ้นอยู่กับทางโรงเรียนในพื้นที่ที่จะกำหนดขึ้น ทั้งยังเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นอีกด้วย

ทั้งนี้การเรียนรู้การทำผ้าไหม จะช่วยเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม รวมถึงทักษะด้านชีวิตและการทำงาน ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ประการที่สี่ การจัดมหกรรมวิชาการหมอลำสินไซ การจัดงานมหกรรมวิชาการหมอลำสินไซตำบลโนนฆ้องเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่มีการนำเสนอขึ้นในที่ประชุมเพื่อเป็นการเล็งเห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซภายในพื้นที่ตำบลโนนฆ้อง พร้อมกับเป็นการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดังกล่าว โดยเปิดโอกาสโรงเรียนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมร่วมกันที่เชื่อมโยงกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็น การตอบปัญหาธรรมะจากวรรณกรรมสินไซ การประกวดการเล่านิทาน การประกวดการขับร้องสรภัญญะสินไซ การประกวดแต่งตัวเลียนแบบตัวละครในวรรณกรรม การแข่งเล่านิทานสินไซ รวมไปถึงการแสดงประกวดหมอลำสินไซระดับนักเรียน โดยการจัดกิจกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นการเสริมสร้างทักษะให้กับนักเรียนและสร้างคุณค่าทางจิตใจให้กับผู้คนภายในชุมชนให้ตระหนักถึงคุณค่าและช่วยกันอนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่กับคนรุ่นหลังสืบต่อไป

ตารางที่ 4.22 สรุปแนวทางในการประยุกต์วรรณกรรมสินไซกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ลำดับชั้น	ทักษะในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	เนื้อหา
ชั้นอนุบาล 1	ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking)	- รับฟังการเล่านิทานก่อนนอนจากคุณครู

ลำดับชั้น	ทักษะในการเรียนในศตวรรษที่ 21	เนื้อหา
ชั้นอนุบาล 2	ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking)	- ตอบคำถามจากภาพในวรรณกรรมสืงไซ
ประถมศึกษาตอนต้น 1	ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม	- เล่านิทานสืงไซ, วาดภาพระบายสีวรรณกรรมสืงไซ
ประถมศึกษาตอนต้น 2	ทักษะในการสื่อสาร (Communication)	- ฝึกอ่านตัวอักษรภาษาลาวในกลอนลำสืงไซ
ประถมศึกษาตอนต้น 3	ทักษะในการสื่อสาร (Communication)	- ฝึกอ่านตัวอักษรภาษาลาวในกลอนลำสืงไซ และท่องบทกลอนลำ
ประถมศึกษาตอนต้น 4	ทักษะชีวิตและการทำงาน (Life and Career Skills)	- ศึกษาวรรณกรรมสืงไซผ่านหนังสือ, วิเคราะห์คุณธรรมในวรรณกรรมสืงไซ
ประถมศึกษาตอนต้น 5	ทักษะการเรียนรู้และทักษะสร้างนวัตกรรมใหม่ (Learning and Innovation Skills)	- ศึกษาอุทยานการเรียนรู้สืงไซ ตำบลโนนฆ้อง, ฟังเทศน์วรรณกรรมสืงไซ
ประถมศึกษาตอนต้น 6	ทักษะในการสื่อสาร (Communication), ทักษะด้านความร่วมมือ (Collaboration Skills)	- การแสดงละครสืงไซ, การฝึกขับร้องสรภัญญะสืงไซ, การเล่นเกมสืงไซ, การฝึกเล่นดนตรีประกอบคณะหมอลำสืงไซ
มัธยมศึกษาตอนต้น 1	ความรู้พื้นฐานต่อสิ่งแวดลอม, ทักษะในการสื่อสาร (Communication), ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม	- การศึกษาประวัติศาสตร์หมอลำสืงไซผ่านกลุ่มศิลปินหมอลำสืงไซ, ฝึกอ่านและท่องกลอนลำสืงไซ, การฝึกซ้อมรำสืงไซ, การฝึกเล่นดนตรีประกอบคณะหมอลำสืงไซ
มัธยมศึกษาตอนต้น 2	ทักษะชีวิตและการทำงาน (Life and Career Skills), ทักษะการเรียนรู้และทักษะสร้างนวัตกรรมใหม่ (Learning and Innovation Skills)	ฝึกอ่านและท่องกลอนลำสืงไซ, การฝึกซ้อมรำสืงไซโดยแยกตัวละครต่างๆ ภายในเรื่องวรรณกรรม, การศึกษาการทำผ้าไหมลายสืงไซ, การฝึกเล่นดนตรีประกอบคณะหมอลำสืงไซ

ลำดับชั้น	ทักษะในการเรียนในศตวรรษที่ 21	เนื้อหา
มัธยมศึกษาตอนต้น 3	ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation), ทักษะด้านความร่วมมือ (Collaboration Skills), ทักษะชีวิตและการทำงาน (Life and Career Skills)	การซ่อมหมอลำสั่นไซ้ในรูปแบบคณะหมอลำ, การฝึกเล่นดนตรีประกอบคณะหมอลำสั่นไซ้, การจัดทำสื่อชุมชน

แหล่งที่มา :คณะผู้วิจัย

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

ในบทนี้จะกล่าวถึงผลการศึกษาที่ได้จากการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ซึ่งประกอบไปด้วยสถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสืงไซตำบลโนนฆ้องอำเภอบ้านฝางจังหวัดขอนแก่น องค์ความรู้ในกลอนลำสืงไซกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้หมอลำกลอนสืงไซเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 สรุป

5.1.1) สถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสืงไซตำบลโนนฆ้อง

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์หมอลำสืงไซในช่วงต้นปี 2562 ภายในหมู่บ้านต่างๆทั้ง 10 หมู่ ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ได้พบว่ามีหมู่บ้านที่มีคณะหมอลำสืงไซ จำนวน 3 หมู่บ้าน คือ บ้านโนนฆ้อง บ้านหินฮาว และบ้านห้วยหว้า และมีผู้ที่เป็นหมอลำสืงไซภายในหมู่บ้านจำนวน 8 หมู่บ้าน จากทั้งหมด 10 หมู่บ้าน ผู้ศึกษาได้รวบรวมและวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมภายในหมู่บ้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ประการแรก การถูกลดบทบาทความสำคัญของหมอลำกลอนสืงไซเนื่องจากกระแสของวัฒนธรรมใหม่ เช่น หมอลำเพลิน ต่อยด้วยหมอลำกลอนซึ่ง และปัจจุบันมีวงดนตรีเคลื่อนที่หรือรถแห่ โดยในอดีตไม่มีการประยุกต์หมอลำสืงไซให้ทันสมัย อีกทั้งยังลำเนื้อหาของเรื่องเป็นเรื่องเดียวตลอดทั้งเรื่องทำให้หมอลำเพลิน หมอลำกลอนซึ่งและรถแห่เข้ามาแทนที่กิจกรรมนันทนาการของชุมชน ทำให้ผู้นิยมหมอลำสืงไซหันไปนิยมหมอลำเพลินมากขึ้น

ประการที่สอง การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุส่งผลต่อหมอลำกลอนสืงไซ กล่าวคือ สภาพหมอลำกลอนสืงไซทั้งหมดในปัจจุบันล้วนมีแต่ผู้สูงอายุทั้งสิ้น การแสดงมีความยากลำบาก ร่างกายไม่แข็งแรง อีกทั้งยังมีโรคประจำตัว และอาการผิดปกติของร่างกาย เช่น ลื่นแข็ง ได้ส่งผลต่อการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสืงไซ

ประการที่สาม การสนับสนุนและให้ความสำคัญจากฝ่ายนโยบายมีข้อจำกัด ในการอนุรักษ์หมอลำกลอนสืงไซ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ชุมชน โรงเรียน ที่จะนำไปต่อยอดในการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสืงไซ จึงนำไปสู่การไม่มีพื้นที่ให้หมอลำสืงไซได้แสดงออกในพื้นที่ชุมชนได้ส่งผลต่อการรับรู้ของเด็กและเยาวชนและบุคคลทั่วไปภายในชุมชนจึงไม่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ประการที่สี่ กิจกรรมขาดความต่อเนื่องในการอนุรักษ์หมอลำกลอนสืบทอด การรื้อฟื้นหมอลำสืบทอดในตำบลโนนฆ้อง มีร่องรอยให้เห็นอยู่บ้านแต่ไม่ต่อเนื่อง เช่นกรณีบ้านหินขาว ที่ได้รับงบประมาณการสนับสนุนกิจกรรมจากทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนและสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในการดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์และสืบทอดหมอลำสืบทอดให้เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านเป็นระยะเวลาประมาณ 3 เดือน พอจบโครงการก็ไม่มีกิจกรรมระหว่างเด็กและผู้เป็นหมอลำสืบทอดในหมู่บ้านจึงนำไปสู่การขาดกิจกรรมที่ต่อเนื่องในการอนุรักษ์หมอลำสืบทอด

ประการที่ห้า ขาดกระบวนการศึกษาและสืบค้นข้อมูลทางวัฒนธรรม ซึ่งการจัดทำฐานข้อมูลทางวัฒนธรรมสามารถนำไปต่อยอดในทางนโยบายเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสืบทอดภายในพื้นที่ตำบลโนนฆ้องอาจกล่าวได้ว่าเป็นพื้นที่แห่งหมอลำสืบทอด ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าที่สมควรแก่การอนุรักษ์และสืบทอดภายในพื้นที่ ที่ผ่านมามีเพียงบางกรณีศึกษาเท่านั้นที่มาเก็บข้อมูลบ้าง เช่น กรณีวัดศักดิ์ วรยศ (2554) ที่เก็บข้อมูลหมอลำสืบทอดตำบลโนนฆ้อง แต่เก็บไม่ครอบคลุมทุกคณะในหมู่บ้านและ ปัจจุบัน (2562) ยังมีการตั้งคณะขึ้นมาใหม่อีกครั้ง

ประการที่หก เริ่มมีหน่วยงานภายนอกให้ความสำคัญและรื้อฟื้นหมอลำสืบทอด กล่าวคือ มีการกระตุ้นจากหน่วยงานภายนอกที่เห็นถึงความสำคัญกับหมอลำสืบทอดทำให้คนในชุมชนท้องถิ่นตื่นตัว เช่น กรณีนายประมวล พิมพ์เสน ประธานศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชย์จังหวัดขอนแก่น มีแนวคิดจะส่งเสริมให้เกิดการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์หมอลำกลอนสืบทอด กรณีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กระตุ้นและสร้างความตระหนักให้ชุมชนเกิดกลุ่มอนุรักษ์และประยุกต์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำกลอนสืบทอดบ้านห้วยหว้า กรณีกลุ่มกิจกรรมวัดไชยศรี บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น นำหมอลำสืบทอดบ้านโนนฆ้อง ไปแสดงอยู่บ่อยครั้ง ทำให้พอจะมีการจับกลุ่มและเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมหมอลำสืบทอดอยู่บ้าง

ประการที่เจ็ด การเข้ามาของสื่อสมัยใหม่ที่ดึงดูดให้เด็กและเยาวชนเปลี่ยนพื้นที่การเรียนรู้ จากแต่เดิมในอดีตเด็กและเยาวชนจะการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสืบทอด แต่ปัจจุบันได้มีสื่อต่างๆเข้ามามีบทบาทมากขึ้นกับเด็กและเยาวชนทำให้พื้นที่การเรียนรู้ของเด็กมีมากขึ้นและเริ่มถอยห่างจากพื้นที่ในหมู่บ้าน ในขณะที่เดียวกันหลักสูตรที่มีการสอนในโรงเรียนเน้นไปที่การเรียนรู้ในหลักสูตรทำให้ส่งผลให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่ไม่ได้ให้ความสนใจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำกลอนสืบทอดภายในชุมชนท้องถิ่นตนเอง

5.1.2 องค์ความรู้ในกลอนลำสืบทอดกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

จากการศึกษาวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์กลอนลำสืบทอด ที่สามารถเชื่อมโยงกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประการแรก ทักษะการเรียนรู้และทักษะสร้างนวัตกรรมใหม่ (Learning and Innovation Skills) ที่ประกอบไปด้วย

1) ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) สะท้อนให้เห็นจากกลอนลำผ่านการเลือกมารดาผู้มีบุญที่สมควรจะเป็นแม่ของท้าวทั้งสาม โดยสินไชกับสังข์ทองได้เลือกไปเกิดกับนางลุน ส่วนสีโหได้ไปเกิดกับมเหสีเอกนามว่าจันทา พร้อมทั้งดูวันเวลาที่เหมาะสม เปรียบเหมือนการเลือกคนในการทำงานหรือเลือกหัวหน้างานก็ควรเลือกคนที่มีความสามารถ มีคุณธรรมในใจเหมาะสมกับสิ่งที่ทำหากมีการเลือกผิดพลาดใช้คนผิดกับงานคงทำให้นั้นนั้นไม่อาจประสบผลสำเร็จ

2) ทักษะในการสื่อสาร (Communication) สะท้อนให้เห็นการเจรจาของยักษ์กุมภกันต์ต่อนางสมณดาที่ถูกพาตัวมายังเมืองอโนราชทำให้นางไม่ยอมและไม่พอใจแต่หลังจากที่กุมภกันต์เจรจาและดูแลเอาใจใส่นางสมณดาหันมารักกุมภกันต์อย่างจริงใจ ซึ่งทำให้เราเข้าใจดีกว่าการพูดดี เจริญด้วยความเป็นมิตร มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับใครก็ตามเราย่อมได้รับสิ่งที่ดีตอบแทนกลับมา

3) ทักษะด้านความร่วมมือ (Collaboration Skills) สะท้อนให้เห็นจากตอนที่ท้าวทั้งสามได้ผ่านเข้ามายังด่านงูชวง ที่รักษาเขตแห่งนี้ไว้ เมื่อพบเห็นคนผ่านมาจึงต้องการกินเป็นอาหารจึงเกิดการต่อสู้รบกันอย่างดุเดือดระหว่างทั้งสามกับงูชวง ผลการต่อสู้ไม่อาจต้านทานความเก่งกาจในศาสตร์วิชาของท้าวทั้งสามได้งูชวงได้ตายในที่สุด บทกลอนลำส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงความห้าวหาญและความร่วมมือกันสู้ของทั้งสามได้เป็นอย่างดีซึ่งแสดงออกถึงความสามัคคี ทำให้ฝ่าฟันอุปสรรคทั้งปวงไปได้ในที่สุด

4) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) การสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ต้องเผชิญอยู่ ซึ่งในความตอนนี้เป็นตอนที่สินไชและสังข์ทองจะข้ามแม่น้ำเพื่อเดินทางไปยังเมืองอโนราชทันใดนั้นสังข์ทองก็ได้แปลงกายเป็นเรือเพื่อพาสินไชข้ามแม่น้ำอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้ไป ชี้ให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรมเพื่อพาตนเองก้าวข้ามอุปสรรคต่าง ๆ นั้นไปได้

ประการที่สอง ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills) ดังสะท้อนให้เห็นจากการแปลงครของสินไชเพื่อไปเชิญพระราชครูทราขให้มายังเมืองบาดาลเพื่อจัดการกับพญานาคผู้ซึ่งไม่รักษาสัจจะวาจาที่ได้กล่าวว่าจะยกบ้านยกเมืองให้สินไชหากตนแพ้พ่ายนั้น แต่เมื่อแพ้แล้วกลับไม่ทำตามที่ได้กล่าวไว้ถึงแม้ว่าจะขอแค่นางจันทรีสิดาแทนบ้านเมืองก็ตามจนเป็นเหตุที่ทำให้ถึงสู้รบกัน ท้าวสินไชจึงแปลงครเพื่อเรียกพญาครุฑมาในที่สุด ซึ่งก็เปรียบครดังเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารที่มีประโยชน์ในการติดต่อ การขอความช่วยเหลือ ซึ่งในปัจจุบันเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิต กลายเป็นสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน

ประการที่สาม ทักษะชีวิตและการทำงาน (Life and Career Skills) โดยสะท้อนให้เห็นทักษะของท้าวทั้งสามในการใช้ชีวิตร่วมกับสรรพสัตว์ทั้งหลายในป่าดงพงไพรกว้างแห่งนี้ได้ เรื่องอาหารการกินก็พึ่งพาอาศัยผืนป่า กินของป่า ป่าเป็นดังห้องครัว มีสัตว์ทั้งหลายเป็นผองเพื่อน โดยมีทักษะในการเอาตัวรอดจากอันตรายต่างๆได้เป็นอย่างดีเปรียบดังการใช้ชีวิตของมนุษย์ทั่วไปให้มีความรู้ความสามารถในหลักวิชาอย่างเชี่ยวชาญ มีทักษะการทำงาน การเอาตัวรอด และกล้าเผชิญกับความท้าทายภายในที่ทำงาน และสามารถพึ่งตนเองได้

ประการที่สี่ การมีความรู้ในสาขาวิชาหลัก (Core subjects) และ ต้องรู้ในลักษณะสหวิทยาการ (interdisciplinary) สะท้อนให้เห็นตอนที่เกิดการต่อสู้สินค้ากับช่วง แต่ทว่าทั้งหมดที่ได้หลบเลี่ยงเพราะขาดซึ่งด้วยวิชา ความสามารถ ไม่อาจต่อสู้กับศัตรูร้ายได้ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าอับอายอย่างมากในการเป็นถึงบุตรของเจ้าฟ้าผู้ครองเมืองแต่กลับไม่มีศาสตร์วิชาที่มีไว้เพื่อป้องกันตัวและขาดซึ่งความกล้าหาญ การที่บุคคลใดก็ตามขาดซึ่งวิชาความสามารถติดตัวก็มิอาจนำพาตนเองให้รอดพ้นจากอุปสรรคต่างๆได้จึงจำเป็นต้องมีการฝึกฝน เรียนรู้ และพัฒนาทักษะของตนให้สูงขึ้นเพื่อแข่งขัน ต่อสู้ ฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆที่ผ่านเข้ามา

5.1.3 แนวทางในการประยุกต์ใช้หมอลำกลอนสินไซเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ประการแรก การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับหลักการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หลังจากที่ได้มีการประชุมร่วมกับภาคีเครือข่าย ซึ่งประกอบไปด้วย ตัวแทนกลุ่มหมอลำสินไซตำบลโนนฆ้อง ตัวแทนคณะครูโรงเรียนในเขตพื้นที่ตำบลโนนฆ้อง ตัวแทนหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนนักเรียนเข้าร่วมประชุมเพื่อแสวงหาแนวทางโดยได้ข้อสรุปผ่านการถกเถียงแลกเปลี่ยนกันถึงสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซ จนนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงทุนทางวัฒนธรรมภายในชุมชน ตลอดจนถึงความต้องการและความเป็นไปได้ในการดำเนินการโดยการนำเอาภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซเข้าไปสู่วาระการประชุมคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาเพื่อยกร่างหลักสูตรท้องถิ่น โดยในขณะนี้อยู่ในระหว่างการจัดทำร่างหลักสูตรท้องถิ่น

ประการที่สอง การส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ได้จากการวิเคราะห์จากการดำเนินการจัดประชุมร่วมกับคณะผู้บริหารโรงเรียนภายในเขตพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ภายในห้องเรียนและเกิดการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตซึ่งอาจจะมีกิจกรรมที่หลากหลายในการเรียนรู้ เช่น การเรียนหมอลำสินไซ, การฟังเทศนาสินไซ, การจัดทำค่ายสินไซภายในโรงเรียน เป็นต้น

ตารางที่ 5.1 ตารางการประยุกต์เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น

ลำดับชั้น	รายวิชาที่เกี่ยวข้อง	เนื้อหา
ชั้นอนุบาล 1		- รับฟังการเล่านิทานก่อนนอนจากคุณครู
ชั้นอนุบาล 2		- ตอบคำถามจากภาพในวรรณกรรมสินไซ
ประถมศึกษาตอนต้น 1	วิชาศิลปะ	- เล่านิทานสินไซ, วาดภาพระบายสีวรรณกรรมสินไซ
ประถมศึกษาตอนต้น 2	วิชาภาษาไทย	- ฝึกอ่านตัวอักษรภาษาลาวในกลอนลำสินไซ
ประถมศึกษาตอนต้น 3	วิชาภาษาไทย	- ฝึกอ่านตัวอักษรภาษาลาวในกลอนลำสินไซ และท่องบทกลอนลำ

ลำดับชั้น	รายวิชาที่เกี่ยวข้อง	เนื้อหา
ประถมศึกษาตอนต้น 4	วิชาภาษาไทย, วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	- ศึกษาวรรณกรรมสั้นผ่านหนังสือ, วิเคราะห์คุณธรรมในวรรณกรรมสั้น
ประถมศึกษาตอนต้น 5	วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	- ศึกษาอุทยานการเรียนรู้สั้นไซตาบลโนนหม่อง, ฟังเทศน์วรรณกรรมสั้น
ประถมศึกษาตอนต้น 6	วิชาศิลปะ, วิชาภาษาไทย, วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา, วิชาศิลปะ	- การแสดงละครสั้น, การฝึกขับร้องสรภัญญะสั้น, การเล่นเกมสั้น, การฝึกเล่นดนตรีประกอบคณะหมอลำสั้น
มัธยมศึกษาตอนต้น 1	วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, วิชาภาษาไทย, วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา, วิชาศิลปะ	- การศึกษาประวัติศาสตร์หมอลำสั้นผ่านกลุ่มศิลปินหมอลำสั้น, ฝึกอ่านและท่องกลอนลำสั้น, การฝึกซ้อมรำสั้น, การฝึกเล่นดนตรีประกอบคณะหมอลำสั้น
มัธยมศึกษาตอนต้น 2	วิชาภาษาไทย, วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา, วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี, วิชาศิลปะ	ฝึกอ่านและท่องกลอนลำสั้น, การฝึกซ้อมรำสั้นโดยแยกตัวละครต่างๆ ภายในเรื่องวรรณกรรม, การศึกษาการทำผ้าไหมลายสั้น, การฝึกเล่นดนตรีประกอบคณะหมอลำสั้น
มัธยมศึกษาตอนต้น 3	รายวิชาชุมนุม, คาบลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้, วิชาศิลปะ	การซ้อมหมอลำสั้นในรูปแบบคณะหมอลำ, การฝึกเล่นดนตรีประกอบคณะหมอลำสั้น, การจัดทำสื่อชุมชน

แหล่งที่มา :คณะผู้วิจัย

ประการที่สาม การส่งเสริมการเรียนรู้จากฐานการเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่น การส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียนโดยใช้ชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่ ที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียนเป็นฐานในการเรียนรู้เป็นอีกหนึ่งกระบวนการในการเรียนในศตวรรษที่ 21 ที่เรียกว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนนั้นจะเป็นจะเป็นบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องเกี่ยวกับ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี และเรื่องอื่นๆ ซึ่งประกอบไปด้วย การศึกษาสั้นผ่านอุทยานการเรียนรู้สั้นไซตาบลโนนหม่อง ณ ป่าดอนปู่ตาเจ้าปู่คำแสน, การเรียนรู้การทำผ้าไหมลายสั้น, ผลิตภัณฑ์จักสานของกลุ่มผู้สูงอายุ ฯลฯ

ประการที่สี่ การจัดมหกรรมหมอลำสั้น เพื่อเป็นการเล็งเห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสั้นภายในพื้นที่ตำบลโนนหม่อง พร้อมกับเป็นการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยเปิดโอกาสโรงเรียนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการ

ออกแบบกิจกรรมร่วมกันที่เชื่อมโยงกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยอาจจะมิกิจกรรมภายในงาน เช่น การตอบปัญญาธรรมะจากวรรณกรรมสินไซ, การประกวดการเล่านิทาน, การประกวดการขับร้องสรภัญญะสินไซ, การประกวดแต่งตัวเลียนแบบตัวละครในวรรณกรรม, การแข่งเล่านิทานสินไซ, รวมไปถึงการแสดงประกวดหมอลำสินไซระดับนักเรียน

ทุนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าทั้งทางด้านจิตใจที่สามารถนำไปสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ในหลากหลายมิติทั้งในแง่ของการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนหลายช่วงวัยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ให้มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันผ่านใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ นั่นคือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซ ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่ได้มีการแพร่กระจายของวรรณกรรมสินไซในรูปแบบของคณะหมอลำสินไซซึ่งแต่ก่อนเคยได้รับความนิยมอย่างมากในช่วงปี พ.ศ.2490-2510 แต่ในปัจจุบันนั้นได้เสื่อมความนิยมลงเนื่องจากสาเหตุหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็น ความเป็นสมัยใหม่ในสังคม การเกิดสังคมผู้สูงอายุ การขาดการสนับสนุนและให้ความสำคัญจากฝ่ายนโยบาย ฯลฯ ทำให้เสื่อมความนิยมแต่ในขณะเดียวกันท่ามกลางวิกฤตทำให้เห็นโอกาสในการหยิบยกเอาทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาพื้นที่โดยนำเอาทรัพยากรบุคคลซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า ถึงจำนวน 28 ท่าน และมีคณะหมอลำสินไซ จำนวนถึง 8 คณะ จากหมู่บ้านทั้งหมด 10 หมู่บ้าน และผู้นำหมู่บ้าน และหน่วยงานภาครัฐที่มีความเข้มแข็งทำให้เกิดการเล็งเห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซเพื่อจะนำไปสู่การอนุรักษ์และสืบทอดให้เด็กเยาวชน คนรุ่นหลังต่อไป จึงนำไปสู่แนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาาร่วมกันเพื่อให้เข้ากับโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งหลังจากการประชุมเพื่อปรึกษาหารือจึงได้ข้อเสนอแนะแนวทางที่เน้นไปที่มีการมีส่วนร่วมโดยของทุกภาคส่วนในพื้นที่ในการดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยให้เด็กและเยาวชนผู้ที่จะเป็นอนาคตของชาติได้ตระหนักถึงคุณค่าโดยได้มีข้อสรุปร่วมกันในหลากหลายรูปแบบดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นภายในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนภายในพื้นที่ได้เรียนรู้และตระหนักถึงภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซ

2) การส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การเรียนหมอลำสินไซ การฟังเทศน์สินไซ และการจัดค่ายสินไซ ที่นอกเหนือจากการเรียนในชั้นเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ต่อผู้เรียน

3) การส่งเสริมการเรียนรู้จากฐานการเรียนรู้ชุมชน เช่น ฐานการศึกษาสินไซผ่านอุทยานการเรียนรู้สินไซ ฐานการทำผ้าไหมลายสินไซ ฯลฯ

4) การจัดงานมหกรรมหมอลำสินไซภายในพื้นที่ เพื่อเป็นการตระหนักและให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น พร้อมกับเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับคนทุกช่วงวัยและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย เช่น การตอบปัญญาธรรมจากวรรณกรรมสินไซ การประกวดการเล่านิทาน การประกวดการขับร้องสรภัญญะสินไซ การประกวดแต่งตัวเลียนแบบตัวละครในวรรณกรรม การแข่งเล่านิทานสินไซ รวมไปถึงการแสดงประกวดหมอลำสินไซระดับนักเรียน ฯลฯ

ตารางที่ 5.2 สรุปแนวทางในการประยุกต์วรรณกรรมสั้นเข้ากับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ลำดับชั้น	ทักษะในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	เนื้อหา
ชั้นอนุบาล 1	ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking)	- รับฟังการเล่านิทานก่อนนอนจากคุณครู
ชั้นอนุบาล 2	ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking)	- ตอบคำถามจากภาพในวรรณกรรมสั้น
ประถมศึกษาตอนต้น 1	ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม	- เล่านิทานสั้น, วาดภาพระบายสีวรรณกรรมสั้น
ประถมศึกษาตอนต้น 2	ทักษะในการสื่อสาร (Communication)	- ฝึกอ่านตัวอักษรภาษาลาวในกลอนลำสั้น
ประถมศึกษาตอนต้น 3	ทักษะในการสื่อสาร (Communication)	- ฝึกอ่านตัวอักษรภาษาลาวในกลอนลำสั้น และท่องบทกลอนลำ
ประถมศึกษาตอนต้น 4	ทักษะชีวิตและการทำงาน (Life and Career Skills)	- ศึกษาวรรณกรรมสั้นผ่านหนังสือ, วิเคราะห์คุณธรรมในวรรณกรรมสั้น
ประถมศึกษาตอนต้น 5	ทักษะการเรียนรู้และทักษะสร้างนวัตกรรมใหม่ (Learning and Innovation Skills)	- ศึกษาอุทยานการเรียนรู้สั้น, ตำนานท้องถิ่น, พังเทศน์วรรณกรรมสั้น
ประถมศึกษาตอนต้น 6	ทักษะในการสื่อสาร (Communication), ทักษะด้านความร่วมมือ (Collaboration Skills)	- การแสดงละครสั้น, การฝึกขับร้องสรภัญญะสั้น, การเล่นเกมสั้น, การฝึกเล่นดนตรีประกอบคณะหมอลำสั้น
มัธยมศึกษาตอนต้น 1	ความรู้พื้นฐานต่อสิ่งแวดล้อม, ทักษะในการสื่อสาร (Communication), ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม	- การศึกษาประวัติศาสตร์หมอลำสั้นผ่านกลุ่มศิลปินหมอลำสั้น, ฝึกอ่านและท่องกลอนลำสั้น, การฝึกซ้อมลำสั้น, การฝึกเล่นดนตรีประกอบคณะหมอลำสั้น
มัธยมศึกษาตอนต้น 2	ทักษะชีวิตและการทำงาน (Life and Career Skills), ทักษะการเรียนรู้และทักษะสร้างนวัตกรรมใหม่ (Learning and Innovation Skills)	- ฝึกอ่านและท่องกลอนลำสั้น, การฝึกซ้อมลำสั้นโดยแยกตัวละครต่างๆ ภายในเรื่องวรรณกรรม, การศึกษาการทำ

ลำดับชั้น	ทักษะในการเรียนในศตวรรษที่ 21	เนื้อหา
		ผ้าไหมลายสันทิ, การฝึกเล่นดนตรีประกอบคณะหมอลำสันทิ
มัธยมศึกษาตอนต้น 3	ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation), ทักษะด้านความร่วมมือ (Collaboration Skills), ทักษะชีวิตและการทำงาน (Life and Career Skills), ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills)	การซ้อมหมอลำสันทิในรูปแบบคณะหมอลำ, การฝึกเล่นดนตรีประกอบคณะหมอลำสันทิ, การจัดทำสื่อชุมชน

แหล่งที่มา : คณะผู้วิจัย

5.2 อภิปรายผล

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง รวมถึงเทคโนโลยีที่มีความรุนแรง การเรียนรู้และเข้าใจทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อคนรุ่นใหม่ที่จะมีต่อการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีสารสนเทศรวมไปถึงองค์ความรู้อื่นๆที่เกี่ยวข้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทั้งในเรื่องทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี รวมถึงทักษะชีวิตและการทำงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือกรอบใหญ่ในการวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มีการใช้กันอยู่ในปัจจุบัน

ในขณะที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะยุคที่เรียกว่า Digital Disruption การรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกระดับที่ต้องมีการเตรียมพร้อมคนในสังคมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ในขณะที่สังคมโลกกำลังพูดถึงเรื่องของสังคมผู้สูงอายุเนื่องจากแนวโน้มประชากรโลกมีทิศทางสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ องค์ความรู้และภูมิปัญญาที่อยู่ในผู้สูงอายุมีความสำคัญอย่างยิ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันเนื่องจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ถูกฝังอยู่ในตัวบุคคล โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุนั้นสามารถเป็นสื่อในการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่นักเรียนที่เชื่อมโยงกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้

ระยะเปลี่ยนผ่านทางสังคมผู้สูงอายุและช่วงห่างของแต่ละช่วงวัย (Generation) สามารถเชื่อมโยงและบูรณาการในการทำกิจกรรมทางสังคมและสร้างการเรียนรู้ร่วมกันได้ การทวนหาอดีตเป็นสิ่งที่จะมีพลังมากยิ่งขึ้นในยุคของการเปลี่ยนแปลงเพราะเมื่อเทคโนโลยีมีความทันสมัยเด็กและเยาวชนขาดความตระหนักในการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับช่วงวัยหรือมีความสมดุลกับชีวิตในช่วงวัยอาจจะ

ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมาเพราะความไม่พอดีในการใช้เทคโนโลยีที่มีมากเกินไป เช่นกรณีของการติดสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถใช้ได้โดยง่ายผ่านโทรศัพท์มือถือ ไม่ว่าจะเป็น LINE, Facebook, Twitter, หรือสื่ออื่นๆที่เด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงได้ ทางสายกลางแห่งการใช้เทคโนโลยีมีความสำคัญอย่างยิ่งหากเด็กและเยาวชนมีความหมกมุ่นกับสื่อสังคมออนไลน์ดังกล่าวอาจจะไม่ใช่ประโยชน์แต่กลับกลายเป็นโทษที่ย้อนกลับมาทำร้ายเด็กเยาวชนและครอบครัวในที่สุด ทักษะของความเป็นคนจะถูกกลืนหายไปเนื่องจากการใช้เทคโนโลยีที่เกินขอบเขตหรือการอยู่กับเทคโนโลยีมากเกินไปทำให้สื่อสารภาษาคนเข้าใจลำบาก และขาดมิติทางสังคมและวัฒนธรรมรวมถึงปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคม

ทักษะการเรียนรู้และทักษะสร้างนวัตกรรมใหม่ (Learning and Innovation Skills) ซึ่งมีประเด็นเรื่องความคิดสร้างสรรค์ การใส่ใจนวัตกรรม การมีวิจรรย์ญาณ การสามารถแก้ปัญหาเป็น การสื่อสารที่ดี ความเต็มใจร่วมมือ นอกจากการเรียนรู้ในด้านวิชาการจำเป็นที่ต้องรู้จักวิธีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การใช้สิ่งที่เรียนให้เกิดความสร้างสรรค์ การแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ทักษะการสร้างสรรคและการผลิตนวัตกรรม ทักษะด้านการทำงานร่วมกัน โดยครูที่ดีย่อมสอดแทรกทักษะชีวิตในบทเรียน เช่น การมีจริยธรรม การรู้จักรับผิดชอบ การรู้จักการปรับตัว ความรับผิดชอบต่อสังคม (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์, 2556 :119) ซึ่งประเด็นต่างๆเหล่านี้สามารถเชื่อมโยงได้อย่างดีกับการประยุกต์ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นโดยเฉพาะหมอลำสินไซ ที่สามารถออกแบบเชิงความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้ผ่านการจินตนาการและการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น รวมไปถึงการวิเคราะห์ตัวละครและการให้เหตุผลสนับสนุนประเด็นหรือเหตุการณ์ต่างๆในวรรณกรรมซึ่งจะช่วยให้เกิดการใช้วิจรรย์ญาณ และการตอบข้อสงสัยต่างๆในวรรณกรรม รวมถึงสามารถบอกเล่าเรื่องราวในลักษณะนิทานรวมถึงการประยุกต์ใช้กับเกมหรือการแสดงหมอลำที่สามารถสื่อสารผ่านภาษาอีสานซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะได้ สิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นจากความร่วมมือของคนกลุ่มต่างๆไม่ว่าจะเป็นนักเรียน ครู รวมไปถึงกลุ่มผู้สูงอายุและชุมชนที่สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเข้าใจชุมชนท้องถิ่นของตนและเกิดความเชื่อมโยงระหว่างคนต่างช่วงวัยได้เป็นอย่างดี

ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills) เป็นอีกหนึ่งทักษะที่มีความสำคัญดังที่วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์, 2556 อธิบายว่าความรู้เรื่องสื่อและเทคโนโลยีเป็นทักษะที่มีความสำคัญอย่างมากในการเรียนในศตวรรษที่ 21 เพราะความรู้เรื่องสื่อเทคโนโลยีสามารถที่จะเข้าถึงข้อมูลที่มีความหลากหลายตามความสนใจซึ่งจะสามารถนำไปให้ผู้เรียนเกิดทักษะผ่านการเรียนรู้ด้วยตนเอง และรู้จักการคิดวิเคราะห์ การใช้ข้อมูลข่าวสาร และหากมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในทุกระดับชั้นเรียนหากมีความเชื่อมโยงกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ก็จะช่วยให้เด็กและเยาวชนเข้าใจท้องถิ่นของตนมากยิ่งขึ้นสารสนเทศหรือข้อมูลที่ผ่านการประมวลผลแล้วนั้น สามารถใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนได้อย่างดีโดยเฉพาะข้อค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่นติดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการสื่อสาร

วรรณกรรมท้องถิ่น ซึ่งการจัดการเรียนการสอนสามารถเชื่อมโยงเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ากับเรื่องราวในอดีตได้ อย่างไรก็ตามในงานชิ้นนี้คงจะต้องมีการพัฒนาในเรื่องของการประยุกต์ใช้วรรณกรรมท้องถิ่นผ่านการใช้เทคโนโลยีพอสมควรเนื่องจากที่ผ่านมาเพียงการใช้สื่อที่ไม่ใช่เทคโนโลยีเป็นหลัก เช่นการใช้สมุดภาพ หรือการอธิบายเรื่องราววรรณกรรมผ่านอุทยานการเรียนรู้สินไซตำบลโนนฆ้อง

ในส่วนของทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ (Life and Career Skills) เน้นการมีความยืดหยุ่น รู้จักปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม ริเริ่มสิ่งใหม่ โดยเฉพาะการริเริ่มการใช้องค์ความรู้ในการพัฒนาหอคำสินไซ หรือวรรณกรรมสินไซ การใส่ใจดูแลตัวเอง การรู้จักเข้าสังคม เรียนรู้วัฒนธรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับการนำเอามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อความเข้าใจวัฒนธรรมตนเองและเรียนรู้ที่จะปรับประยุกต์สู่ภายนอกเสมือนหนึ่งเป็นการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมตนเอง และสื่อสารไปยังวัฒนธรรมอื่นให้เข้าใจว่าลักษณะทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันออกไป และมีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมที่สามารถเรียนรู้เข้าใจและสามารถตีความให้เข้าใจในการสื่อความหมาย การแสดงออก รวมไปถึงพฤติกรรมของคนในสังคม กล่าวให้ถึงที่สุดแล้วประเด็นด้านทักษะชีวิตและการทำงานคือการรู้จักมองโลกและเข้าใจโลกอย่างถ่องแท้ตนเอง

การศึกษาจุดมุ่งเน้นเพื่อการพัฒนาคนให้เกิดความองอาจทางปัญญา การเรียนรู้เพื่อการสร้างคนที่ตอบสนองต่อยุคสมัยคงไม่สามารถดำเนินการไปได้ด้วยเทคโนโลยีที่ล้ำยุคอย่างเดียว หากแต่รากเหง้าและประวัติศาสตร์ของชุมชน ยังสามารถรื้อฟื้นขึ้นมาเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของตน นำไปสู่การสร้างตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในชุมชนและบรรพบุรุษที่มีการสั่งสมประสบการณ์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนมาตั้งแต่ในอดีต และการเรียนการสอนของนักเรียนต้องบูรณาการองค์ความรู้หลักวิชา และองค์ความรู้ภายในชุมชนท้องถิ่น ถือว่าเป็นอีกหนึ่งการออกแบบให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตองค์ความรู้เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีประสิทธิภาพ หรือที่เรียกว่าการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวัฒนธรรมให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียนตามบริบทพื้นที่ (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์, 2556 :147)

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1) ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

ประการแรก สถาบันการศึกษาในพื้นที่ตำบลโนนฆ้อง ควรมีการจัดประชุมวิชาการเพื่อกำหนดทิศทางการใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การศึกษาเรียนรู้และเข้าใจบริบทพื้นที่ของท้องถิ่นตนมากยิ่งขึ้น และสามารถพัฒนากรอบการเรียนรู้ภายใต้ศตวรรษที่ 21 ได้

ประการที่สอง การส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมที่ใช้ทักษะความคิดและความสร้างสรรค์ ผ่านการทำกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวรรณกรรมท้องถิ่น

ประการที่สาม โรงเรียนห้วยหว้าวิทยาคม สามารถจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยเสนอผ่านหน่วยงานที่สามารถเป็นแหล่งทุนให้กับโรงเรียนได้ เช่น การขอทุนจาก

สำนักงานสสส. การขอทุนจากกองทุนพัฒนาเด็ก ซึ่งการงบประมาณจากภายนอกจะทำให้การทำกิจกรรมในโรงเรียนมีสีสันมากยิ่งขึ้น และสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เด็กอยากเรียนรู้และก่อให้เกิดการพัฒนาทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ หรือทักษะชีวิต และการทำงานซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนในการทำความเข้าใจสังคมรอบข้างมากยิ่งขึ้น

5.3.2) ข้อเสนอแนะทางนโยบาย

ประการแรก ควรมีการส่งเสริมโรงเรียนให้มีการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นและปรับประยุกต์เข้ากับการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กเข้าใจรากเหง้าความเป็นมาของท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น และทำให้ชุมชนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

บรรณานุกรม

- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์ แปล, 2556, ทักษะแห่งอนาคตใหม่ : การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21, พิมพ์ครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์ openword.
- ทรงวิทย์ พิมพ์พรรณ, 2558. สินไซ: การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนสองฝั่งโขงในกระแสโลกาภิวัตน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และ อธิป จิตตฤกษ์ แปล. 2556. ทักษะอนาคตใหม่ :การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 = 21st century skills :Rethinking how students learn. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ. โอเพ่นเวิลด์
- วรศักดิ์ วรยศ, 2554. แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองสินไซ จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2562
- สุนทรชัย ขอบยศ และคณะ, 2562. กลอนลำและประวัติศาสตร์หมอลำสินไซ บ้านห้วยหว้า ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. อภิชาติการพิมพ์ มหาสารคาม

แหล่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มย่อย

ผู้ให้ข้อมูล

- นางสมัย ชุยสำโรง อายุ 71 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทรชัย ขอบยศและสุรัชย์ ทาระคุณ เป็นผู้สัมภาษณ์, บ้านเลขที่ 3 หมู่ 10 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2562. สัมภาษณ์.
- นายบุญทา ชาลีดี อายุ 80 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทรชัย ขอบยศและสุรัชย์ ทาระคุณ เป็นผู้สัมภาษณ์, หมู่ 10 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2562. สัมภาษณ์.
- นางศรีจันทร์ ชาลีดี อายุ 78 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทรชัย ขอบยศและสุรัชย์ ทาระคุณ เป็นผู้สัมภาษณ์, หมู่ 10 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2562. สัมภาษณ์.
- นางเสาวภา กลางกันยา อายุ 64 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทรชัย ขอบยศและสุรัชย์ ทาระคุณ เป็นผู้สัมภาษณ์, หมู่ 1 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2562. สัมภาษณ์.
- นายขันตี โยวะ, อายุ 66 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทรชัย ขอบยศและสุรัชย์ ทาระคุณ เป็นผู้สัมภาษณ์,

- หมู่ 5 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2562 สัมภาษณ์.
- นางสมควร เดชนรสิงห์ อายุ 73 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทรชัย ขอบยศและสุรัชย์ ทาระคุณ เป็นผู้สัมภาษณ์, บ้านเลขที่ 21 หมู่ 2 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2562 สัมภาษณ์.
- นางฉันทน์ ขุยมณตรี อายุ 77 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทรชัย ขอบยศและสุรัชย์ ทาระคุณ เป็นผู้สัมภาษณ์, หมู่ 4 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2562. สัมภาษณ์.
- นางสุดใจ พานน้อย อายุ 75 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทรชัย ขอบยศและสุรัชย์ ทาระคุณ เป็นผู้สัมภาษณ์, บ้านเลขที่ 46 หมู่ 4 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2562. สัมภาษณ์.
- นางทองหล่อ คำภู อายุ 77 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทรชัย ขอบยศและสุรัชย์ ทาระคุณ เป็นผู้สัมภาษณ์, บ้านเลขที่ 75 หมู่ 2 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2562. สัมภาษณ์.
- นางสุพรรณ จันทะแสง อายุ 72 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทรชัย ขอบยศและสุรัชย์ ทาระคุณ เป็นผู้สัมภาษณ์, บ้านเลขที่ 120 หมู่ 7 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2562. สัมภาษณ์. สัมภาษณ์.
- นางถวัลย์ สวัสดิ์ทา อายุ 72 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทรชัย ขอบยศและสุรัชย์ ทาระคุณ เป็นผู้สัมภาษณ์, บ้านเลขที่ 95 หมู่ 6 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2562, การสัมภาษณ์.
- นางทองอ่อน คำมี อายุ 71 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทรชัย ขอบยศและสุรัชย์ ทาระคุณ เป็นผู้สัมภาษณ์, บ้านเลขที่ 29 หมู่ 6 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2562, การสัมภาษณ์.